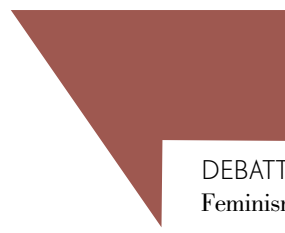

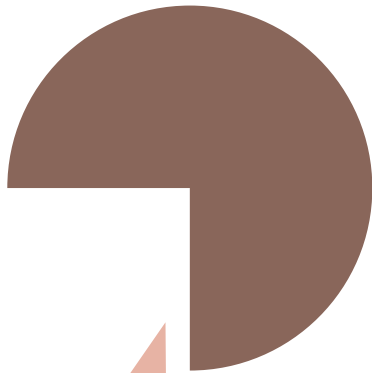

LEDARE
Är jag skyldig?

BREV
»Sätt konstnärerna i fängelse«

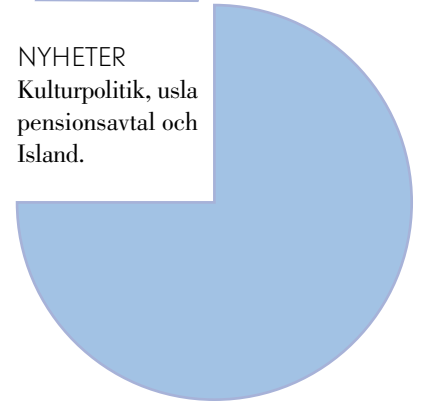
DEBATT
Feminism + kapitalism = nej

EN SKITVÄRLD HELT ENKELT
Regleringshat, solidaritetsbrist och vita män från medelklassen. Vi samtalar om jämställdhet i konstvärlden.

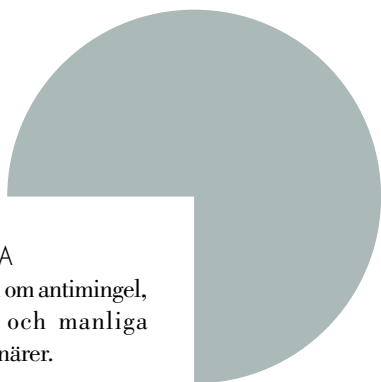
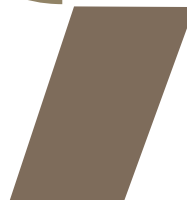
NYHETER
Kulturpolitik, usla pensionsavtal och Island.

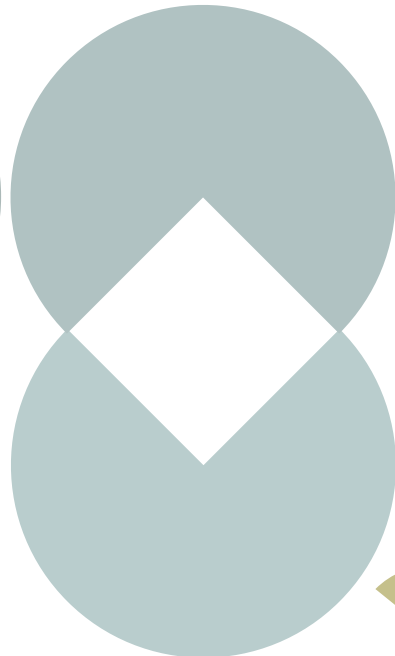
DEN FÖRSÖRJDA FEMINISTEN
Får man bara vara feminist om man har cash?
Magdalena Dziurlikowska protesterar.

ÅTER TILL VERKLIGHETEN
Rasmus Fleischer tror på konstens små rum.

OGLANDIA
Ylva Ogland om antimingel, hemlöshet och manliga dussinkonstnärer.

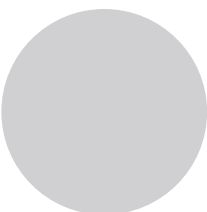
FLOW
Vad döljer sig bakom den gudomliga inspirationen?

SLÄPP HUDEN FRI!
Möt en bransch som vill vara bättre än sitt rykte.

IRON STONE
Ebba Bohlin älskar golvpolish.

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

Jag är normen

Att konstvärlden har mycket långt kvar till jämställdhet visar Vanja Hermeles bok *Konsten – så funkar det (inte)*, som tillkommit på uppdrag av KRO och KIF. Det är en orättvisa som tar sig allt för många uttryck för att kunna avfärdas, bortförklaras eller ignoreras. Kvinnors konst undervärderas både ekonomiskt och intellektuellt. Och den underrepresenteras i både samlingarna och i samtiden. De stora utställningarna på våra mest prestigefyllda utställningsrum, såsom Liljevalchs och Moderna Museet, tillägnas fortfarande ogenerat åt män. Döda och levande. Dessutom visar KRO/KIF:s medlemsenkät från i höstas på att ett oroande stort antal kvinnliga konstnärer har blivit utsatta för sexuella trakasserier i sin yrkesutövning.

Den intressanta frågan är naturligtvis: hur kan en konststart som så intensivt ifrågasätter maktstrukturer i samhället så fatalt brista i självrannsakan?

Jo, därför att som Vanja Hermele skriver: Konst är inte jämställdhet. Att diskutera jämställdhet är inte detsamma som att praktisera det. Att ställa ut feministisk konst är inte detsamma som att vara en jämställd institution. Konsten och konstvärlden är (och vill vara) två skilda rum, där den här tidningen handlar om den senare. En värld där bristen på jämställdhet inte låter sig döljas. Det är bara att räkna. Men landets institutioner, museer och gallerier verkar ha väldigt svårt att göra det. Att räkna anses inte konstnärligt.

Ett stort problem är att konsten används för att försvara konstvärldens orättvisor. Att verket står för sig självt. Och att konstnärlig kvalitet står fri från genusfrågor. Som konstkritikern Robert Stasinski säger i det här numrets samtal om jämställdhet: »Vi har skapat den här framtidsmynen om konsten som något som utvecklats framåt sedan egyptiernas kärll och pyramiderna. Och att det är något som är viktigare än dessa tråkiga, dassiga politiska aspekter.»

Problemet med konstnärlig kvalitet är att den av någon anledning tycks gynna män. Dubbelt så många kvinnor sökte till Liljevalchs vårsalong 2009. Ändå slutade det med att två av tre utställare var män. Det var tydligen inte meningen, urvalet skedde anonymt. Men betyder det att mäns konst är bättre än kvinnors? Eller betyder det att vi har ett kvalitetsbegrepp som värderar den sortens konst som fler män håller på med högre? Jag är övertygad om det senare. Det skulle i så fall leda fram till en obehaglig insikt för manliga kreatörer. Jag är naturligtvis en av dem.

Jag är man, vit och sitter som någon slags dörrvakt till denna tidskrift. Precis som alla andra vita dussinmän (som Ylva Ogland kallar oss i det här numrets stora intervju) så lever jag i ett system där jag gynnas på grund av mitt kön. Framför allt genom privilegiet att inte bedömas på grund av det. Jag är normen.

Många män anser sig skuldbelagda. Menar att de inte kan hjälpa att de särbehandlas av systemet. Att de som individer är fria från skuld. Men frågan är om det överhuvudtaget spelar någon roll om man är skyldig eller inte. Min skuld bottnar ju i något mycket viktigare: att jag har ansvar.

Det allra lättaste vore att inte göra någonting. Att luta mig tillbaka, säga att jag inte är så insatt och låta allt förbli vad det alltid har varit. Men då vore jag verkligen skyldig.

ANDERS RYDELL

CHEFREDAKTÖR

YLVA OGLAND FOTOGRAFERAS AV JOHAN WARDEN

FOTO: NILLE SVENSSON

Konstnären nummer två 2009

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM: NILLE SVENSSON

TEXTREDAKTÖR: ANNA ASPLUND

OMSLAGSBILD: JOHAN WARDEN + YLVA OGLAND

REDAKTIONSRÅD: MALIN ÅBERG AAS, GUNILLA KIHLGREN, KARIN

WILLÉN, PER WIRTÉN.

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: JOHN AIRAKSINEN, HEDVIG

ANDERSSON, KATJA ANDERSSON, LINDA BACKMAN, AIDA

CHEHREHGOSHA, MAGDALENA DZIURLIKOWSKA, RASMUS

FLEISCHER, JOHANNA GUSTAVSSON, MADELEINE NORLING,

LORENZO PIETRANTONI, GRAHAM SAMUELS, BJÖRN SKOOG, JOHAN

WARDEN, ERIK WÄHLSTROM, MÅRTEN OHMAN

PRENUMERATION HELÅR 250 KR

ANNONSER: ANDERS RYDELL, 070 7470 111

ANDERS@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

ADRESS: ÅRSTAANGSVAGEN 5 B, 117 43 STOCKHOLM

TELEFON 08-54 54 20 83, FAX 08-54 54 20 89

MEJL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

TRYCK: TRYDELLES TRYCKERI AB

TS-KONTROLLERAD UPPLAGA 6 600 EX

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE.

KIF Sveriges Konsthantverkare & Industriformgivare

Konstnärernas Riksorganisation

The Swedish Artists' National Organization

brev till konstnären

SKRIV TILL KONSTNÄRENS INSÄNDARSIDA. GÄRNA LÅNGT, EFTERTÄNKSAMT OCH MED EN GOD PORTION HUMOR OCH SJÄLVIRONI. ELLER SALVELSEFULLT OCH INDIGNERAT, MED ETT VISST MÅTT PERSONLIG FRUSTRATION KOKANDE UNDER YTAN. VI FORBEHÅLLER OSS RÄTTEN ATT KORTA OCH REDIGERA INKOMNA TEXTER.
KONSTNÄREN, INSÄNDARSIDAN, NORTULLSGATAN 45, 113 45 STOCKHOLM. E-POST: brev@tidningenkonstnaren.se

SÄTT KONSTNÄRERNA I FÄNGELSE

Ett enkelt men fast grepp om den onödiga kreativiteten. Man kan kalla professionell konstnärlig verksamhet för »illegal kreativitet«. De konstnärer som envisas kan få till exempel böter, samhällstjänst eller en fängelsevistelse på cirka sex månader beroende på brottets art.

Kontrollens kavara rigorös. Man kan anställa kreativitetkontrollanter som gör oanmälda hembesök hos misstänkta och hittar man då spår, exempelvis penslar, staffli eller fotoutrustning, kan den illegalt kreativa få ett bötesföreläggande. Finner man även målningar, grafik etcetera gjorda av den misstänkte så häktas densamme i väntan på rättegång.

Det är väl en utmärkt lösning för att få bukt med dessa lata och onyttiga individer som ligger samhället till last med sitt kluddande.

Visserligen kommer detta att leda till underjordisk verksamhet, ateljéer kommer att finnas i nedlagda, svärtillgängliga fabriker och gruvor. Konstverk kommer att dyka upp på en svart marknad, osignerade. Var och en av de illegalt kreativa kommer att bli sin egen Banksy. Men dessa ska då få ett ännu hårdare straff, till exempel tio års skogsarbete i Norrbotten, om de blir avslöjade. Och man ska givetvis ha en polisiär specialstyrka för att spränga dessa verksamheter.

Samhället kan tillåta högst fem professionella konstnärer i verksamhet per år och likaså

endast en utbildning, kanske Konsthögskolan i Stockholm, där man väljer in fem elever. De sökande ska ha ett ansökningscertifikat som tillåter dem att åstadkomma arbetsprover. Dessa individer ska åtnjuta samhällets stöd och välvilja. Men naturligtvis får de inte skapa verk som kritiserar den rådande ordningen. I så fall dras kreativitetstillståndet in och fängelseväntar.

Kontroll av detta bör lagstadgas till en gång per halvår. Det bör inrättas ett råd som ska kallas »Rådet mot illegal kreativitet«. De ska bland annat ha funktionen att gestalta lämpliga avskräckande straff. Det ska också vara tillåtet att använda invektiv mot konstnären, av arbetsledning och anställda på farmen, som exempelvis »kluddare«, i likhet med att kalla en färgad individ för neger. Särskilt lämplig om Kluddaren får ett straff i en synnerligen skitig miljö som att tvätta nedoljade golv i någon industri. Där kan man häna kluddaren om denne visar tecken på missmod med: »Men du gillar ju att kladda och kludda då är väl detta uppdrag toppen«.

Kluddaren skulle kunna tilldelas droger för att få bukt med sina oreglerliga lustar. Men kostnaden för denna lösning blir alltför hög. Det kommer förmodligen att råda delade meningar om detta i Rådet mot illegal kreativitet. Men det är sådant som får lösas efterhand och anpassas efter varje individ. Rådet ska ju inte sakna en humanitär inställning

Ann Löwenstein
Konstnär, Göteborg

DET ÄR INTE FULT ATT JÄMFÖRA

Den romantiska bilden av konstnären som det ensamma och missförstådda geniet är borta. Borta är självald fattigdom och en marginaliserad tillvaro som ett resultat av en vägran att leva på samhällets villkor. Den moderna konstnären vill arbeta på vardagarna och vara ledig på helgerna, vill ha fast lön och fyra veckors semester.

Dagens konstnärer är entreprenörer och egna företagare. De producerar, marknadsför och gör affärer. Målet är att kunna försörja sig på sin verksamhet och ingen tycker att det är något konstigt med det. Borta är den samhällskritiska, rödvinsdrickande, grönsaksodlande bohemen och ingen verkar sakna denne.

Men med företagande och entreprenörskap ger man sig ut på marknaden. Man handlar med konst som med vilken annan vara som helst. Man bygger upp sitt varumärke. Och visst vill man innerst inne vara bäst, som Maria Backman skriver i KONSTNÄREN nr 2 2009. Eller åtminstone väldigt bra.

Men varför är då konstnärer fortfarande så rädda för kvalitetsbedömningar?

Oviljan att bedöma konstens kvalitet lever kvar när resten av konstvärlden går vidare. Det är fullt accepterat att producera, marknadsföra och tjäna pengar. Men ingen får bedöma kvalitet eller jämföra, för då blir det en tävling, säger man.

För en webbdesigner, grafisk formgivare,

produktutvecklare, sångerska eller skådespelare är det självklart med en bedömning av det utförda arbetet. Samma sak gäller för en lärare, läkare eller ekonom. Denna bedömning kommer att påverka lön såväl som det egna varumärkets värde och framtidsutsikter.

Samtidigt trippar vi fortfarande på tärna runt konstnären som gärna avfärdar saklig och rättfram kritik med att åskådaren har missförstått, har bristande kunskaper eller helt enkelt med argumentet att det inte är en tävling. Man får inte göra en kvalitetsbedömning. Det är fult att jämföra.

Att Dagens Nyheter utser landets bästa konstnär betyder att de lyfter fram någon som gör något som de tycker känns relevant. Alla vet att Idol har begränsat inflytande över musikvärlden. Ta listor, tävlingar och utmärkelser för vad de är. Men kom ihåg att använda dem till att marknadsföra er själva. Vi har inget att förlora.

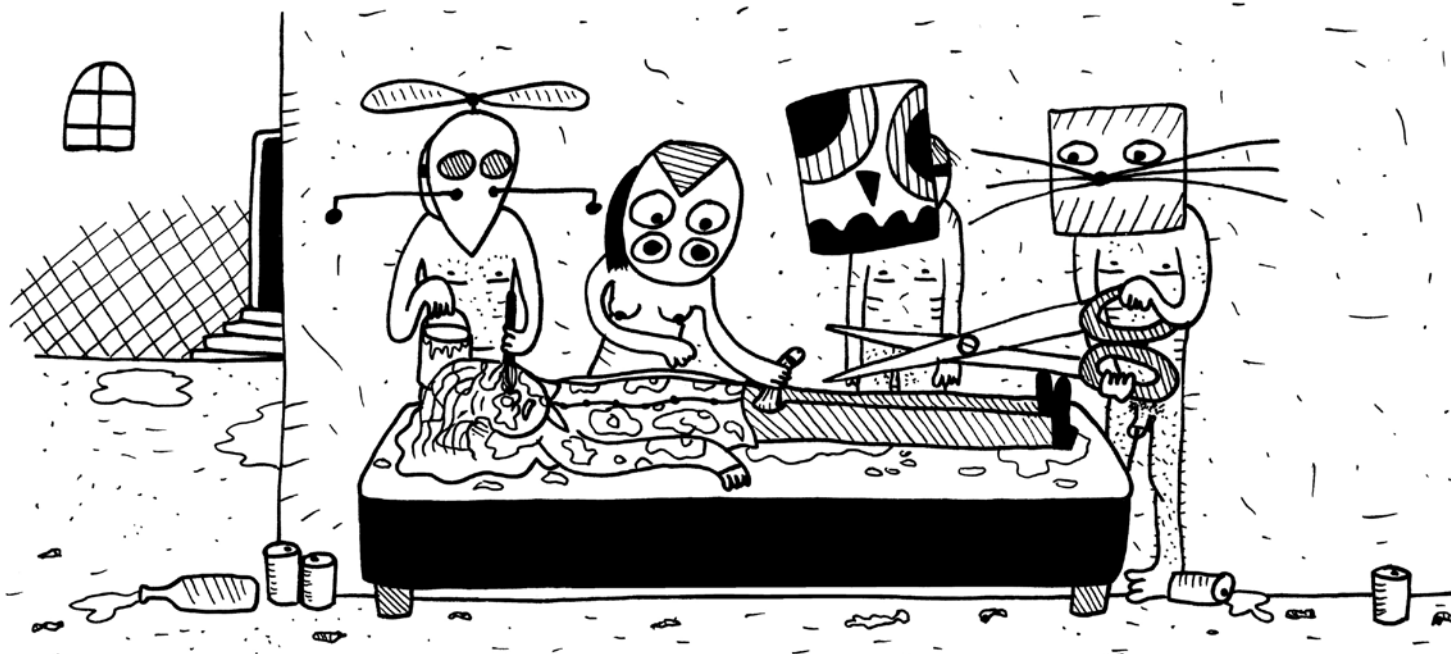
Louise N
Konstnär

- RÄTTNING -

I förra numret av KONSTNÄREN (#1 2009) står det i listan över konstens 99 mäktigaste att Sophie Allgårdh är redaktör på Konstperspektiv. Det är fel, hon är redaktör på Paletten och är nöjd med sitt jobb.

BROMANDER

LÄGVATTENMÄRKEN I KONSTHISTORIEN # 202:

1987:

STIG LARSSON HAR SOMNAT PÅ EN FEST HOS SURREALISTGRUPPEN OCH KOMMER FÅ ETT SPÄNNANDE UPPVAKNANDE.

Feminism och kapitalism är oförenliga

JOHANNA GUSTAVSSON

«Och om det är det vi har kommit till, att jämställdhet slutligen handlar om att acceptera kapitalismens villkor, så är jag inte bara emot det. Jag kommer aktivt att motverka det.»

Häromdagen såg jag tv-programmet Genusmaskineriet. Kvinnor tjänar fortfarande 18 % mindre än män. För samma jobb. Och det kom kanske inte som en fullkomlig chock, men jag blev ändå förvånad över att skillnaden fortfarande var så stor. Har jag själv gått på myten om världens mest jämställda land? Vad är det vi kämpar för egentligen?

Vi är många som genom åren har räknat och gång på gång lagt fram bevis på hur diskriminerade vi är i vår situation som feminister och konstnärer. Inte bara i konstvärlden utan i samhället i stort. Därför är det både upplysande och oerhört frustrerande att läsa Vanja Hermeles bok *Konsten – så funkar det (inte)* och få så tydligt bevis för att så lite har förändrats. Hermele har mött representanter för makten i konstvärlden: konstnärer, gallerister och institutionschefer. Männens svarar unisont att situationen är jämställd, eller har i alla fall känslan av att det är så. Siffrorna säger något annat – att det fortfarande är övervägande män som ställer ut, har prestigefyllda jobb, får mest stipendiepengar och tar mest plats. Jag blir matt. Efter att ha läst Hermeles bok kan jag inte nog understryka hur viktig den typen av kartläggning är. Tyvärr, skulle jag vilja tillägga. Att ens behöva ställa frågan om det är jämställt eller ej är ett hå.

Vi lever i en värld där begrepp konstant omformuleras och approprieras; Fredrik Reinfeldt leder det »nya arbetarpartiet«, jämställdhetsminister Nyamko Sabuni vägrar kalla sig feminist, Lars Nittve vill rätta till jämställdheten genom bidrag från staten och manliga institutionschefer välkomnar en diskussion om jämställdhet. I ljuset av detta är det dags att vi tittar närmare på vad vi egentligen menar när vi pratar om jämställdhet, och vad vi som feministisk rörelse vill. Problemet som jag ser det är att vi varit alltför upptagna av att förhålla oss till institutionernas låga nivå istället för att höja diskussionen. Vi är cementerade i en försvarsposition och med institutionens begränsade vilja att se feminism och mångfald som en utveckling för konsten snarare än ett hot är vi fast på ruta ett.

I samband med att Lars Nittve bad om 50 miljoner för att köpa konst gjord av kvinnor sa han: »Vi måste skynda att köpa konst av kvinnor innan den blir dyr«. Genom uttalandet erkänner han för det första att han vet att kvinnor får mindre betalt bara för att de är kvinnor. Och för det andra att han skiter i det. Nej förresten, inte skiter i det; utnyttjar det.

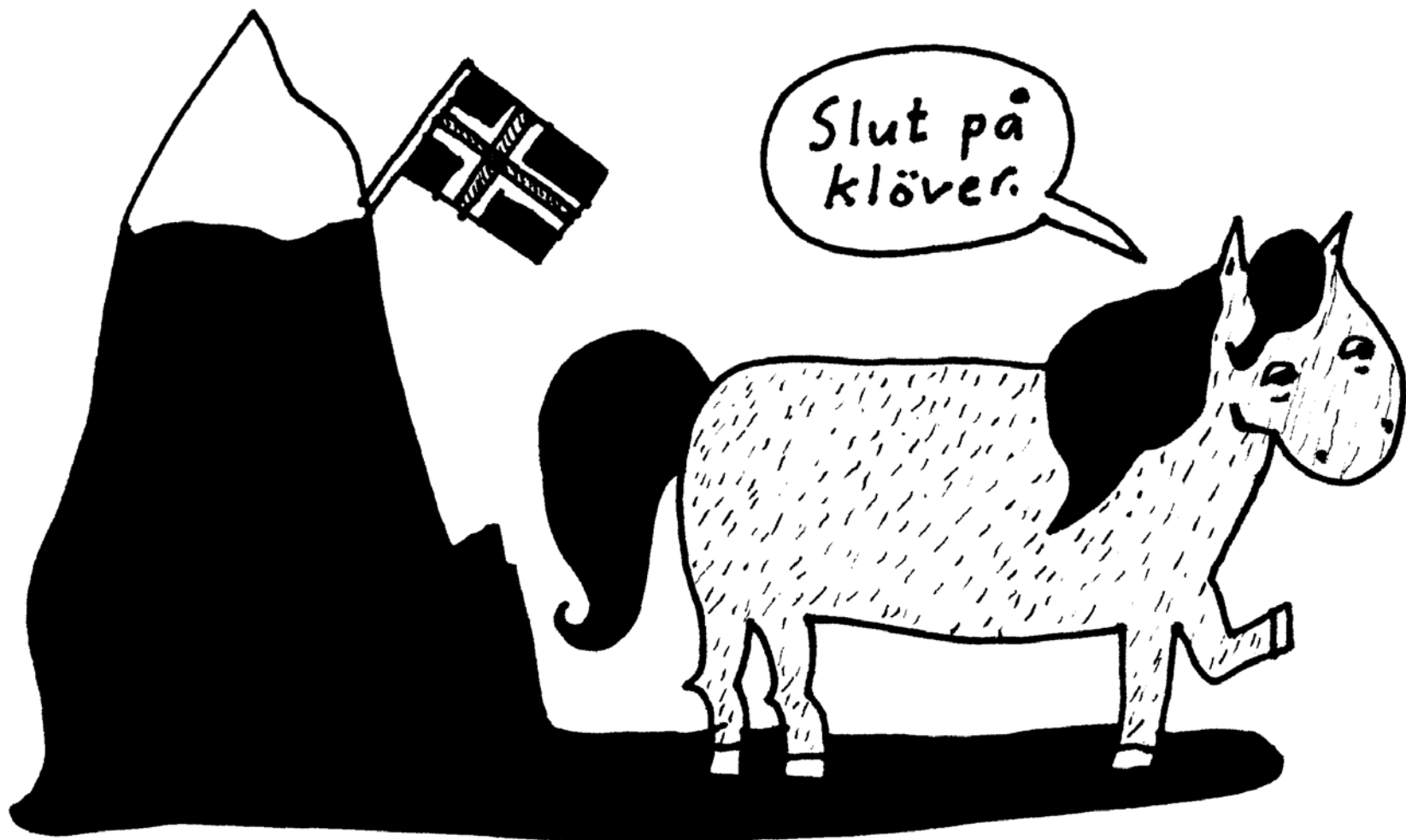
Diskriminering förekommer på daglig basis. Män tjänar mer än kvinnor. Det är statistiskt verkningsfullt att dela upp oss i kvinnor och män för att blottlägga maktstrukturer oss emellan. Men som aktiv feminist, vänster och konstnär har jämställdhetsdebatten kommit att vara mig mer och mer främmande. På många sätt har frågan reducerats till att få in kvinnor i maktens rum, och att få »livspusslet« att gå ihop. Vänsterfeminismen

är kapad av entreprenörskapsretorik, jämställdhet mäts i lönsamhet och om jag ska hårdra det så resulterar vårt ideella slit i att vi räknar in marknadsliberala kvinnor på höga poster. Det är lika logiskt som att arbetare röstar på moderaterna. Med lite perspektiv ser man vansinnet i det. Och om det är det vi har kommit till, att jämställdhet slutligen handlar om att acceptera kapitalismens villkor, så är jag inte bara emot det. Jag kommer aktivt att motverka det. För mig är feminism en plats av oheliga allianser, där antirasism, antikapitalism och ifrågasättande av heteronormen står i konstant relation till varandra och möts i ett gemensamt konfliktperspektiv. Jag skulle vilja fördjupa diskussionen om feminismens betydelse, innebörd och utveckling. Så låt oss istället ställa oss själva frågan: Om vi får bli vad vi vill, bortom institutionernas trånga ramar, vad vill vi då? För det är ju faktiskt vi som är realiteten. Och som kollektiv har vi makt.

Om vi, som feminister, vänster och konstnärer, tror på konstens möjlighet att bygga en subversiv rörelse kan vi aldrig anta systemets logik. Vi måste vägra prata om jämställdhet om det handlar om att reducera världen och oss själva till en könsmaktordning. För om vi låter oss kategoriseras helt bekymmersfritt blir vi fixerade vid *en* könstillhörighet (man eller kvinna), *en* etnisk identitet (svensk eller annan) och *en* helt okomplicerad, historielös klassstillhörighet. Vi ska aldrig låta feminismen cementeras, kategoriseras, passiviseras eller göras beroende av lönsamhet. Vad konst är, kan vara och skulle kunna vara är inte heller statiskt. Det är något som måste vara under ständig förhandling. Utmaningen för oss är att anta paradoxerna och komplexiteten med lyhördhet, respekt och intresse.

Vi har potentialen att vara intellektuella och politiska påtryckare, men det betyder att vi måste formulera oss med mindre hänsyn till att bli förstådda. Vi måste våga göra politiska statements, som: att det helt enkelt inte går ihop att vara marknadssinriktad och samtidigt trovärdigt säga att man är feminist och vill förändra samhällsstrukturer. Vi behöver organisera oss i större utsträckning. Tacka nej till utställningar och situationer där diskriminering pågår och hjälpas åt att formulera och kommunicera varför. Vi ska uttala orättvisor högt när de sker och utan tvekan eller rädsla ställa oss bakom den som uttalar det. Erkänna vårt underläge och våra privilegier och agera utifrån det på en daglig basis. Vi är politiska i våra fysiska varanden, ingen kan ta det ifrån oss. Äg det!

JOHANNA GUSTAVSSON
KONSTNÄR

Kreativ konstkris på Island

Den djupa finansiella krisen på Island har satt landets konstinstitutioner i gungning. Bidrag har strypts, sponsringen avtagit och utställningar ställts in på obestämd framtid. Men mitt i krisen spirar nytänkandet.

REYKJAVIK I höstas gick Island på bara några månader från att vara ett av världens rikaste länder till ett land i djupaste kris. Näringslivet, den offentliga sektorn och privatpersoner påverkades kraftigt. Staten tvingades ingripa för att rädda tre av de största bankerna. International Monetary Fund (IMF) beräknar att landets statsskuld kommer att ligga på 108% av den isländska bruttonationalprodukten under de kommande två åren. Privata analytiker hävdar att den siffran kan vara ännu högre.

Konstvärlden har drabbats genom inställda evenemang och indragna stipendier. Stängda gallerier gör de tärande nedskärningarna påtagliga. Institutioner och konstnärer lever i en tid av gnagande ovisshet.

Utlandsbaserade konstnärer och konststudenter återvänder hem då stipendier och studielån utbetalade i den isländska valutan inte längre räcker långt. Museer tvingas lämna återbud till utländska utställare eftersom resekostnader inte får plats i den nya budgeten. Förbi är den tid då Europas huvudstäder var populära tillhåll för isländska konstnärer.

På hemmaplan förlorar kollegorna jobben, både de konstnärliga och de extra-knäck som finansierar deras kreativa verksamhet. Arbetslösheten har nått 5.5 procent i ett land som tidigare knappt registrerat någon.

Som en direkt konsekvens av indragen sponsring från landets krisdrabbade banker har Reykjavik Art Museum (RAM) förlorat 15–20 procent av sin årliga inkomst. För den mindre institutionen National Gallery uppskattas den årliga förlusten till 25 procent. Båda har ställt in alla utställningar med utländska konstnärer på obestämd framtid. Det hävdas att de dagar då stöd från det isländska näringslivet drev konsten framåt är räknade.

Men ännu är inte allt förlorat. »Den som aldrig har upplevt ekonomisk rikedom

kan heller inte sakna den«, sa Christian Schoen på Center for Icelandic Art (CIA) nyligen i en intervju med konsttidningen *The Art Newspaper*. Han syftar förstås på konstnärer. Han menar, indragen finansiering till trots, att det är en tillfällig svacka som landets kreativa industri nu upplever. Medan sponsorer och investerare drar åt gummisnodden kring den inte längre så välfyllda plånboken och lyser med sin frånvaro, anar den som tittar noga en ljusning vid horisonten.

På RAM har man tänkt om. Museichefen Hafthor Yngvason gick nyligen ut med att man skulle ha färre utställningar, men istället låta dem vara öppna längre. Denna förändring, hur hopplöst det än kändes när beslutet togs, kom att erbjuda ett gyllene tillfälle till förnyelse. De medel som sparades in, för det blev en del, investerades i föreläsningar, paneldiskussioner och kvällsunderhållning. Det går nu att konstatera att museet, tack vare ett mer mångsidigt och dynamiskt program, har lockat 25 procent fler besökare under detta årets första kvartal i jämförelse med motsvarande period förra året.

De isländska konstnärer som lyckas sälja internationellt får bättre valuta för sina dollar och euro. Dessutom räddades festivalen *Sequences: Real Time Art Festival* i sista stund av ett bidrag från Reykjaviks stad.

Men det är inte meningen att romantisera. En ökad dynamik som resultat av en viss isolering inom den isländska konstvärlden blir troligen ett tillfälligt uppsving. Det finns exempelvis för närvarande bara möjlighet att läsa en kandidatexamen på Island. Den som vill skaffa sig en högre utbildning måste korsa havet. Ateljéhyror har skjutit i höjden då de statliga subventionerna dragits in på obestämd tid. Allt finansiellt stöd ska granskas. Man ska inte bagatellisera att konstinstitutioner, museum, utställningshallar och skolor pendlar mellan hopp och förtvivlan i ett alltmer långdraget tillstånd där varje *króna* räknas.

Christian Schoen, som hävdar att långsiktiga samarbeten mellan konstvärlden och industrin ändå varit sällsynta, tror att skattelättnader för inköp av konst är centrala i de förändringar som kan blåsa liv i landets kreativa miljöer. Han hävdar att kristiden är en möjlighet till att reflektera över offentliga såväl som privata ambitioner.

Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om den isländska konstvärldens framtid. Vad vi kan se är att islänningarna, med sin korta men intensiva och väldokumenterade konsthistoria, har reagerat snabbt. Nya djärva strategier och nationellt fokus blandas med hård samhällskritik av bland andra performance art-konstnären Snorri Ásmundsson och Björk. Är det någonting islänningarna har visat så är det att man inte kan bromsa sig ur en uppförbacke.

HEDVIG ANDERSSON

Konsten att få betalt

I höst ska konstnärer och utställare samlas under samma tak. MU-kampanjen lär konstnärer att få betalt. Och utställare att ge dem det.

STOCKHOLM I höst kör KRO/KIF igång MU-kampanjen om det nya utställningsavtalet som trädde i kraft den 1 januari. Nytt är bland annat höjd ersättning för visning av konst, och krav på ytterligare ersättning för annat arbete som en utställning innebär. Att konstnärer har stora problem med att få betalt är ingen nyhet. Och statistiken bekräftar det, inte minst i KRO/KIF:s medlemsenkät från november 2008. Där sa 42 procent av de tillfrågade konstnärerna att de någon gång tackat nej till att medverka i en utställning på grund av att de inte haft ekonomiska möjligheter.

MU-kampanjen, som är ett samarbete med Sveriges Konstkonsulenter, finansieras av bland andra Kulturrådet och Konstnärsnämnden.

MU står för medverkans- och utställningsersättning och kampanjen är rikstäckande. Under våren har man genomfört flera testworkshops för att finslipa informationen till hösten, då kampanjen startar på allvar. Den pågår sedan till 2010. Enligt Erik Hellsten, som arbetar med kampanjen på KRO, är målet att minst 1500 personer ska delta. Målgruppen är bred. Allt från konstnärer, fotografer, tecknare, konsthantverkare och formgivare till gallerister, curatorer, intendent och konstkonsulenter bjuds in.

– Tanken är att ge konstnärer och utställningsarrangörer verktyg för att kunna använda de nya avtalen i sina samarbeten. Projektet innehåller en utbildning i form av en endagsworkshop, en bok som blir klar mot slutet av sommaren och en informationssatsning.

Varför behövs MU-kampanjen?

– Målet är att göra de nya avtalen kända och att de börjar tillämpas på bred front. Det har varit mycket vanligt att konstnärer inte tar betalt för den tid som de lägger ner i samband med en utställning. I de nya avtalen förutsätts att konstnären ska bli ersatt för den tiden. Det är egentligen en ganska självklar sak. Alla andra som jobbar med en utställning får ju betalt: curator, tekniker och vaktpersonal.

I projektbeskrivningen skriver ni att utbildningen ska upprätta ett mer »professionellt förhållningssätt i relationen mellan uppdragstagaren och uppdragsgivaren«. Vad betyder det rent praktiskt?

– Att konstnären och arrangören gör upp fasta ramar för sitt samarbete i ett avtal. Det innebär också att alla inblandade, inklusive konstnären, ska få betalt för sitt arbete. Det ligger liksom i sakens natur att man ska få betalt när man utför ett uppdrag i sin yrkesutövning.

Vad kommer en workshop att innehålla?

– Deltagarna får bena ut hur de använder sin tid, och hur mycket tid de lägger ner inför en utställning. Arbetsplanering och budgetering inför utställningen ingår också, liksom att förhandla och skriva avtal. Varje workshop innehåller också ett par pass om värderingar och om hur var och en av deltagarna kan ta med sig sina kunskaper ut i verkligheten.

MU-kampanjen riktar sig ju även till utställare, gallerister och curatorer. Hur har gensvaret varit där, och har de ekonomisk möjlighet att leva upp till avtalen?

– Gensvaret har varit jättebra från såväl arrangörshåll som konstnärshåll.

Arrangörerna sitter dock med problemet att det inte finns färdiga lösningar för att finansiera det mer professionella förhållningssätt till konstnärerna som följer med de nya avtalen. Jag är övertygad om att kampanjen kommer att sätta igång en diskussion om det. MU-workshopparna är ju bra tillfällen för arrangörer och konstnärer att träffa varandra och andra av samma »sort«, och diskutera sig fram till hållbara lösningar. Det är ett viktigt möte.

ANDERS RYDELL

KRISTJÁN GUÐMUNDSSON FÅR CARNEGIE ART AWARD

STOCKHOLM Den isländska konstnären Kristján Guðmundsson får 2010 Carnegie Art Awards förstapris på 1 miljon kronor. På andra respektive tredje plats hamnar de svenska konstnärerna Kristina Jansson och Felix Gemlin. Priset är ett av världens mest prestigefyllda konstpriser, och Skandinavians största räknat till summan. Jansson och Gemlin får vardera 600 000 och 400 000 kronor.

Carnegie Art Award delas sedan 1998 ut vartannat år av investmentbanken Carnegie för att stötta nordiskt måleri.

Kristján Guðmundsson får priset för sina »exceptionella ljudabsorberande målningar«. Guðmundsson (född 1941) är en av Islands internationellt mest framgångsrika konstnärer och arbetar inom den konceptualistiska och minimalistiska traditionen. Han deltog på Venedigbiennalen redan 1984.

Carnegie Art Awards delas ut i Köpenhamn den 17 september av den danska drottningen Margrethe. Pristagarna kommer att ställas ut i de nordiska huvudstäderna samt Nice, London och Beijing tillsammans med 23 ytterligare konstnärer som var nominerade till priset. Där bland Ylva Ogland, Anastasia Ax och Astrid Sylwan.

CASINO BELÖNAR KONSTNÄR

STOCKHOLM Det statliga Casino Cosmopol ska stödja kulturen genom ett nyinstituerat stipendium på 100 000 kronor. Första stipendietagaren blir Stockholmskonstnären Erik Krikortz, med motiveringen att han »tolkar en maskulin, monumental tradition i den offentliga konsten, men transformerar den till ett emotionellt och socialt projekt där känslorna styr.«

Krikortz har uppmärksammats för sina offentliga ljusinstallationer. Bland andra *Colour by Numbers*, där vem som helst med hjälp av sin telefon kunde styra belysningen av Ericsson-tornet och *Emotional Cities* som projicerades på Hötogskraporna.

Stipendiet innehåller även en utbildning i entreprenörskap.

MÅNHUSET BRINNER

VÄSTERÅS Ett av konstnären Mikael Genbergs hus i serien Månhus i Västerås utsattes i början på juni för ett brandattentat och totalförstördes. Det var inte första gången Genbergs konstprojekt med röda stugor utsattes för skadegörelse. Samma hus som nu totalförstördes utsattes senast förra året för ett annat brandattentat. Ett annat av hans månhus i Västerås har också vandaliserats flera gånger, bland annat försökte någon spränga huset 2007. Sammanlagt har de båda husen i Västerås utsatts för skadegörelse ett tiotal gånger.

Mikael Genberg har gjort sig känd för sitt utforskande av alternativa bomiljöer, bland annat hotell uppe i trädtoppar och ute på sjöar. Hans Månhus-projekt har haft som mål att placera en röd stuga på månen 2012. I maj monterades ett av hus upp på globens tak. Projektet drivs av föreningen Månhusets vänner.

Mikael Genberg har sökt stöd från Västerås kommun för att skydda husen, dock utan framgång. Nu har han beslutat att ta bort husen och kommunen planerar istället att plantera blommor på platserna.

BILD: LIV STRÖMQUIST

ARTISTS
WHO
NEVER
KNOW
WE
CAN
LOSE IT

/ CHRISTIAN SCHOEN, CHEF PÅ CENTRE FOR ICELANDIC ART, OM VARFÖR ISLÄNDSKA KONSTNÄRER INTE DRABBAS LIKA ILLA AV ÖNS FINANSKRIS.

Kultur- utredningen sågas – rättvist eller orättvist?

En lång rad tunga instanser sågar Kulturutredningen i sina remissvar. Bland annat saknas konstnärernas perspektiv menar KRO/KIF. Andra hävdar att utredningen bara är en anpassning till verkligheten.

STOCKHOLM Den 20 maj gick remisstiden ut för Kulturutredningen. Domen föll hård från de flesta håll på utredningen, som påbörjades i juni 2007 och presenterades i februari. Enligt flera experter kan den skarpa kritiken leda till att utredningen får göras om. Hårdast kritik har riktats mot avsaknaden av visioner och tydliga mål för kulturen. I en enkät som Göteborgsposten gjorde med ett sjuttio-tal höga kulturchefer, sågades utredningen av majoriteten. Och bara 6 procent ansåg att kulturarbetare har fått det bättre ställt under den borgerliga regeringen.

Även den uppmärksamade Skuggutredningen, som initierades av Orion-teatern och bjöd in kulturarbetare att delta i diskussionen, underkände utredningen. »Kulturutredningen 2009 visar sig även i sina mest visionära ögonblick lida av brist på visioner. För det här är en kulturutredning som aktivt vill motarbeta konstens möjlighet att vara en utmanande kraft i samhället«, skrev skuggutredningens tankesmedja *Det osynliga* på DN Kultur.

Utredningen har gått på remiss till 389 instanser. Och flera tunga aktörer sågar den. Klys anser att utredningen saknar riktiga förslag på hur konstnärers villkor ska förbättras och bör göras om. Statskontoret menar att utredningen underskattar kostnaden för den föreslagna sammanslagningen av en rad myndigheter. Svensk scenkonst och Statens kulturråd efterfrågar det borttagna kvalitetsbegreppet. Även KRO/KIF var kritiska i sitt remissvar: »KRO/KIF är starkt kritiska till de nya kulturpolitiska målen. Vi uppfattar de nuvarande målen som mycket tydligare och mer relevanta för dagens samhälle trots sin ålder. Vi vill behålla, utveckla och komplettera dem. Dessutom bör tydliga kulturpolitiska mål gälla också på regional och kommunal nivå«, skrev man bland annat.

Men det finns också positiva röster, och delar av utredningen som är mer omtyckta än andra. Många instanser har uttryckt gillande inför den föreslagna

portföljmodellen, som innebär att regionerna och landstingen får större inflytande över de statliga kulturpengarna. Sveriges Kommuner och Landsting genomförde i maj en enkät bland 200 kulturchefer på regional nivå, där 9 av 10 anser att portföljmodellen är bra. Tobias Nielsen, kulturekonom som driver analysföretaget QNB, har analyserat svaren. Han menar att kulturutredningens förslag bara har anpassat sig till vad som redan håller på att ske inom kulturlivet och att kritiken mot utredningen varit allt för ensidig och orättvis.

– Men mest lite endimensionell. Och egocentrisk; »vad är bäst för mig?« Jag tycker också det är synd att få motförslag har framkommit. På så sätt har kritiken varit lite orättvis. Det är lätt att vara kritisk, men mycket svårare att formulera något nytt.

Tycker du att utredningens förslag är bra?

– Inte helt bra, men jag tycker den ensidiga kritiken skymmer en hel del poänger i utredningen. En är att kulturpolitiken redan är regionaliserad, en annan är att kulturpolitik som så kallad aspektpolitik redan är verklighet på många håll. Frågan är alltså inte om detta ska genomföras, utan hur det ska hanteras. Även jag saknar en del. Inte minst kopplingen mellan konstpolitik och kulturpolitik, och det digitala perspektivet. Dessutom är målen inte bra – men det är löjligt mycket fokus på dem i förhållande till deras betydelse i praktiken. De har ju mest fungerat som en ordlek.

Har det inte funnits en elitism i debatten? DN:s kulturchef Maria Schottenius skrev att hon inte en sekund litade på att det fanns regional kompetens att hantera kulturpolitik.

– Visst är det så, men det finns också en anledning. Att stimulera det som anses bra är ju vad som berättigar kulturpolitik. Men vad jag reagerar på är när vissa hävdar företräde i den diskussionen på närsynta grunder. Smak är alltid individuell och, vilket är viktigt, konst och kultur måste alltid betraktas och värderas utifrån sitt sammanhang. Jag vet hur det är att leva i en småstad, dit den statliga kulturpolitiken aldrig når.

*Du skrev på din blogg *Kulturekonomi* att »Det trista med kulturpolitik är att den främst diskuteras av dem som har sin försörjning tack vare den.« Varför engagerar inte kulturpolitiken fler människor?*

– Kulturpolitiken har kidnappats. Det är synd, och det säger jag dels för att jag är demokrat och för att jag är pragmatisk. En utbildningspolitik utgår inte från lärare eller rektorer. En försvarspolitik utgår inte från militärer. Även om de elementen måste finnas med så kan inte kulturpolitiken utgå från konstnärer och andra kulturskapare. En kulturpolitik finns inte till för de professionellt verk-samma. Den finns till för alla. I alla fall måste det vara så om kulturpolitiken ska beröra lika mycket som kulturen, som ju har en stor och given plats i de flesta liv. Liksom om kulturpolitiken ska klättra högre upp på den politiska rangordningen. Hur fel det har blivit bevisas av att den viktigaste kulturfrågan just nu, den digitala utmaningen, knappt alls diskuteras inom ramen för kulturpolitik.

NORSK KONSTELEV BJÖD PÅ GHB

OSLO Nu är det norska konstelevers tur att bjuda på en skandal. Vid Statens Kunstakademis examensutställning i maj på Stenersenmuseet i Oslo hade eleven Karl Edvin Endertsen monterat upp ett IKEA-kök där han bjöd på dryck spetsad med den narkotikaklassade drogen GHB. När Endertsen greps av polis trodde besökarna att det var en del av verket. Endertsens verk uteslöts ur utställningen och han riskerar nu rättsliga följder, men ska få slutföra sin konstexamen enligt skolan.

BLOMSTERKRIG

BOSTON Kan man upphovsrättsskydda en äng? Det strider den amerikanska konstnären Chapman Kelley för. Verket han vill skydda är en äng format som en ellips och återfinns i Chicagos största park. I fjol blev verket omskrivet då en federal domstol beslutade att frånta konstnären sitt upphovsrättsskydd till ängen. Domstolen ansåg att verket inte var tillräckligt originellt, något som upprörde många inom konstvärlden. Kelley har nu överklagat. Konflikten uppstod sedan Chicagos parkmyndighet 2004 tog bort halva verket och har lett till en debatt om hur stora konstinstallationer ska skyddas upphovsrättsligt och vilken skyldighet myndigheter har för att underhålla verk som Chapman Kelleys. Ska en äng skyddas på samma sätt som en tavla? Det menar Kelley, som stämt parkmyndigheten på 825 000 dollar för de förstörda blommorna.

MUSEUM GÖR KLIPP I LÅGKONJUNKTUREN

LONDON Det går bättre för museer och gallerier än förväntat i lågkonjunkturer, enligt en ny rapport. En del till och med tjänar på krisen, åtminstone när det gäller inköp av konst. Det visar en rapport som nyligen släpptes av den brittiska konststödande organisationen The Art Fund, som gått igenom inköp från över 300 museer och gallerier i England under det senaste halvåret. Rapporten visar att de kraftigt fallande auktionspriserna har gjort inköpen av nya verk 15–50 procent billigare än före lågkonjunkturer. Dessutom har besöken på museer i England under samma tid ökat med 35 procent. Och det tros vara en följd av att fler briter nu semesterar hemma. Inte heller donationer och sponsring av konstlivet har minskat som tidigare förutsagts.

VILNIUS ÖPPNAR KONSTMÄSSA

VILNIUS Mitt under landets allvarliga utlåningskris passar Litauen på att satsa på konsten med mässan ArtVilnius 09. Mässan har som mål att vara en brygga mellan öst och väst, genom att blanda gallerier från gamla sovjetrepubliker med gallerier från Västeuropa och USA. Sammanlagt deltar 101 gallerier från 31 länder. Det blir den största utställningen av samtidskonst någonsin i Litauen. Mässans ledare Ilma Nausėdaitė sa till The Art Newspaper att man även hoppas ta över intresset från Moscow Art Fair, som skulle ha hållits i sommar med lades ner på grund av lågkonjunkturer. ArtVilnius 09 hålls 8 till 12 juli och ska återkomma varje år.

Äldre konstnärer förlorar pension

Många konstnärer arbetar efter pensionen. Det kan vara en dålig affär. Enligt dagens pensionsregler faller äldre konstnärer mellan stolarna. Är du född före 1938 beskattas din inkomst utan att pensionen höjs.

JÖNKÖPING Konstnären tillhör en unik yrkesgrupp på många sätt. Det yrkesverksamma livet börjar ofta i sen ålder, att etablera sig tar tid och möjligheten att försörja sig på sitt utövande kommer vanligtvis sent i karriären. Om någonsin. Samtidigt är det ovanligt att vakna den dag man fyller 65, packa ihop penslarna och skissblocket och ställa undan staffliet.

I slutet av 90-talet genomfördes en reform inom pensionsystemet som bland annat innebar att man får tillgodoräkna sig den inkomst som tjänats in efter 65 års ålder. Man lämnade då det gamla ATP-systemet. Det blev en viktig förändring för de grupper där det är vanligt att fortsätta arbeta efter pensionen, däribland många med kreativa yrken.

Tyvärr kan vi nu konstatera, tio år efter den förändring som skulle uppmuntra till fortsatt yrkesverksamhet, att den inte inkluderar alla. De som är födda före 1938 får inte ta del av det nya systemet. Den inkomst som tjänats in efter 65 beskattas som vanligt men höjer inte pensionen. Äldre

yrkesverksamma konstnärer har hamnat utanför det system som skulle uppmuntra till en karriär efter pensionen. Resultatet för de berörda är en ekonomisk verklighet som få kan föreställa sig.

Textilkonstnären och målaren Mary Moeschlin har varit yrkesverksam sedan 1940-talet då hon vid 16 års ålder, som yngsta elev och med särskilt tillstånd, antogs till Konstfack i Stockholm. Hon arbetar fortfarande på heltid som konstnär. Senast i våras drog hon storpublik, över 7200 besökare, till Jönköpings läns museum där hon var ensam utställare. Hennes verk hänger på några av vårt lands mest prestigefyllda konstinstitutioner, däribland Nationalmuseum. Man kan konstatera att Moeschlin har haft en central plats i konstsveterna sedan sin examen för över 60 år sedan. Trots detta är hon beroende av bidrag och stipendier, bland annat från Konstnärsnämnden, för att försörja sig.

– Jag har väl satt mig i den här situationen själv på ett sätt. Jag tar ju få beställningar nuförtiden och då säljer man ju inte så mycket heller. Men med tanke på hur mycket jag har arbetat så tycker jag att jag borde kunna försörja mig på min pension. För mig handlar det om inkomster under mer än tio år som inte räknas in, förklarar Mary Moeschlin.

En gång om året anordnas en stor utställning där hon säljer sina verk. Köparna är främst kommuner och landsting samt de stora museerna. Tyvärr får inga av dessa inkomster räknas in i den pension som för Mary landar på under 6000 kronor i månaden.

– Det känns orättvist, för jag har arbetat så otroligt mycket och länge. Och arbetar gör jag gärna, för jag älskar mitt jobb. Det är ju så oerhört stimulerande att hålla på med konst. Men jag vill veta hur de som är ansvariga för det här tänker.

Mary drar sig leende till minnes hur hon som nyutexaminerad Konstfackstudent och med det högsta stipendiet i sin årgång, utdelat av dåvarande rektor Gunilla Lagerbielke, fick ställa ut på Liljevalchs.

Tjänade du pengar under den här tiden?

ÄLDRE KONST- PENSION! HÖGRE

– Nej, nästan ingenting. Jag hade inte ens råd att åka spårvagn, jag cyklade vinter som sommar. De andra studenterna hade det gott ställt hemma, men så var inte fallet för mig. Jag växte upp med min mor som ensam försörjare.

Hur många som berörs är svårt att uppskatta men Mary Moeschlin hävdar att hon är långt ifrån ensam.

– Jag känner flera äldre konstnärer i samma situation bara här i Jönköping. Det får mig att tycka att det borde finnas en annan skatteräkning för oss. Vi arbetar ju tills vi dör. Ofta blir ju konstnärer mycket skickligare när de blir äldre också. Man får en annan känsla för detaljer. Så som det ser ut nu blir många tvungna att förlita sig på andra för sin försörjning. Jag har haft turen att få bidrag och stipendium. Och så får jag en del erbjudanden om att medverka i olika saker, men jag vet inte riktigt hur mycket jag kommer orka. Det blir ju så när man blir gammal. Man orkar inte. Jag måste försöka hålla mig frisk och på benen. Men jag vill ju inte tacka nej heller.

Vad skulle du vilja se för lösning på problemet?

– Att jag fick en högre pension genom att jag får tillgodoräkna mig det jag tjänat efter 65. Det handlar som sagt om inkomster under mer än tio år.

På Försäkringskassan, där pensionsärenden sköts, är man entusiastiska över 1999 års reform och verkar ha glömt dem som hamnat utanför.

– Det är en stor fördel i det nya systemet att det inte finns någon övre gräns. Det uppmuntrar ju folk att arbeta, och att folk arbetar är positivt för samhällsekonomin. Tyvärr gäller det bara de som är födda efter 1938, det stämmer. Man drog gränsen där för att man ville ge reformen verkan så snabbt som möjligt samtidigt som de som tjänat in till pensionen enligt det gamla ATP-systemet skulle kunna gå efter det. I nuläget finns det inga planer på att inkludera den andra gruppen. Det är inte något som har diskuterats, eftersom de täcks av det tidigare systemet, säger Gudrun Ehnsson på Försäkringskassan.

Hur ser ni på att vissa har hamnat utanför de förändringar som skett?

– Det är ju inte så många individer som berörs av det här. Jag vet inte hur många det är men det kan inte vara många. Det har varit samma sak som gäller sedan 1960-talet när ATP-systemet infördes. Jag har inte stött på problemet i den bemärkelsen att det har framförts som något man borde göra något åt. Och just i det här fallet så vet jag faktiskt inte. Om man arbetar och får ut en viss lön och pension på det så vet jag faktiskt inte hur drabbad man är från ett ekonomiskt perspektiv.

En stor del av inkomsten räknas inte in med resultatet att det blir svårt försörja sig på sin pension.

– Jo, det finns en problematik. Jag har inte så mycket att säga där. Det finns ingen intention att förändra detta i nuläget, man har inte fört den här diskussionen. Men jag vill inte säga att det är fullkomligt ointressant, att det inte spelar någon roll, för så är det inte.

Man bollar dock gärna över frågan på andra, däribland yrkesgruppens intresseorganisationer.

– Alltså, just i förhållande till konstnärer så har inte jag hört att någon har agerat för det här. Jag vet inte om man tidigare, på det gamla ATP-systemets tid så att säga, om man då från konstnärshället och deras intresseorganisation agerade. Det vet inte jag, men det vet väl konstnärorganisationerna själva då.

Mary Moeschlin hoppas på en förändring.

– Ja, det gör jag för detta är så uppenbart fel. Men det måste bli allmänt känt. Och även om jag själv inte får någon nytta av det så måste jag ta upp det, för det är ett stort problem för vår yrkesgrupp. Det är därför jag gör det. Om jag bara kunde åstadkomma en förändring, det skulle vara underbart.

SVERIGE ÄR SÄMST PÅ KULTUR

STOCKHOLM Svenska institutets årliga rapport *Sverigebilden* som undersöker varumärket internationellt visar att vi är dåliga på att marknadsföra oss som kulturnation. Sverige hamnar högt i kategorier som innovation, företagande och miljövänlighet, men allra sämst på kulturområdet. Enligt Olle Wästberg, institutets generaldirektör, beror det på att »vi inte har något Eiffeltorn eller Louvren«.

Konsten hamnar långt ner bland den svenska kultur som genererar internationell uppmärksamhet. Film, musik, mode, arkitektur och litteratur – inte minst genom Stieg Larssons *Milleniumtrilogi* – är mest känt. Sverige är även starkt på designområdet, tack vare IKEA.

Däremot har svensk kulturenligt Olle Wästberg skadat bilden av Sverige i Estland, på grund av Pål Hollenders verk *Bye Bye Beauty* och Lukas Moodyssons *Lilja 4 ever*.

NATALIE DJURBERG FÅR ETT SILVERLEJON

VENEDIG Framgångarna fortsätter för svenska konstnären Natalie Djurberg. Hon tilldelas nu ett av konstvärldens mest prestigefyllda priser, Venedigbiennalens Silverlejon. Priset delas ut vartannat år och går till den mest lovande unga konstnären. Priset innebär troligen ett större internationellt genombrott för Berlinbaserade Djurberg som senast förra året tilldelades ett annat prestigefyllt pris, Carnegie Art Award-stipendiet för unga konstnärer.

Djurberg som är född 1978 har uppmärksammats för sina mörka och surrealistiska leranimerade dockfilmer som tidigare visats på bland annat Moderna Museet, Zach Feuer Gallery i New York och Kunsthalle Wien. I augusti ställer hon ut i Sydkorea.

SVENSKA PIRATER FÅR KONSTPRIS

LINZ Den svenska upphovsrättskritiska organisationen Piratbyrån kommer att belönas med konstfestivalen Ars Electronicas pris Prix Ars Electronica i kategorin »digital communities«. Festivalens pris är ett av de mest prestigefyllda inom new media art, och organisationen får det för bland annat sina konstprojekt. Piratbyrån grundades 2003 och deltog förra året på Manifesta Biennale. I sommar deltar de på Venedigbiennalen tillsammans med The Pirate Bay med projektet Embassy of Piracy.

Prix Ars Electronica delas ut på festivalen som hålls i Linz i september. Prissumman är på 5000 euro.

GOOGLE OCH GUGGENHEIM STARTAR DESIGNTÄVLING

NEW YORK Världens största sökmotor och ansedda Guggenheim Museum lanserar tillsammans en designtävling. Tävligen är öppen för alla och med hjälp av sökmotorns egna designprogram SketchUp ska deltagare få designa egna hus som de får placera var de vill i världen genom att pricka ut placeringen i Google Earth. Bidrag laddar man sedan upp på museets hemsida för offentlig bedömning. Tävligen är tillkommen för att fira Guggenheims femtioårsjubileum i år och är öppen till den 23 augusti. Den 21 oktober utannonseras vinnarna.

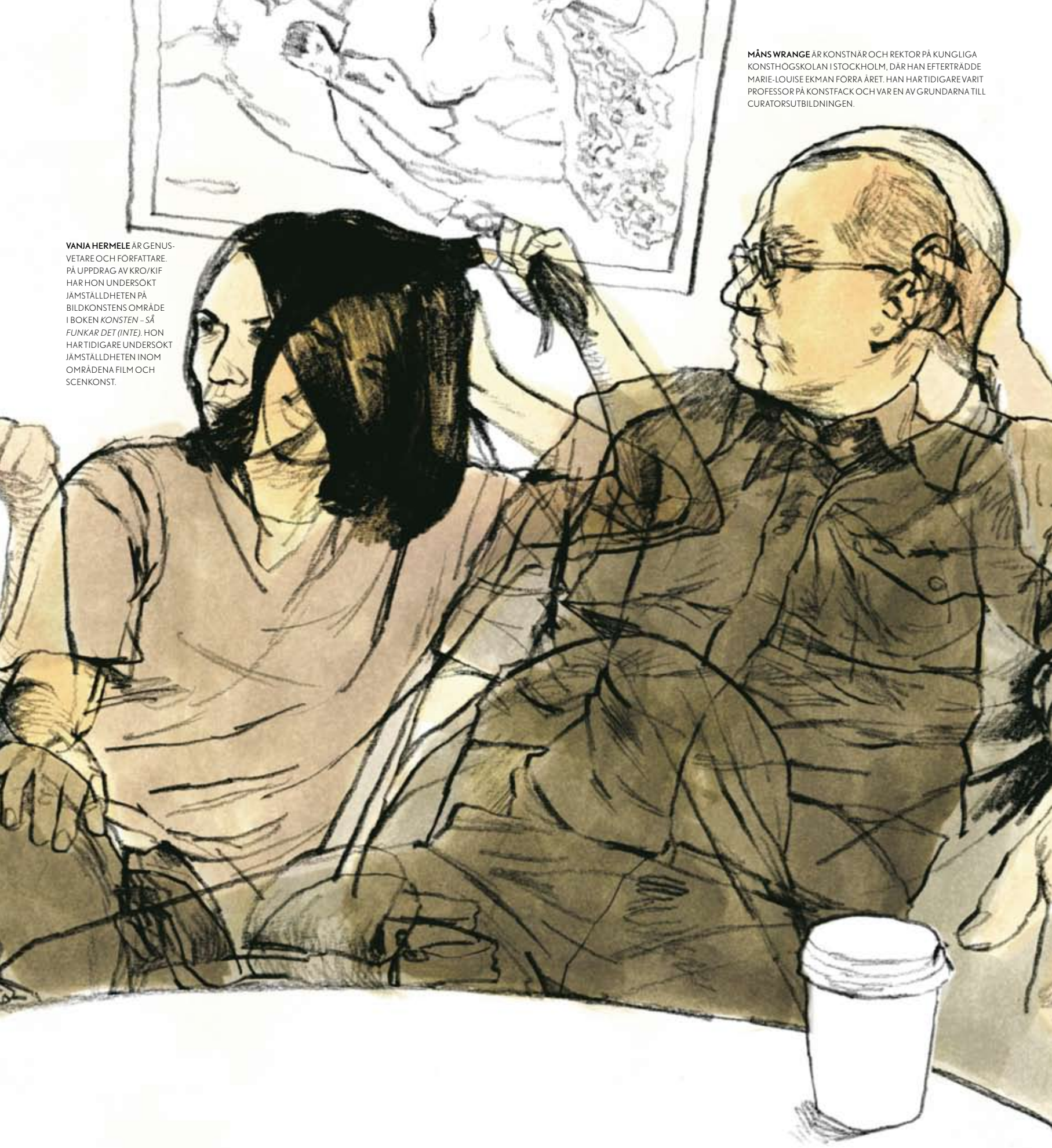
ERIK HELLSTEN ÄR KONSTNÄR OCH JURIST. HAN EXAMINERADES I VÅR FRÅN INSTITUTIONEN FÖR TEXTIL PÅ KONSTFACK, DÄR HAN UPPMÄRKSAKAMMADES FÖR SINA BRODERADE JURIDISKA DOKUMENT. ERIK ÄR NYINVALED I KROS'S STYRELSE OCH ARBETAR MED MU-KAMPANJEN.

ROBERT STASINSKI JOBBAR SOM PROJEKTLEDARE PÅ IASPIS OCH SOM FRILANSANDE KONSTKRITIKER FÖR BLAND ANDRA FLASH ART, GLÄNTA OCH UPSALA NYA TIDNING. HAN HAR ÄVEN VARIT REDAKTÖR FÖR THE NORDIC ART REVIEW.

EN
SKITVÄRLD
HELT
ENKELT

MÅNSWRANGE ÄR KONSTNÄR OCH REKTOR PÅ KUNGLIGA KONSTHOGSKOLAN I STOCKHOLM, DÄR HAN EFTERTRÄDDE MARIE-LOUISE EKMAN FÖRRA ÅRET. HAN HARTIDIGARE VARIT PROFESSOR PÅ KONSTFACK OCH VAR EN AV GRUNDARNA TILL CURATORSUTBILDNINGEN.

VANJA HERMELE ÄR GENUSVETARE OCH FÖRFATTARE. PÅ UPPDRAG AV KRO/KIF HAR HON UNDERSÖKT JÄMSTÄLLDHETEN PÅ BILDKONSTENS OMRÅDE I BOKEN KONSTEN - SÅ FUNKAR DET (INTE). HON HARTIDIGARE UNDERSÖKT JÄMSTÄLLDHETEN INOM OMRÅDEN FILM OCH SCENKONST.

Undervärderade, underrepresenterade och underskattade. Konstvärlden är långt ifrån jämställd. Det visar Vanja Hermeles utredning om bildkonsten, KONSTEN - SÅ FUNKAR DET (INTE), på uppdrag av KRO/KIF. Kvinnliga konstnärer utsätts för sexuella trakasserier och deras konst anses mindre viktig. Dessutom är den betydligt billigare. KONSTNÄREN samlade Mejans rektor MÅNS WRANGE, konstkritikern ROBERT STANSINSKI, konstnären ERIK HELLSTEN och genusvetaren VANJA HERMELE för ett samtal om konstens regleringshat, bristen på solidaritet och vita män från medelklassen.

Anders Rydell: Anser ni att konstvärlden är jämställd, eller någorlunda jämställd?

Måns Wrangle: Nej.

Vanja Hermele: Nej, absolut inte.

Erik Hellsten: Nej, det gör jag inte.

Robert Stansinski: Jag tror att det största problemet är att konstvärlden är väldigt lång framskriden i diskussionen om kön och makt. Vi för avancerade diskussioner om mångfald, jämställdhet och etnicitet. Men dessa resonemang förs inte per automatik över till årsberättelser och regleringsbrev. Det finns inget kärndokument för att föra verksamheten vidare. Det märker man i Konstnärsnämnden.

Vanja: Det du säger sammanfattar hela problemet inom bildkonsten. Att man säger »hej, vad kul det ska bli att prata om jämställdhet, det är jätte viktigt ämne«.

Men sedan kommer bortförklaringarna. Hade man fått en femma för varje banal bortförklaring så hade man åtminstone tjänat ... 55 spänn.

Dessutom verkar det saknas ett institutionellt minne. Vilket nog har att göra med att det anses skitfult att skriva ner saker inom bild-

konsten. Det är som att avsäga sig sin konstnärliga kompass, för det ska liksom ske i luddiga processer.

Måns Wrangle: Problemet som jag upplever det är att det finns en diskrepans mellan en konstnärlig kritisk analys och hur man sedan praktiserar denna analys när man själv har en maktposition. Jag har varit med om en många situationer där konstnärer, feminister, som själva utövar en kritisk konstnärlig verksamhet sedan totalt kastar denna

åt sidan när de väl sitter i en maktsituation.

Vanja: Jag skulle säga att konstvärlden är ganska schizofren. Den både backar och går framåt på samma gång. Inom vissa konstnärskap finns det en otroligt drivande feminism som är mycket mer fokuserad än man skulle kunna drömma om. Och sedan finns det extremt bakåtsträvande saker. Det är i alla fall tydligt att konsten generellt är en smutsig värld. Var tionde kvinna i konsten har utsatts för sexuella trakasserier inom ramen för sitt yrke. Det råder fortfarande oskäligena löneskillnader, det sker diskriminering, våldtäktsförsök och misshandel. Det är en skitvärld helt enkelt. Det är en superallvarlig baksida av den här inställningen att det är »fult« att ha koll på sina dokument.

Måns: Ja, det stämmer. Man vill gärna inte tänka på de här sakerna, man vill ha en informell roll. Och det är ju det som är problemet med konstvärlden. Man premierar det informella, det spontana, det impulsiva, trots att konstvärlden har blivit väldigt kritisk och intellektuell de senaste åren så har man en oerhört romantisk bild av sig själv som ett fördomsfritt och fritänkande subjekt.

Anders: Håller ni andra med Vanja om att konstvärlden är smutsig?

Robert: Den kan absolut vara smutsig, det beror helt på var man befinner sig, vilken tidpunkt på dygnet. Och med vem.

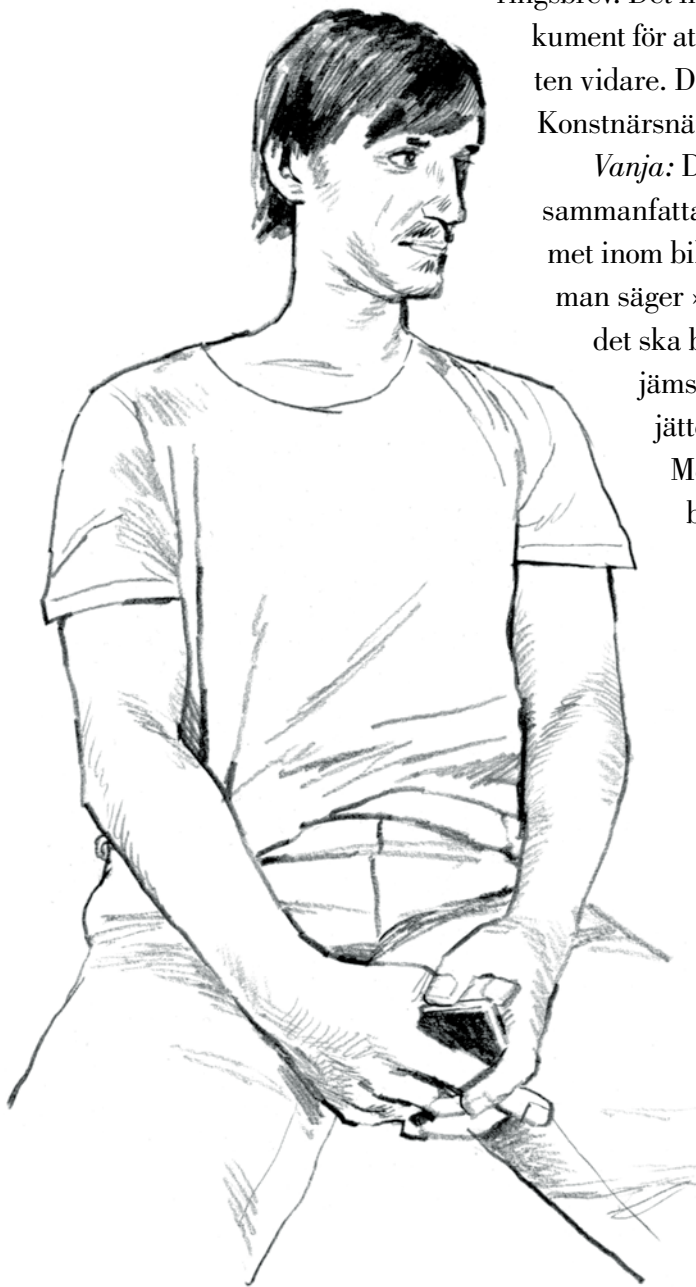
Måns: Konstvärlden är ju väldigt styrd av sociala nätverk. När jag själv kom in i den så märkte jag det, för jag har ju inte gått på någon konstskola här. Skolorna är en socialiseringsapparat. Här skaffar du dig nätverket. Det är ju väldigt kollegialt i konstvärlden. Folk håller varandra bakom ryggen. De som sitter i en nämnd ger pengar till sina vänner och får sedan pengar av sina när de sitter i nämnden. Inte minst har KRO haft en sådant rykte.

Vanja: Och det gör att människor inte gärna blir besvärliga och kritiserar. Inom konsten kan man inte bränna sina kontakter. Det är i sig ett problem. Det är en slutna cirkel. Att oegentligheterna är så osynliggjorda, att folk är så rädda för att prata om dem. Och man vill hålla sig väl med alla. Alla de sakerna utgör själva grogrunden för det ojämsställda systemet. Det är liksom inlåst på det sättet.

INGEN SKA FRIAS

Anders: Hur går detta system igenom på skolorna? De är ju som du (Måns) nämner en socialiseringsapparat. Och därmed en slags flaskhals till hela konstvärlden.

Måns: Jag kan ju bara se på min egen värld, inom högskolan. Här finns en otroligt stor skillnad mellan en uttalad ideologi och hur man

sedan agerar. Det är en värld där man i hög grad prioriterar självständighet och det egna ansvaret för såväl lärare som studenter, och det finns ju väldigt många fördelar med det. Men riskerna är ju godtycke och maktstrukturer som är informella. Och ett beroendeförhållande som inte är till studenternas fördel. Det finns en mängd sådana saker som inte regleras. Reglering är ett väldigt fult ord. Struktur är ett väldigt fult ord.

Anders: Beror det på att yrkesverksamma konstnärer blir lärare? Att relationen mellan elever och lärare är mer jämlik när man snart blir kollegor?

Måns: Jag är för en tydlig lärarroll. Inte så att man måste bli en Caligula, men att man är tydlig med uppdelningen. Jag är lärare, du är student.

Vanja: Om detta är din ideologi och du är chefen, finns det några rutiner som du fört neråt för att uppdelningen lärare/elev ska bli tydlig?

Måns: Nu är jag ny på skolan sedan i höstas och har precis inlett ett förändringsarbete. Så just nu ser skolan ut som på min företrädares tid. Konsthögskolan har på gott och ont en stuktur där makten är väldigt decentraliserad. Varje professor, varje lärare är sin egen ö. Och det finns väldigt positiva saker med det när det kommer till entusiasm, initiativ och sådär. Centralistiska beslut, regler och strukturer ses inte sällan som byråkrati och det möter motstånd. Det är inte enskilda subjekt jag talar om utan det är en kultur som sitter i väggarna på de flesta konsthögskolor.

Erik: Jag tänker bara att det är för fan en myndighet. Du är ju myndighetschefen. Sedan att professorerna har en särställning, men det är ju i den här sortens frågor som myndighetsledningen ska gå in och besluta.

Vanja: Den här reaktionen som du (*Måns*) beskriver känner jag igen från mina intervjuer i boken. Men egentligen, vad är det för människosyn om man säger att det blir för byråkratiskt om en lärare inte får ligga med elever? Det känns absurt och är väl den pinsammaste bortförklaring man hört.

Måns: Nu pratar jag inte om den typen av självklara regler som redan finns utan om att skapa ett genusmedvetet förhållningssätt till sin lärarroll. Det låter oerhört enkelt men alla som har lett stora organisationer vet om att det är en sak att besluta om regler, det är en annan sak att implementera ett helt förhållningssätt på golvet. Och då pratar jag om en relation som går hundratals år tillbaka.

Vanja: Ju mer jag pratar om konst desto längre bort från konsten vill jag vara.

Måns: Det här är ingenting som görs om

på den dag, det här handlar om en långsiktig diskussion.

Anders: Dessa förhållanden mellan lärare och elever, hur ser de ut?

Måns: Det finns forskning om förhållanden mellan handledare och student i högskolevärlden. Enligt denna finns det inget könsneutralt handledarförhållande, och det utvecklas olika förhållningssätt beroende på vilket kön handledare respektive student har.

Vanja: Som alltid slutar med att tjejen får sparken.

Måns: Ja i många fall, men mellan kvinnliga handledare och kvinnliga studenter upprättas också ett visst mor-dotterförhållande. Jag vill bara säga att det finns mängder av olika scenarier, och inget av dem är könsneutrala.

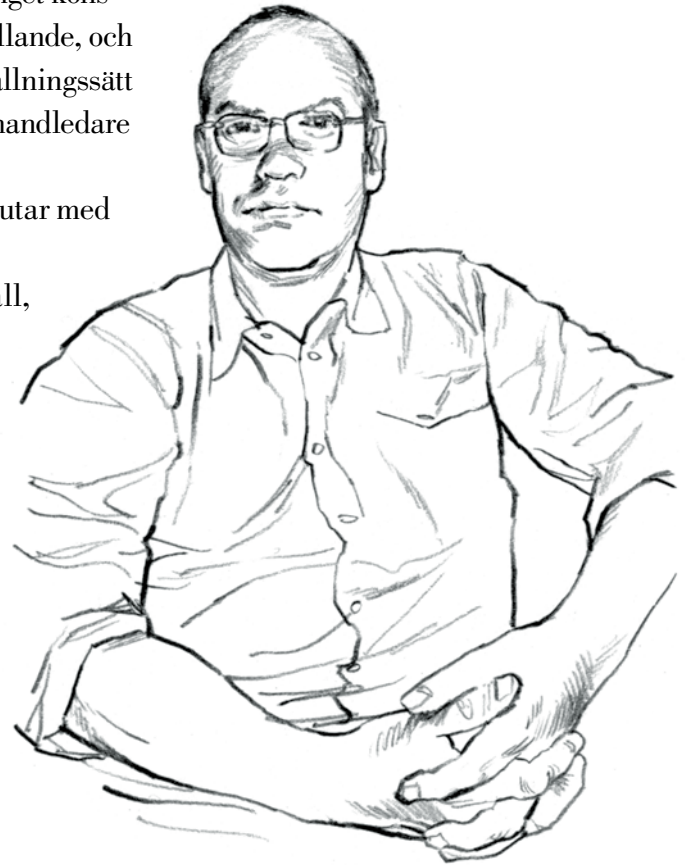
Anders: Hur ser det ut i fördelningen av personalen?

Vanja: Ofta är det ett spegelvänt statistiskt förhållande, där majoriteten kvinnliga elever är lika stor som den majoritet män man finner bland professorerna.

Måns: När jag började på Mejan var det dubbelt så många professorer som var män som kvinnor. Nu har vi arbetat aktivt med att tillsätta kvinnliga professorer. Jag har hittat stöd för en mildare form av positiv särbehandling i högskolelagen som gör att om en manlig och en kvinnlig sökande kommer med lika meriter ska man välja det underrepresenterade könet. Efter den sista tillsättningen i början på sommaren har vi nu hälften kvinnor.

Vanja: Jag tycker det är jättebra att man får in fler kvinnliga professorer och att man gör sådana riktade åtgärder. Nästa steg, som fortfarande sitter hårt åt, är att se feminismen som mer än statistik: som ett konstnärligt utvecklande perspektiv. Att feminismen skulle kunna berika och befria konsten och ta fram konstnärskap och frågeställningar som den normativa konsten inte får syn på. Och nu pratar jag om en feminism som innefattar kön, hudfärg, sexualitet och klassaspekter.

Robert: Jag håller med. Det handlar inte om att

bocka av de där punkterna på väggen. Det handlar om att integrera jämställdheten i vårt sätt att tänka. Det måste finnas där hela tiden, du ska inte räkna i efterhand och inse att det blev 28 män och tre kvinnor. Det är otroligt mycket svårare tror jag.

Måns: Ser man på jämställdhet ur ett fundamentalistiskt perspektiv är det ganska lätt. Då kan man bara säga att »de ska komma in och de ska anställas«. Men när du tar in demokrati, då komplicerar du saker och ting.

Jag har varit med mängder med gånger då man från skolans perspektiv varit väldigt ense om att det ska vara ett jämställt kollegium, men i det individuella valet så ser man enbart till den professor man vill ha. Och då blir det oftast en man.

Vanja: Men om det är något jag sett väldigt mycket av när jag arbetat på den här boken så är det ansvarsbollning. Ansvar ligger hos konstnärer, gallerister, institutioner eller elever beroende på vilken grupp du själv tillhör. Men det är aldrig du själv som har det yttersta ansvaret, det är den gemensamma inställningen. Det är en uppvisning i bortförklaringar.

Måns: Alla ska ta ett ansvar.

Vanja: Absolut, men jag kan tycka att om det är någon som ska frias så hellre eleverna än rektorn.

Måns: Jag tror att ingen ska frias. Alla måste ta ansvar. Nu pratar vi ju inte om lågstadielever, det är vuxna människor.

DET ÄR INTE JÄMSTÄLLT NÅGONSTANS

Anders: Jag skulle vilja diskutera kvalitetsbegreppet, som det har talats om mycket under våren angående Kulturutredningen. Vanja, du skriver i din bok att kvalitetsbegreppet kan motverka jämställdheten?

Vanja: Det är någonting inbyggt i kvalitetsbegreppet som gynnar män. Det har bland annat visat sig i helt könsneutrala ansökningsprocesser, som till Liljevalchs vårutställning och Fotohögskolan i Göteborg, att mäns konst gynnas mer, kommer in lättare och betalar sig bättre. Alltså det som anses som bra bilder och schysst konst är oftare gjort av män.

Robert: Jag tror att man behöver en kontinuerlig, kritisk diskussion om vad som är bra och dåligt. För att bara ha kriterier är inte något quick fix. Jag är däremot väldigt intresserad av att se någon som kan komma fram till några säkra kriterier. För då går de ju att kritisera.

Vanja: Jag håller med utredningen om att kvalitet som ett kulturpolitiskt mål är ett proble-

matiskt begrepp. Hittills har det varit begreppet som rättfärdigat diskriminering i konsten. Reaktionerna mot att plocka bort det ur måldokumentationen tycker jag ibland har känts lite konstiga. Som om konstnärer skulle ta chansen att börja göra dålig konst bara för att kvalitetsbegreppet försvinner ut kulturpolitiken? För mig känns det som ett otroligt skumt argument.

Anders: Men kommer man runt det? Det uppstår ju hela tiden situationer där man måste göra ett urval på grund av kvalitet, som intagningen till konstskolorna.

Robert: Just intagning till skolor, stipendier och liknande är jättesvåra situationer. Jag har föreslagit att en extern person deltar i dessa processer och skriver ner vilka kvalitetskriterierna var. Sådär resonerade man, varför han eller hon kom in eller fick pengar. Jag hade en idé om att man ska skapa en sajt som Wikipedia där du lägger upp dessa dokument för alla att läsa och i 2.0-anda låter folk kommentera.

Vanja: Det där är smarta grejer du säger för om man tänker på vad som varit problemet med kvalitetsbegreppet så har det varit outtalade normer, luddighet och bristande insyn i processerna. Jag skulle tycka det vore fantastiskt om konsten kunde våga vara mer öppen.

Robert: Verkligen. Det finns det här omedelbara, att det kommer bli skitjobbigt för dem som måste uttala sig. För det kommer bli »shit, nu måste jag uttala mig«.

Vanja: Precis, men det är skitbra tror jag.

Måns: Ja, det är ju en intressant tanke. Det som ofta händer i antagningsnämnden är att det bildas en homosocialitet inom gruppen. Hur diversifierad den än är så kommer vi att söka oss till någon slags samförstånd. Eller någon slags position, att »det där gillar jag inte«.

Vanja: Kanske ska man göra sina beslut i enskildhet och sedan meddela sina val. Som i Melodifestivalen.

Måns: Jag tror inte det är så enkelt att jag som manlig professor tittar på en ansökan och tänker »ah det är en man, honom ska jag ta in«. Utan jag tror att det snarare är så att man tänker, »ah, den här grejen kan jag identifiera mig med«, eftersom den är gjord av någon som kommer från samma bakgrund. Och bakgrund är ju inte bara kön utan social klass. Att veta vad det är för kön gör det snarare lättare att kontextualisera.

Vanja: Det är intressant vad som anses vara ett snyggt foto. Typ »nu råkar jag bara tycka om stora bilder på hus«. Det är oftare killar som fotar så, tjejer kan göra det också, men gör det inte lika ofta för att de kanske känner att det inte är så intressant

Anders: Menar du att det finns manlig och kvinnlig konst?

Vanja: Nja, alltså. Jag gillar inte ens orden manligt och kvinnligt. Jag tycker man kan prata om konstnärer som är män och konstnärer som är kvinnor – och sedan kan det vara hursomhelst med resten.

Anders: Men om man då säger att det finns ett kvalitetsbegrepp som föredrar en manlig konst?

Vanja: Nja, jag skulle vilja säga att det finns en norm kring god konst. Det jag säger nu det är inget nytt, det är känt sedan gammalt. Men det finns en norm kring vad som är intressant och angelägen konst. Antagningsstatistiken på Liljevalchs Vårsalong och på Högskolan för fotografi i Göteborg visar att det är svårare för tjejer att komma in för att det ligger inbyggt i kvalitetsbedömningen att uttryck som kodats »manligt« är mer intressant som konst. Det har landat hos den traditionella konsten. Textilkonst ses det ju till exempel ner på av den enkla anledning att det är kvinnor som utövat den.

Anders: Erik, du går ju ut textil på Konstfack nu – hur diskuterar ni de här frågorna på utbildningen?

Erik: Ja, man kan väl säga att vi inte diskuterar de frågorna överhuvudtaget. På institutionen för textil på Konstfack så är 10 procent killar, knappt. Jag har väl valt ganska aktivt att inte diskutera kön och genus i relation till det jag syss-

lar med konstnärligt. För det känns så lättköpt att som manlig brodör göra en poäng av det.

Måns: Om man skulle säga att det finns ett begrepp som »manlig konst« och »kvinnlig konst«, så behöver det heller inte vara män och kvinnor som gjorde respektive konst. Men det finns mycket som inte har med konststillhörighet att göra. Klass, etnicitet och sexualitet och hur dessa kan samverka diskrimineringsmässigt med kön. Det finns en hel diskrimineringsstruktur som samverkar.

Vanja: Mitt perspektiv är att rent konsthistoriskt har det delats upp i en sfär för kvinnor och en sfär för män. Män har gjort den goda konsten och det som kvinnorna gjort har avvikit från den normen. När DORIS LESSING fick Nobelpriset skulle hon vara »den kvinnliga erfarenhetens epiker« medan HAROLD PINTER, som fick samma pris och som dessutom bara skriver om män, han fick vara »den mänskliga existensens berättare«. Den här uppdelningen görs hela tiden, och de är alltid rätt krystade. Inom filmen säger man att kvinnor mest intresserar sig för relationer. Men vad är *Scener ur ett äktenskap* om inte en studie i relationer och »den lilla världen«? Men detta är så självklara saker vi sitter och säger, det känns nästan lite banalt.

Måns: Jag tycker det största problemet är att man har en diskussion om jämställdhet som tar upp mekanismer inom konsten, analyserar enskilda verk och hur man ser på vissa konstnärer – och sedan använder det för att berättiga att institutionen är jämställd.

Vanja: Ja, det är ju helt otroligt.

Robert: Moderna Museet är ett väldigt bra exempel, som förra året när man ville ha 50 miljoner extra för att rätta till historien med kvinnliga konstnärer. LARS NITTVE ville skriva om historien. Problemet var ju att man samtidigt hade sina tre *Tid & Plats*-utställningar med ungefär 100 konstnärer, varav bara tre var kvinnor. Man gör alltså tre utställningar som Lars Nittve sa skulle tillföra någonting till den ganska slutna sanning som PONTUS HULTÉN hade byggt upp. I den sista utställningen, *Los Angeles 1957–1968*, var bara en enda kvinna med.

Vanja: Det var två, jag har räknat.

Robert: Ok, två. Hans konkreta svar var att det inte fanns några kvinnor under den här perioden i den konkreta gruppen som han hävdade var central.

Vanja: Det är precis så. Jag tycker att det är att underkänna sin egen intelligens att nöja sig där. Man kanske måste leta efter något annat uttryck, eller någon annan grupp, istället? Men det är så det har blivit i Sverige. Vi sprider ju myten om att vi

är så otroligt bra här, och extra mycket i konstvärlden. Jag har räknat och det är inte jämförbart någonstans. Vi måste komma till en ände med det här höftandet och skitsnacket. Spridande av missinformation upprätthåller ett system som diskriminerar människor hela tiden.

DET ÄR INTE ROCKET SCIENCE

Anders: Hur stark är bilden bland konstnärer att det bara är din konst som avgör om du lyckas eller inte?

Vanja: Det beror på var i hierarkin du befinner dig. Om du är högt upp så tror du det är ett rättvist system, men ju längre ner i hierarkin du befinner dig desto mer klarsynt kan du bedöma systemet. De högst upp tycker att det är ett rationellt system. Och det förstår man ju varför, de vill så klart tro att de bara har kommit upp på sina meriter.

Måns: Medan de som inte kommit in ser de andra mekanismerna.

Erik: Men det tycker jag är jätteintressant med den här flickan, AELITA ANDRE i Australien, en liten flicka på två år som målar abstrakt och har lurat etablissemangen. Det slår ju verkligen håll på den här tanken om verket.

Anders: Ni är tre män här, hur förhåller man sig som vit man från medelklassen? Att det finns där som anledning till att man har lyckats?

Måns: Det vore ju fäntigt att påstå något annat. Jag skulle själv aldrig ha sökt tjänsten som rektor på Mejan om jag inte blivit aktivt rekryterad. Aldrig i livet. Då skedde ju ingen formell rekrytering.

Vanja: Män känner sig väldigt ofta anklagade för att de har fått fördelar. Men jag förstår inte varför det är så känsligt för vita män att erkänna det? För mig är det helt självklart att jag har fått fördelar för att jag är vit och kan det här språket utantill, för att jag är uppvuxen i en halvakademisk familj och för att det var helt självklart för mig att gå på universitetet och utbilda mig.

Robert: Det är också en del av konstens extremt idealiserade narrativ som man bygger upp kring sig själv. Inom konsthistorien, i den privata galle-

risfären, i konstvärlden och i mycket av den typiska samtidskonstdiskursen är man väldigt avkontextualiserad. Man skapar en bild av det man vill lyfta fram och det blir historien. Det anses ganska osmakligt, ganska osnyggt, att utgå i en konstkritik från just det du (*Anders*) säger. Att det är så många vita akademiker, så många svenskar, si och så många män. Trots att detta är extremt tydliga saker för alla i konstsammanhang så vill man lyfta sig över det. Vi har skapat den här framtidsmynen om konsten som något som utvecklats framåt sedan egyptiernas käril och pyramiderna. Och att det är något som är viktigare än dessa tråkiga, dassiga politiska aspekter.

Vanja: Det är ju också en bild av jämställdhet; att det blir bättre och bättre dag för dag. Det finns ingenting som tyder på det.

Anders: Jag får känslan av att konstvärlden hela tiden värjer sig mot dessa projekt, som jämställdhet.

Måns: Talar vi om konstvärlden i stort så. Det handlar om en kultur som är väldigt svår att ändra på vad gäller attityder. Man kan inte bara besluta saker, man måste få med sig folk. Konstvärlden är på gott och ont väldigt svårstyrd. Och det gäller ju ditt uppdrag (*Vanja*) och KRO, ni kan ju inte sitta och banka konstvärlden på huvudet och säga att nu ska ni agera lite mer jämställt här. Ni måste få till en opinionsbildning.

Anders: Du menar att konstvärlden är svårare att förändra än andra områden?

Måns: Det är en svår värld i den

bemärkelsen att det är en väldigt individualistisk värld. Konstnärer är bra på att vara kritiska mot maktstrukturer samhällen men samtidigt är vi extremt dåliga på att verka för våra egna rättigheter.

Vi är de mest utnyttjade kulturarbetarna.

Vi jobbar gratis, har dåliga avtal och är väldigt dåliga på att göra kollektiva insatser för varandra. Så det finns ju en paradox där.

Erik:

Men det är inte unikt för konstnärer. Jag har ju en juristutbildning också och det är likadant

i den världen. Man sitter liksom i sin egen låda och tycker att man är bäst och förstår världen bäst, det är inte unikt för konstnärer. Alla jurister passerar genom juristlinjen. De allra flesta konstnärer passerar genom konstskolorna, så är det någonstans som man verkligen kan göra skillnad så är det på utbildningarna.

Måns: Jo, jag håller med dig. Jag bara säger att det är ingen quick fix.

Erik: Nej, men någonstans måste man börja och jag tänker mig att du sitter i en utmärkt maktposition. Det är inte rocket science.

Måns: Nej, men det handlar inte bara om att implementera regler, man måste förändra kultur och attityder och det tar tid

Anders: Men innebär inte det att konstvärldens möjligheter att nå jämställdhet är ganska dystra?

Måns: Nej, det tycker jag inte...

Vanja: Det beror på om man tycker sig ha 100 eller 200 år på sig att vänta.

TEXT: ANDERS RYDELL

ILLUSTRATION: GRAHAM SAMUELS

DEN FÖRSÖRJDA FEMINISMEN

Jag träffar Konstnärens redaktör Anders Rydell för att spåna på vad jag ska skriva om jämställdhet. För jag behöver hjälp med ämnet. Är jag inte feminist? Jo, jag blir arg och förvånad över dikotomin mellan blått och rosa i barnvagnen, över att det ropas hora i grundskolan, våldtas på gymnasiet, underbetalas på jobbet, hustrumisshandlas på helgen och nedvärderas i masskulturen och i klassikerna. Jag blir ledsen över de strukturella skillnader som skär djupa sår i människor och lobotomerar samhället. Men jag har inte så mycket eget att komma med.

Vad nu? Naturligtvis har jag, precis som alla andra, känt av ojämställdheten på bara skinnet: ett våldtäktsförsök här, etthundra sexistiska gliringar där. Jag är också, som varje levande människa, skyldig till att ha behandlat män och kvinnor olika. Ja skriv om det, säger Anders. Åh, det där är så allmänt, jag har förträngt hälften. Dessutom har det blivit mycket bättre sedan jag blev vuxen och började jobba med kultur. Ah, denna fina ö där det flyter genuskunskap i bäckarna. Jag kanske är för lite bakom kulisserna, jag jobbar ju trots allt som frilans. Här blir Anders intresserad: »Så du försörjer dig på att skriva?«

Mgrhp får jag fram. Samtalet har nu fått en annan vändning, från det mysigt strukturella till det svidande individuella. Det är onekligen skrivandet som ger mig fickpengar, för jag säljer ju ingen konst. Så är det att inte ha en gallerist. Fast skrivandet håller mig inte heller med bröd och husrum, det gör Tomas. Ja, min man betalar hela hyran. Och maten när vi storhandlar. Det är den skamliga sanningen om mitt liv som konstnär, skribent och människa. Men om det nu är så ohållbart för mig, varför byter jag inte bransch?

Livet igenom har jag fått välja mellan två alternativ: att ta ett jobb jag inte vill ha, få en månadslönsom jag kan leva på, vara en god samhällsmedborgare och oantastlig feminist – eller att jobba med det jag vill, som jag tycker är viktigt, och delvis leva på någon annan. Jag valde det senare. Det har inneburit glädje och ett liv som inte känns förfelat. Men samtidigt mycket tvivel, smygande och tjafs. Jag hade till och med ett gräl om det med en kompis, som jag sa upp bekantskapen med.

Vi bråkade i Köpenhamn. Vi hade inte känt varandra speciellt länge när jag erkände min materiella belägenhet. Han fick något distanserat i blicken och mellan oss utspelades följande samtal.

Han: Du lever ju som en femtiotalshustru och samtidigt är du en snoppuggarfeminist som inte ger cred åt din man!

Jag: Inte konstigt att jag inte nämner min ekonomi om det ska reageras på det sättet! Jag står inte på barrikaderna och hugger snopp för att sedan shoppa upp Tomas pengar på chihuahuer. Jag gör varken det ena eller det andra. Och en femtiotalshustru hade hemmet som sin livsuppgift. Hon putsade och fejade ...

Han: Aha, så du gör ännu mindre?

Jag: Jag jobbar heltid med min konst, jag skriver upp alla mina timmar!

Han: Tänk om jag bara skulle göra filmer som ingen vill ha. Du bara leker!

I vanliga fall hade jag tyckt att »lek« varit en värdig beskrivning av min konstnärliga process, och refererat till Huizingas *Homo Ludens*. Men där på Ströget är jag så arg att jag bara vill

*Kan man låta
sin man betala
räkningarna och
ändå behålla sin
trovärdighet som
feminist och konst-
när? Magdalena
Dziurlikowska
går i personlig
närkamp med en
känslig fråga.*

slänga av mig ryggsäcken och vråla. Jag pekar istället på en bänk, vi sätter oss.

Att konstnärer av båda könen har svårt att försörja sig och under vissa tider lever på någon annan är ett välkänt problem, men det gör väl inte deras konst eller deras önskan om ett jämställt samhälle mindre trovärdig? Jag börjar gråta. Då säger han att det är obehagligt också för honom. Han såg mig som så stark och så brister jag så lätt. Han behöver dock inte oro sig länge, på snabbköpet får jag upp flåset igen.

Jag: Så jag får inte vara feminist om jag inte har cash? Jag får alltså inte tycka vad jag vill om jag inte tjänar tillräckligt. Ungefär som med rösträtten förr i tiden? Du menar att jag skulle fått vara feminist för en månad sen, då jag hade ett jobb som pressansvarig på Polska institutet, men inte nu? Men det är nu som pengarna har kommit in på kontot, tralala!

Han: Det handlar inte om det, när vi pratade på tåget till Louisiana ...

Jag: Du sa att kvinnliga chefer glömmer bort att vara kvinnor. Vad är det de glömmer? Är det glamourbögens outfit i garderoben eller att snyta barnen?

Nu har vi handlat mat. Han är dubbelt så stor som jag, men tycker att jag ska ta den tunga matkassen. Jag är ju feminist. Jag ställer demonstrativt påsen på marken och säger att jag ska ta ett tidigare tåg hem. Han undrar om det är för att han sa si eller så.

Jag: Nej, det är inte för att straffa dig utan för att vi ska sluta straffa oss själva med varandras sällskap.

Han: Men man utvecklas om man umgås med olikänkande, inte bara med ja-sägare.

Jag: Om man har mer gemensam värdegrund så behöver det inte bli ständiga stunder av uppsplitande ärlighet.

Så äkte jag hem till Stockholm och ringde en vän. Han kände igen tankesättet: »Det finns en sorts människor som – hur ska jag säga det? De är mycket konservativa och tycker att man ska leva i en bubbla med sina ideal. Så när en vänstertjej har ett dyrt armband så anses hon inte trovärdig«.

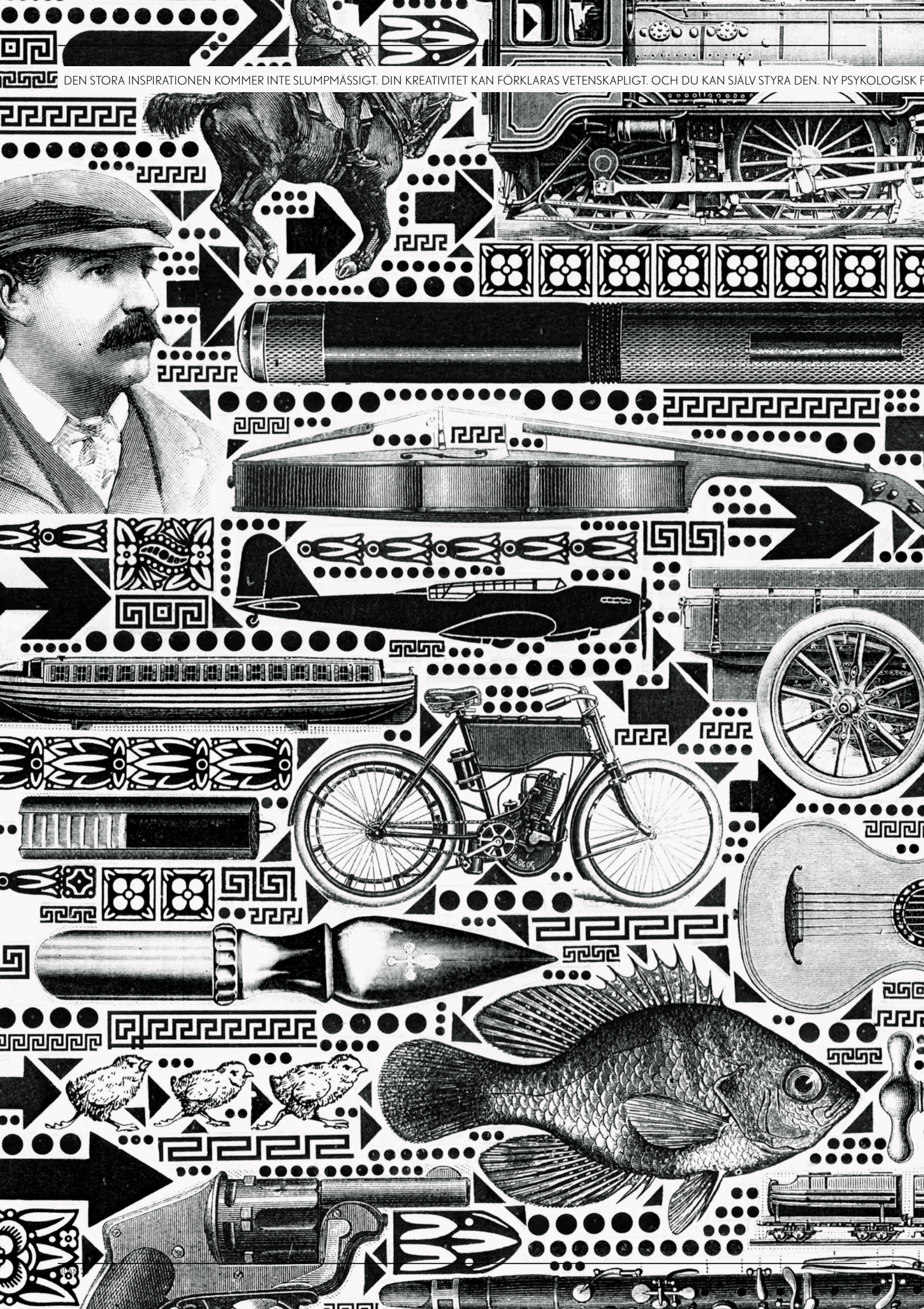
Ja, skriv om det, säger Anders.

MAGDALENA DZIURLIKOWSKA

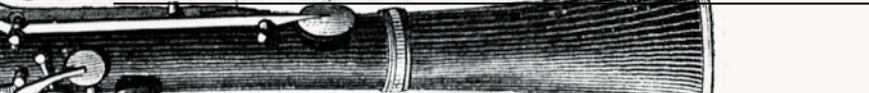
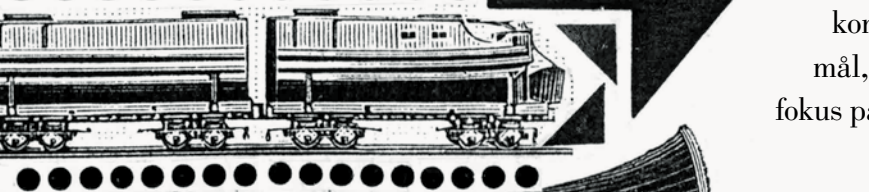
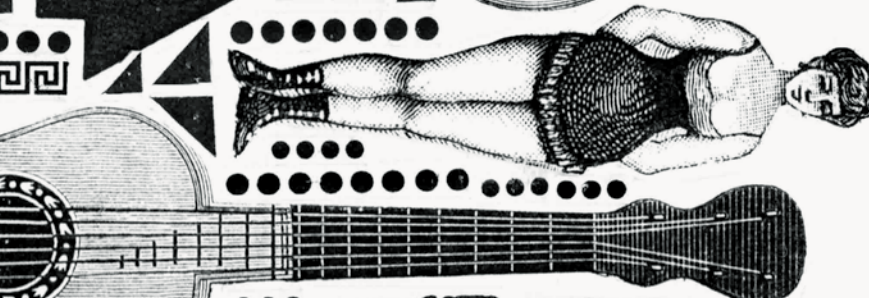
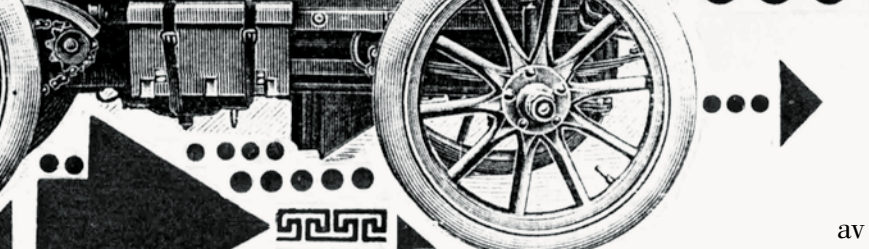
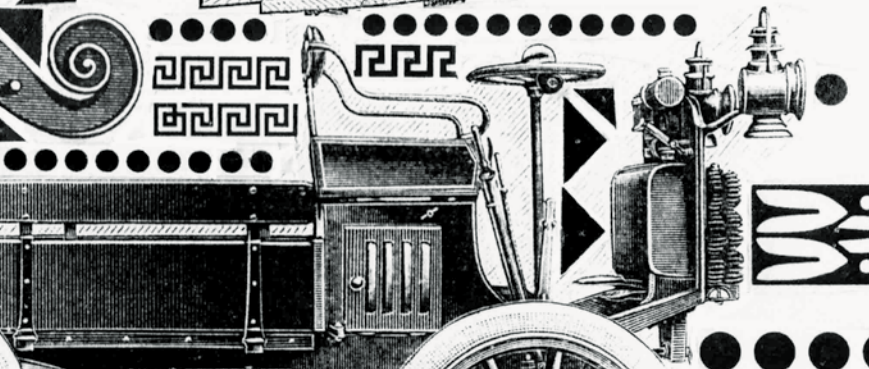
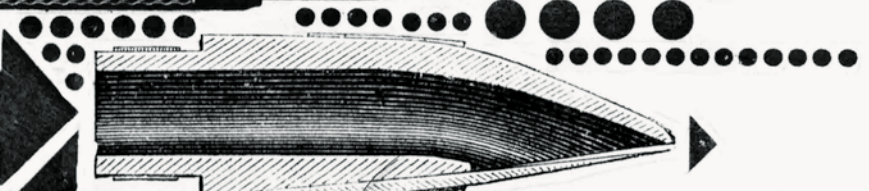
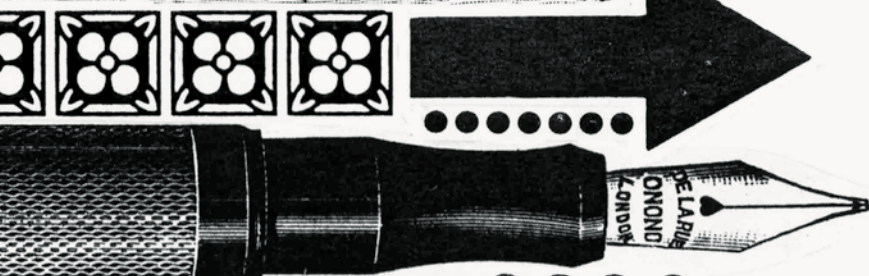
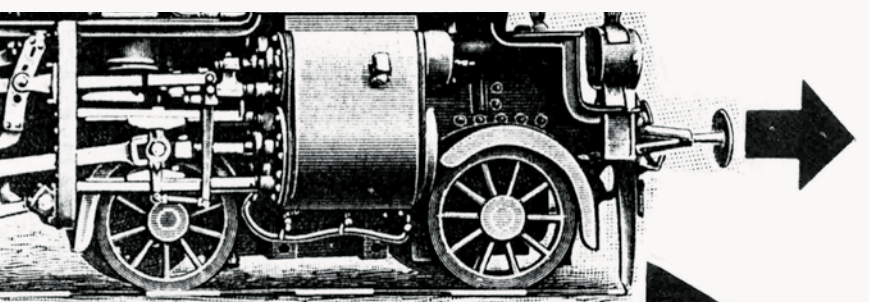
ÄR KONSTNÄR OCH KONSTKRITIKER I BLAND ANNAT

SYDSVENSKA DAGBLADET OCH EXPRESSEN KULTUR.

DEN STORA INSPIRATIONEN KOMMER INTE SLUMPMÄSSIGT. DIN KREATIVITET KAN FÖRKLARAS VETENSKAPLIGT. OCH DU KAN SJÄLV STYRA DEN. NY PSYKOLOGISK F

ORSKNING TYDER PÅ ATT DEN SKAPANDE HJÄRNAN GYNNAS AV POSITIVA KÄNSLOR. KANSKE ÄR DET DAGS ATT SKROTA MYTEN OM DEN LIDANDE KONSTNÄREN?

FLOW

TIDEN STANNAR, HANDEN RÖR sig av sig själv, man är totalt uppslukad av sin uppgift.

Konstnären JAKOB OJANEN vet vad det handlar om.

– Jag har aldrig kallat det inspiration. Allting hugges tag. Processen och alla arbetsdelar faller på plats.

Det Jakob Ojanen beskriver kan i moderna vetenskapliga termer beskrivas som flow. Ett tillstånd där du är så uppslukad av det du gör för stunden att du glömmetid och rum. Flow är att använda sina färdigheter till det yttersta, och känna sig fullständigt fokuserad.

Uttrycket myntades av den amerikanske psykologiprofessorn MIHÁLY CSÍKSZENTMIHÁLYI på 70-talet.

Han började undersöka vad människor gjorde när de hade som roligast. Först studerade han några hundra människor som jobbade med det som de sa sig tycka om allra mest: konstnärer, idrottsmän, musiker, schackspelare och kirurger. Deras berättelser blev grunden till Csíkszentmihályis teorier om flow.

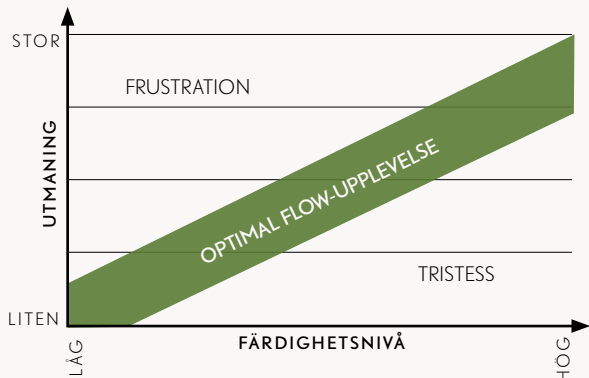
Den optimala upplevelsen beskrevs ofta med samma ord oberoende av personens ålder, verksamhetsområde och kulturella sammanhang. En konstnär som skapat en fantastisk tavla, en långdistanssimmare som simmat över Engelska kanalen och en musiker som komponerat ett vackert stycke beskrev alla ungefär samma skäl till att upplevelsen kändes så njutbar.

I sin mest inflytelserika bok *Flow – den optimala upplevelsens psykologi* kartlade Csíkszentmihályi nio återkommande huvudkomponenter: balans mellan utmaning och färdighetsnivå, tydliga mål, direkt feedback, en känsla av kontroll över situationen, intensivt fokus på uppgiften, sammansmältning av handling och medvetande,

NIO VÄGAR TILL FLOW

1. BALANS MELLAN FÄRDIGHETSIVÅ AND UTMANING

TROTS ATT MÄNNISKOR KAN UPPLIVA STOR GLÄDJE AV FENOMEN SOM VI TAR DEL AV PASSIVT (TILL EXEMPEL EN HÄNFÖRANDE UTSIKT) MENAR CSÍKSZENTMIHÁLYI ATT DE FLESTA FLOW-UPPLEVELSER KRÄVER EN INVESTERING I FORM AV PSYKISK ENERGI. ETT TIPS ÄR ATT KONTINUERLIGT SÄTTA UPP KONKRETA DELMÅL ATT STRÄVA MOT OCH PRICKA AV.

2. HANDLING OCH MEDVETANDE SMÄLTER SAMMAN.

GENOM ATT SLIPA PÅ DE TEKNISKA MOMENTEN I DITT SKAPANDE KAN DU AUTOMATISERA DIN SKICKLIGHET I HANTVERKET. NÄR DU SLIPPER TÄNKA PÅ TEKNIKEN BLIR DET LÄTTARE ATT MEDVETET FOKUSERA PÅ HELHETEN. DET ÄR SOM ATT LÄRA SIG CYKLA. NÄR DU HAR EN GOD BALANS KAN DU BÖRJA NJUTA AV VINDDRAGET OCH UTSIKTEN.

3. TYDLIGA MÅL

UPPGIFTEN DU ÄGNAR DIG ÅT SKA HELST HA ETT TYDLIGT MÅL OCH KLARA REGLER. SKRIV NER VAD DU VILL UPPNÅ OCH HUR DIN ARBETSPROCESS SKA SE UT.

4. DIREKT FEEDBACK

ATT HELA TIDEN FÅ FEEDBACK GÖR ATT DU KOMMER FRAMÅT. KANSKE KAN DU BE EN KOLLEGA, VARS KOMPETENS DU LITAR PÅ, OM KONTINUERLIG KRITIK. ELLER TA ETT STEG BAKÅT OCH SJÄLV REGELBUNDET UTVÄRDERA DET DU GÖR.

5. KONCENTRATION PÅ UPPGIFTEN

I FLOWTILLSTÅNDET FOKUSERAR DU HELT PÅ UPPGIFTEN. MINSKA STÖRNINGSMOMENTEN. DET ÄR LÄTTARE ATT NÅ FLOW I EN ATELJÉ ELLER PÅ ETT BIBLIOTEK ÄN I EN STÖKIG MILJÖ.

6. EN KÄNSLA AV KONTROLL

STRUKTURERA DITT SKAPANDE SOM OM DET VORE EN VANLIG ARBETSUPPGIFT. BESTÄM PAUSER OCH ARBETSTIDER. SÄTT UPP REALISTISKA DAG- OCH VECKOMÅL. DU KAN TILL EXEMPEL BESTÄMMA DIG FÖR ATT SITTA VID SKRIBORDET 9-12 MED PAUS VARJE TIMME OCH MED MÅLET ATT SKRIVA EN A4.

7. FÖRLUSTEN AV SJÄLVMEDVETANDE

I VARDAGEN GÅR VÄLDIGT MYCKET PSYKISK ENERGI ÅT TILL ATT GRANSKA SIG SJÄLV OCH FUNDERA KRING HUR MAN UPPFATTAS AV ANDRA. DET FÖRSVINNAR HELT VID FLOW. OCH KÄNSLAN AV ETT STÄRKT JAG ÄR VANLIG EFTER EN FLOWUPPLEVELSE. OM DU VILL FÅ EN BILD AV HUR DIN SJÄLVBILD FÖRÄNDRAS AV DIN DAGSFORM I ATELJÉN FINNS DET FLERA SÄTT. EN IDÉ ÄR ATT FÖRA LOGGBOK ÖVER VAD DU ÅSTADKOMMIT OCH HUR DET KÄNNES. PÅ SÅ SÄTT KAN DU FÖLJA UPP OCH FÅ DISTANS TILL DINA UPP- OCH NEDGÅNGAR I SJÄLVKÄNSLAN.

8. FÖRÄNDRAD TIDSUPPLEVELSE

EN VANLIG BESKRIVNING AV FLOW ÄR ATT FÖRLORA TIDSUPPFATTNINGEN. OM DU VET MED DIG ATT DET HÄR ORSAKAR PROBLEM I DITT ÖVRIGA LIV KAN DET VARA KLOKT ATT HELT ENKELT STÄLLA KLOCKAN INNAN DU BÖRJAR JOBBA.

9. AKTIVITETEN ÄR BELÖNANDE I SIG

ETT NYCKELELEMENT I FLOWET ÄR KÄNSLAN AV SJÄLVFÖRSTÄRKANDE. NJUTNINGEN KOMMER INTE NÄR DU NÅTT MÅLET, DEN FINNS DÅR HELA TIDEN. OCH DU KAN SJÄLV ÖVA PÅ ATT VARA MEDVETET NÄRVARANDE I HELA ARBETSPROCESSEN. GOOGLA PÅ »MINDFULNESS« FÖR ATT FÅ PRAKTISKA TIPS OCH ÖVNINGAR.

förlust av självmedvetande, förändrad tidsupplevelse och aktiviteten som självförstärkande.

Jakob Ojanen är utbildad på Konstfack i Stockholm. Under våren har hans bildkonst ställts ut på Liljevalchs vårsalong och Galleri Brändströms. Det märks att Jakob har reflekterat mycket kring sin arbetsprocess. Han tar god tid på sig och använder få men genomtänkta ord när han berättar vad som händer när han får flow i sitt skapande

– Jag känner mig som världens bästa konstnär. Tid och rum stannar och man kommer framåt. Man är glad men samtidigt distra. Arbetet ger en kick – det är belönande i sig.

Och vad händer när du inte är i flow?

– Jag litar på mig själv även fast det går trögt, jag fortsätter jobba. Men det var otroligt mycket svårare för fem år sedan. Då var allting värdelöst om det gick dåligt. Nu säger jag emot mig själv, men när jag jobbade med den här utställningen (på Brändströms, red:s anm.) var det verkligen varannan dag. Varannan dag har det varit värdelöst, varannan skitbra. Det har svängt, men svängningarna är snabbare, säger han.

MIHÁLY CSÍKSZENTMIHÁLYI menar att den som lär känna flowtillståndet aktivt kan jobba sig in i det – istället för att vänta på att få den stora inspirationen. Man kan till exempel arbeta med att lära sig själva hantverket så att det löper utan ansträngning, ungefär som när man har lärt sig att köra bil. I lillhjärnan styrs kroppen motorik och koordination. Rörelser planeras, tajmas och finslipas. Lillhjärnan är som en hårddisk där rörelse sparas. Det är där man lär sig cykla, simma och måla.

Ojanen beskriver hur en finslipad teknik kan ge möjligheter till flow.

– När man sysslar med måleri känns det som att det är framförallt musklerna som arbetar, handen skapar erfarenheter som man kan bygga vidare på. Det har varit en kamp, nej mer ett arbete, att nå hit.

Hur gör du för att hamna i flow när det går trögt?

– Då fortsätter jag arbeta. Jag jobbar alltid på flera verk samtidigt, fyra till fem är lagom. Då kan hjärnan bearbeta de verk som jag inte jobbar på medan jag koncentrerar mig på ett annat. Det gör mig mindre sårbar. Man slipper forcera det. Det är lite som ett korsord – när man inte hittar ett ord är det lättare att börja fundera på ett annat.

Som elev på en förberedande konstskola hade Jakob en helt annan syn på vad skapandets förutsättningar för skapande.

– Det kallades för inspiration då. Allt var mycket mer tydligt; svart eller vitt. Det är en ganska annorlunda vokabulär på förberedande konstskolor. Nu fortsätter jag kämpa.

FLOW SYNS I HJÄRNANS elektroniska aktivitet. I psykologisk forskning har det visat sig att personer som ofta upplever flow är bättre på att minska aktiviteten på de mentala kanaler som

de inte behöver för just den uppgift de koncentrerar sig på. Människor i flow sorterar alltså bort den information som inte är intressant. Den djupa koncentrationen, som annars kräver stor ansträngning, kommer automatiskt i det tillståndet. Och lämnar plats för njutning, menar Mihály Csíkszentmihályi.

Jakob berättar att han länge funderat på varför han gör vissa saker när han skapar. Viljan att förstå sin egen process har varit en drivkraft. Han funderar en lång stund på om flow är en förutsättning för skapande.

– Ja, det tror jag – för flow leder fram till nya idéer. Det är nog det som flow är; erfarenhet och idé tillsammans. Man skapar erfarenheter och teknik som man kan återkalla för att nå ett resultat som man inte hade förväntat sig innan. Jag har en idé i början, som ofta ser helt annorlunda ut i slutresultatet. För att idén ska bli intressant måste den bearbetas och gås igenom i erfarenheter, friktionsfritt glida igenom och ut och in i varandra, säger Jakob Ojanen.

I det snabbt växande forskningsfältet positiv psykologi, som fokuserar på vad människor generellt mår bra av, är kunskapen om flow en viktig del. Flera studier tyder på att flowupplevelser leder till högre livstillfredsställelse och bättre självkänsla.

De positiva känslorna i ett flow skapar en uppåtgående spiral.

Den amerikanska psykologiprofessorn ALICE MISEN har studerat hur känslor konkret påverkar vår bearbetningsförmåga. Enligt hennes forskning leder positiva känslor både till att mer information blir tillgänglig i medvetandet – man har fler element att göra associationer mellan – och till psykologisk flexibilitet. Något som ökar sannolikheten för kreativa associationer mellan olika delar av tankeinnehållet. Resultatet av de positiva känslorna blir därmed ökad kreativitet.

Men flowupplevelser är inte något enbart positivt. Csíkszentmihályi beskriver i sin bok hur de kan bli ett beroende, och att den ständiga jakten på dem kan orsaka problem. Något som Jakob Ojanen känner igen sig i.

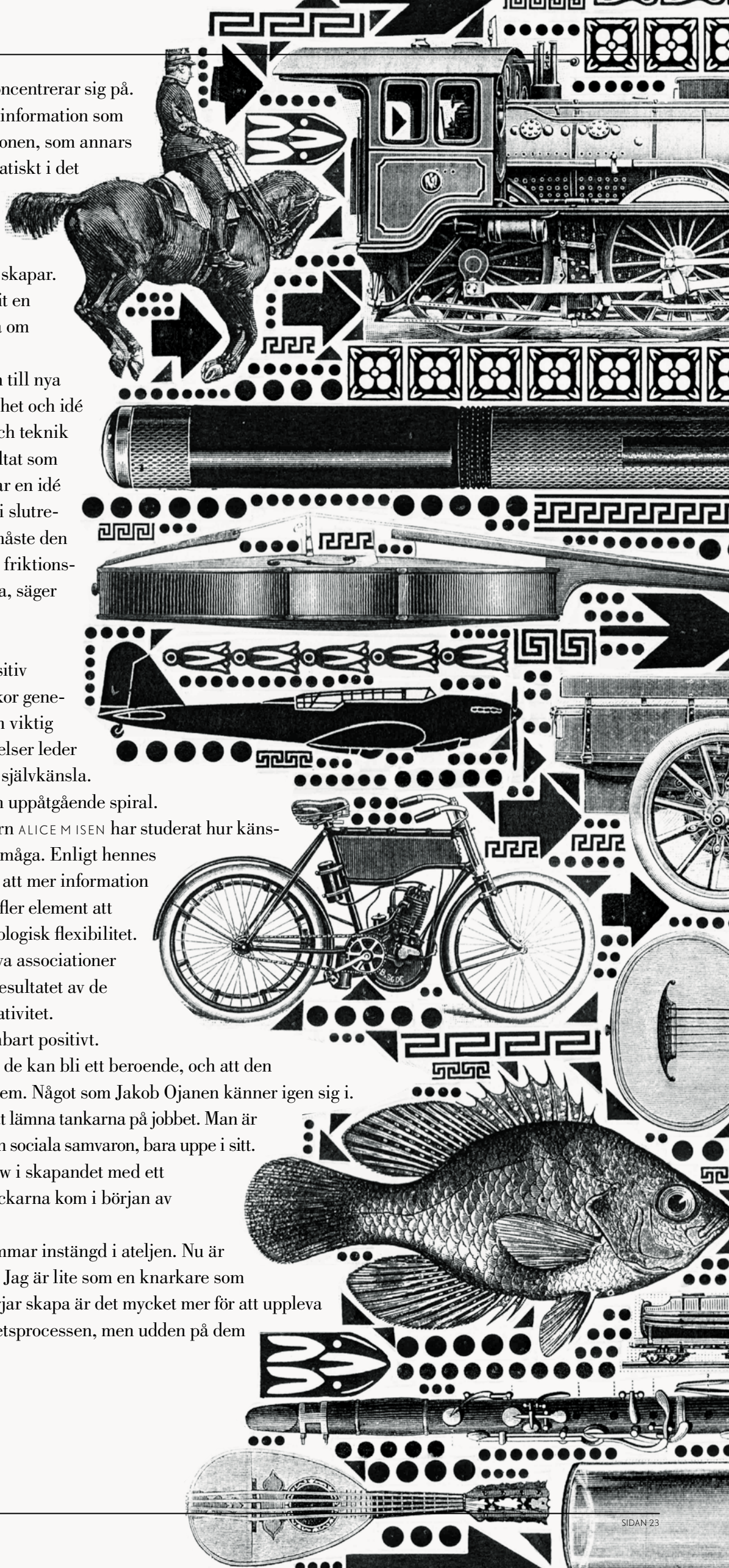
– När man är inne i flow är det svårt att lämna tankarna på jobbet. Man är sjukt egocentrisk i flowet; inte så bra på den sociala samvaron, bara uppe i sitt.

Ojanen liknar sitt förhållande till flow i skapandet med ett drogmissbruk – där de allra starkaste kickarna kom i början av konstnärskarriären.

– Då kunde jag lätt hålla på i tolv timmar instängd i ateljen. Nu är det som att jag har fullt upp med rutiner. Jag är lite som en knarkare som har vant mig vid ruset. När man först börjar skapa är det mycket mer för att uppleva kickarna. Kicksökandet finns kvar i arbetsprocessen, men udden på dem har försvunnit, säger Jakob Ojanen.

TEXT: LINDA BACKMAN OCH JOHN AIRAKSINEN

ILLUSTRATION: LORENZO PETRANTONI

FALLSTUDIEN FLOW

VAD ÄR KREATIVITETENS PRIS?

KONSTNÄREN FÖLJDE MED

AIDA CHEHREHGOSHA

UNDER ETT KONSTPROJEKT

DÄR LIDANDE OCH SKAPANDE

STÄLLS MOT VARANDRA.

STATISTERNA SKAKAR AV vinterköld. De har stått stilla i flera timmar på den leriga ängen. Men AIDA CHEHREHGOSHA fryser inte. Hon springer fram och tillbaka, skriker instruktioner i en megafon och skrattar stundom hysteriskt. Den tjocka vinterjackan har hon tagit av sig.

Det finns en föreställning om att konstnärligt flow är nödvändigt för att skapa konst. Men flow påverkar inte bara konstnären som upplever det, utan även människorna omkring. LINDA BACKMAN följde med konstnären och fotografen Aida Chehregosha under en intensiv plåtningdag. Och fick se vad som kan hända när konstnärligt flow bryter ut.

Klockan sju på morgonen kör Aida Chehregosha under tystnad till plat-

sen för dagens fotografering. I dag ska hon fotografera 200 statister, och hon är påtagligt nervös. Allt måste funka. Plåtningen är en del av Aidas slutprojekt på Konstfacks magisterutbildning och har krävt månader av minutiös planering.

När vi kommer till ängen vid Stora Skuggan utanför Stockholm är det iskallt. Den råa novemberkylan kryper in under dunjackan. Aida har tillverkat 200 masker föreställande sitt eget ansikte som de svartklädda statisterna ska bära på bilden.

» JAG SKJU-

Statisterna dyker snart upp vid horisonten. De kommer vandrade över den leriga ängen och ser ut att vara oroväckande få. Efter en stund står det klart att det bara är 50 statister som dykt upp. Aida ser apatisk ut, kisar med ögonen och hennes röst mörknar. Hon ser sig omkring med ett plågat uttryck i ansiktet. När jag hör efter hur hon mår illustrerar hon sin känsla genom att härma hjärtljudet på en EKG hos någon som avlider.

När fotograferingen börjat rör sig Aida som i trans. Hon springer fram och tillbaka mellan statisterna och kameran och pekar och ropar. Några av statisterna fryser så att de skakar, andra ser obekymrade ut. Statisterna säger att de inte förstår hennes instruktioner. Aida skrattar till då och då.

– Det här är inte bra, det här är inte bra, upprepar hon för sig själv.

– Man hör nästan pulsen i örat, berättar Aida senare. Det är så mycket här och nu att jag varken hör eller ser någonting. Jag visste att folk försökte prata med mig men jag hörde bara ett ord i taget, ordet som de sagt innan var redan glömt.

Aidas man, CHRISTIAN HAAG (som också arbetar som fotograf) står bredvid och assisterar. Han gör tappra försök att kommunicera med Aida, men utan resultat. Efter fotograferingen berättar Christian att det ofta blir sådär.

Aida sluter sig mot omvärlden på

sina fotograferingar. Sedan säger det klick, och hon är tillbaka.

Aida berättar.

– Det är ett negativt chocktillstånd. Som en blackout. Jag kan bara inte tänka i problemlösningstermer. Det finns inget bortom plåtningen. Det är inget roligt att hamna i det tillståndet. När jag hamnar i dåligt flow, som vid maskplåtningen, står jag bara där och inser hur bortgjord jag är, hur misslyckad jag är.

BORDE TAS «

TIMMARNAS SEGAR SIG fram. Det är fortfarande lika kallt. Några glada statister har börjat leka ringlekar och kull. Andra står för sig själva och skakar. Några tålmodiga småflickor får låna ytterkläder av kameracrewet. Ingen klagar öppet men stämningen är tryckt. Aida klampar runt i kameratältet med bara en tunn kofta på sig.

Men snart händer någonting. Några timmar in i plåtningen börjar Aida känna självförtroende. Saker faller på plats och bra bilder dyker upp i kameralinsen.

– Man glider in i flow men det går jävligt snabbt. Först går det dåligt, dåligt, dåligt... Sen börjar det bli bättre... Sedan 'schwuup!' när något utlöser det. Allt blir så rätt som jag vill att det ska vara. Man tror så mycket på sig själv och det gör att man levererar därefter. Det är ett lyckorus som gör alla bilder bra. Tiden går sjukt snabbt.

Aidas ögon lyser när hon dirigerar crewet och statisterna. Resultatet blir inte alls vad hon väntat sig, men kanske blir det något annat. Medarbetarna får order att tända bengaliska eldar. Röken lägger sig tjock över statisterna och himlen mörknar. Statisterna får instruktioner om att slåss vilt. Ängen börjar likna det krigsfält som Aida föreställt sig. Stämningen höjs och statisterna poserar med inlevelse.

Aida minns.

– I flow tänker jag »asså den här

bilden kommer att bli så jävla bra att det är helt sjukt«. Det är som ett pirr i magen. Det är ett extremt glädjerus. Jag glömmer att ställa skärpan och fixa ljuset – vill bara ha bilden. Plåta, plåta, plåta. Min man Chrille måste hjälpa mig med inställningarna då.

Efter åtta timmar på lerängen är fotograferingen äntligen över.

Det säger klick, och Aida kommer tillbaka till verkligheten. Jag är så stel-frusen att jag inte längre kan anteckna. Aida verkar helt utpumpad. Christian kramar henne länge och hon snyftar högt. Statisterna lämnar Stora Skuggan med en chartrad buss.

DE FLESTA VAR nöjda med sin dag och applåderade crewet på bussen hem. Men det var några som råkat illa ut. En ung flicka långt bort från kameran hade inte vågat röra sig ur sin position på hela dagen. Hon var iskall och mycket ledsen när kameracrewet skickade hem henne i en taxi. När Aida får höra om flickan brister hon i gråt.

– I det där negativa transtillståndet känner jag typ att hjärnan inte är där. Jag är värdelös. Så dålig att jag borde skjutas. När det gått så långt finns inget av mitt självförtroende kvar. Jag är mina brister. All stress och press påverkade mig. Jag hamnade i någon typ av chocktillstånd och bara flöt med. Jag kände jag mig liten, värdelös och jävligt oproffsig. Misslyckad så in i helvete. Att jag dragit ihop allt det här och så kan jag inte hantera det. Så tänkte jag.

Vad handlar flow om för dig?

– Kanske har det bara med självförtroende att göra. Jag skulle kunna plåta bajs och göra det bra om jag trodde på det. Så fort jag inte tror på det går det dåligt.

Jag undrar om Aida tror att stor konst bara kan skapas i flow.

– Nej, det är bara en skabbig konstnärsmyt att det är ouppnåeligt att hamna i flow. Alla kan känna flow, oavsett vad man håller på med. Hur kan man annars springa maraton?

Aida berättar att hon ibland förstår att hennes bilder kommer att bli

uppmärksammade och prisbelönade redan under själva plåtningen.

– När jag ser något vansinnigt vackert. Bilderna som jag blev nominerad till ett pris för unga lovande fotografer för, då visste jag typ att jag skulle få priset när jag plåtade. Jag såg i sökaren att det här är så jävla bra, det finns inget jag vill ändra. Jag såg mig själv stå på prispallen. Men för mig är det väldigt sällan det händer, att jag gör det där sista penseldraget av genialitet.

Än så länge är inte Aida särskilt nöjd med bilderna hon tog den där iskalla dagen i Stora Skuggan.

– Nej, men när folk ser dem reagerar de med »wow!«. Jag kanske känner annorlunda när jag hört femtio »wow« till, men projektet är inte riktigt i mitt hjärta ännu. Det är först efteråt som jag fattat att jag var inne i ett flow den dagen. Om jag inte hade fått flow hade det inte blivit någonting alls.

Vad tänker du i efterhand om statisternas situation?

– Jag skäms. För hur man än vrider och vänder på det så är jag ansvarig. Nu måste jag få bra bilder för statisternas skull, de som ställde upp för att skapa konst. De har investerat tid i mig och nu måste jag få dem att känna »shit, det här var JAG med på!«. Jag kan göra bra konst som tack för hjälpen.

TEXT: LINDA BACKMAN

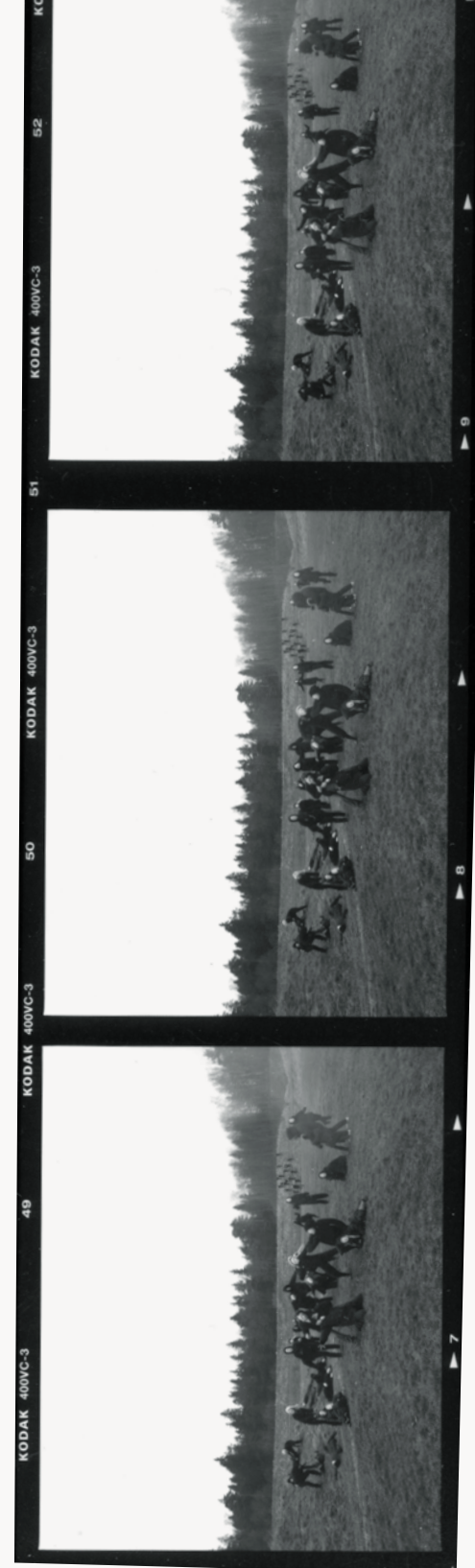
FOTO: AIDA CHEHREHGOSHA

ETT MEJL FRÅN EN STATIST:

Hej!

Jag har varit statist i cirka fem år. Jag har haft många intressanta uppdrag som har varit väldigt bra. Däremot i går 30/11 -08 hände något som var skrämmande. Ett fruktansvärt plågsamt uppdrag och en nonchalant behandling av unga statister. Flickorna fick stå i tunna jumprar eller koftor i gråfuktigt kallt blåsväder. Dom kunde inte hålla kvar sin kroppstemperatur och darrade av köld.

Jag själv var mycket varmt klädd men efter en timme stillastående i detta fuktiga blåsväder var jag stel och genomfrusen. Jag kommer aldrig att ställa upp på fotografering igen för Aida Chehrehgosha. Jag tror att ingen av dom som var med i går vill bli behandlade på samma sätt igen. Det är mycket tråkigt att dom fick denna upplevelse av ett statistjobb. Det får inte gå till så här.

ÅTER TILL VERKLIGHETEN

samma stund som kulturutredningen (drygt 800 sidor) lämnades till regeringen inleddes åtalet mot The Pirate Bay (drygt 1300 sidor) i Stockholms tingsrätt. Två stycken offentliga debatter rasade sida vid sida, hermetiskt åtskilda.

Kulturutredningen nämnde inte ordet »fildelning« en enda gång. Något som utredningens sekreterare närmast verkade se som en bedrift att vara stolt över när han deltog i ett seminarium på Södertörns högskola i våras. Förvisso nämnde inte utredningens direktiv något om just upphovsrätt. Men är det en giltig ursäkt för att bortse från nätkulturens konsekvenser?

Problemet tycks vara rotat i en kulturpolitisk bodelning som kristalliserades under det sena 1900-talet: Kulturdepartementet delar ut bidrag, medan Justitiedepartementet reglerar de nya medierna. Enda gången de möjligen möts är när kulturen anses kunna skapa exportintäkter till Sverige.

Följden av fragmenteringen har blivit att »kulturpolitik« kommit att framstå som enbart en fråga om bidrag till kulturutövare. Så diskuteras den främst av dem som redan har sin försörjning genom dessa bidrag.

Kritiken som genast mötte Kulturutredningen föreföll också ganska ryggradsmässig och följde den förutsägbara formeln »det ska vara som nu, fast mer«. Utredningens egna förslag handlar å andra sidan mest om att paketera om ansvarsområden. Låt vara att den även rekommenderar »att på sikt integrera kulturpolitiken i ett bredare politiskt sammanhang«. Vilket onekligen är märkligt, med tanke på utredarnas vägran att befatta sig med dessa sammanhang.

Verkligt visionärt vore att bredda själva det kulturpolitiska fältet, även till priset av att det kan bli mer diffust. Låt kulturpolitiken bli länken mellan Nätet och Staden!

Nätkulturen innebär att det digitala överflödet är ständigt närvarande. Oavsett om vi lyssnar på Spotify, kopierar på USB-pinnar eller delar filer via The Pirate Bay, närmar vi oss punkten där vi har omedelbar tillgång till all musik som någonsin spelats in, närsomhelst, varsomhelst. På gott och på ont – men saken förändras knappast av styrkemätningarna kring just fildelning. Överflödet handlar förstås inte bara om musik. Vi har även tillgång till mer film än vi någonsin hinner se och mer text än vi någonsin hinner läsa. Alltsammans lika kontextlöst, utan ens ett tryckt omslag att fingra på.

Överflödet på digitala filer innebär i princip att de enskilda filernas värde rör sig mot noll. De känns intressanta i ett par minuter, innan någonting nytt skriker efter uppmärksamhet. Åtminstone så länge tittandet, läsandet och lyssnandet är individuellt, isolerat och platslöst.

Här finns ett grundläggande problem som alla kulturyttringar på olika sätt måste förhålla sig till. Inte på så vis att det digitala överflödet åter kan tryckas in i tandkrämstuben. Att återupprätta knappheten, det vill säga skapandets gamla privilegier, är vare sig möjligt eller önskvärt.

Snarare är frågan hur det digitala överflödet kan återförankras i den analoga världen med dess rumsliga begränsningar. Om att bygga fysisk närvaro, flyktiga händelser, mänskliga gemenskaper. Endast så kan nätkulturen strikt talat bli meningsfull. Kort sagt: Nätets frågor – stadens svar.

Fantasierna om en »virtuell värld« kan läggas på hyllan, tillsammans med fantasierna om en ekonomi byggd på försäljning av digitala filer. För varje nytt nätbaserat »socialt media« som blossar upp blir tvärtom kopplingen till den urbana verkligheten allt närmare. Obegränsad tillgång till digitala kopior och ständigt surrande digital kommunikation leder till ett nyväckt

Varför är debatterna om fildelning och kulturpolitik så åtskilda när de i själva verket handlar om samma sak: konstens framtid?
Rasmus Fleischer
föreslår att de möts på Café Edenborg.

intresse för fysisk närvaro, begränsad i tid och i rum. Att explosionen av bloggar har gått hand i hand med att allt fler lokaler inreds till kaféer är ingen slump.

I kulturpolitiska sammanhang har »mötesplatser« blivit ett oerhört populärt ord. Men frågan är om det tas på allvar. Inga försök syns till att ta ett samlat kulturpolitiskt grepp kring frågan om hur kulturen kan äga rum. Ja, »äga rum« – visst handlar det ägande och om makt, men inte nödvändigtvis på det svartvita sätt där man tänker sig att ett fysiskt rum antingen är bidragsfinansierat eller kommersiellt.

Ett aktuellt exempel är Café Edenborg, »ett av få exempel på icke turistinplastad kultur i Gamla Stan som är yngre än Svenska Akademien«, som författaren Malte Persson beskrev det. Samtidigt ett ställe som finansierar sig själv, utan kulturpolitiska understöd. I drygt fem år har kaféet fungerat som ett nav för en uppsjö av strömningar inom litteratur, musik och konst, som samlats på olika klubbar, fester och föreställningar. De har varit extremt noga med gästlistor och vita pengar, men ändå har olika kommunala myndigheter bemödat sig om att från just detta ställe samla ihop en så stor mängd av små anmärkningar att utskänkningstillståndet nu ska dras in. (Värt att betänka är hur vart och vartannat konstgalleri numera ordnar vernissagefester som skulle kunna leda till minst lika allvarliga problem, om polisen skulle välja att slå till.)

En tänkbar förklaring är att Café Edenborg inte stämmer överens med de kommunala tjänstemännens stelbenta uppdelning av lokaler i kategorier: antingen kafé, festvåning eller kulturverksamhet. Att däremot blanda anses suspekt. Men just dessa gränser, där en lokals karaktär kan skifta mellan olika tider på dygnet, är ofta en livsnerv för oberoende kulturverksamhet.

Att alkoholen spelar allt större ekonomisk roll i kulturlivet borde erkännas, inte bara som en fråga om folkhälsopolitik, utan även som kulturpolitik. För sanningen är att krögare, tillsammans med fastighetsägare, profiterar något oerhört på det ökade sug efter fysisk närvaro som följt på kulturens digitalisering. Efter fildelandets genombrott har pengarna som bekant flyttat från inspelad musik till levande musikupplevelser. Men inte främst till artisternas fickor. De stora vinnarna på livemusik tycks vara de som säljer ölen.

Ett kulturpolitiskt motdrag borde då först av allt analysera behovet av alternativa samlingsplatser. Ett första steg måste bli att ifrågasätta det hysteriska byggande av mastodontarenor landet runt, där varje kommun hoppas på att dra till sig jättelika rockkonserter och mässor. Eller få stoltsera med extraordinära konsthallar och operahus. Tänk om dessa pengar i stället kunde satsas på fler men mindre rum. Och kulturpolitiken samtidigt vidgades till att inte bara dela ut pengar, utan även skapa bättre möjligheter för egenfinansierade verksamheter. Gallerier och scener, ateljéer och replokaler, teatrar och barer. Gärna även lokaler som kombinerar flera av verksamheterna på en gång, utan att behöva välja mellan antingen kommers eller kultur.

Så skapas en urban ekologi där den digitala kulturens överflöde kan kopplas till mänskliga möten, vilket gör den värdefull igen – såväl känslomässigt som ekonomiskt. Tänk om en kulturpolitik kunde ta sig detta som uppgift!

RASMUS FLEISCHER

DOKTORAND I SAMTIDSHISTORIA VID SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA, DEBATTÖR OCH EN AV GRUNDARNAN TILL DEN UPPHOVSÄTTSKRITISKA ORGANISATIONEN PIRATBYRÅN.

OGLAND - NDIA

YLVA OGLAND HAR FLER FLYGTIMMAR ÄN DE FLESTA AFFÄRSMÄN. HÄROMÅRET HOPPADE HON AV SOM KONSTNÄRLIG LEDARE PÅ TENSTA KONSTHALL FÖR ATT SATSA PÅ EN INTERNATIONELL KARRIÄR. FÖR KONSTNÄREN BERÄTTAR HON OM ANTIMINGEL, HEMLÖSHET OCH MANLIGA DUSSINKONSTNÄRER

PÅ MINDRE ÄN TVÅ ÅR har YLVA OGLAND gått från att vara chef på Tensta Konsthall till en konstnär vars internationella succé det inte går att hymla om. Det senaste året har hon hunnit med sex soloutställningar runt om i världen och flera gruppställningar. Framöver är hon aktuell bland annat på ReMap på Atens konstbiennial och på Performa Biennalen i New York.

Det är tur för mig att jag lyckas pricka in en middags dejt med Ylva Ogländ och RODRIGO MALLEA LIRA – hennes man och oskiljbara livskamrat sedan 16 år – just när de befinner sig på svensk mark för ett kort stopp. När man ska träffa Ylva måste man även

träffa Snöfrid, hennes konstnärliga och andliga alterego, lever i en spelvärld till hennes egen. Snöfrids värld kan man bland annat skåda genom den omtalade målningen Oraklet, som finns på Rodrigos New York-galleri Fruit and Flower Deli.

Bara under den senaste veckan har trion hunnit avverka flera länder och snart ska de sätta av mot Norge. Förra året producerade Ylva över 100 verk, alltså cirka tio målningar i månaden. I parets hem på Borgmästargatan i Stockholm bjuds det den här kvällen på sill och potatis med tillbehör. Till det dricker vi rödvin.

VAR MÅLAR DU NÄR NI HELA TIDEN
BEFINNER ER PÅ RESANDE FOT?

Ylva: Jag håller på hela tiden. Överallt. Jag målar ju mest i svart och vitt. Sedan målar jag bara på Picassoduken, samma fabrikant som gjorde Picassos duk i Frankrike, och så målar jag med mårdhårspenslar från Rafael. Så jag kör bara med samma material hela tiden.

ÄR DET LÄTTARE ATT FÖRSÖRJA SIG
PÅ SIN KONST OM MAN TAR STEGET
UTANFÖR SVERIGES GRÄNSER?

Ylva: Nä, jag håller inte med om det. I New York är det tusen gånger

hårdare. En av de mest framgångsrika unga konstnär som vi har träffat, TERENCE KOH, tjänar runt 100 miljoner kronor om året. Han kan verkligen leva ett lyxliv. Men även om man är framgångsrik får man kämpa i New York. Det är så extremt stora omkostnader att leva. Att bli recenserad i Art Forum är ingen stor grej där. Det är en droppe i havet. I Sverige är karriären mer gjord, förutbestämd.

I SVERIGE ÄR JU MÅNGA MISSNÖJDA
FÖR ATT DET ÄR SÅ SVÅRT ATT LEVA
PÅ KONSTEN.

Ylva: Ja, det är väl den svenska mentaliteten. I jämförelse med hur det ser ut i andra delar av världen kan det verka absurt. Det är ju precis här som möjligheterna finns. Att göra vad man vill.

Rodrigo: Det är en massa saker som finns i Sverige som inte finns i New York. Här kostar det ju inte 3000 kronor att gå på ett vanligt läkarbesök. Om man får cancer där gäller det att man har kompisar runt om sig som ordnar en »benefit«. Då ska det säljas konst för att man ska få en strålbehandling. Jag tror inte folk fattar hur bra man har det i Sverige. Utgångsläget är fantastiskt. Men man blir ju fartblind. I Sverige tar man det som är gemensamt för alla för givet. Och så kanske man tänker att

man inte kan leva på sin konst för att man inte fått tillräckligt mycket stipendium. I New York har man ingenting av det där. Det är bara att jobba extra och sälja konst. Tough shit!

Ylva: I USA har de flesta som sysslar med konst en medelklassbakgrund och föräldrar som kan hjälpa till när det behövs. Det blir som en klassfråga. Därför är ju egentligen förutsättningarna i Sverige mycket bättre.

HUR GÖR MAN DÅ FÖR ATT BYGGA
EN INTERNATIONELL KARRIÄR?

Ylva: Tillvaron som internationell konstnär kan ju utifrån se ut som ett jetset-liv där allting är rätt glidigt. Det är mycket gratischampagne, men man kan vara fattig samtidigt. Jag kan berätta hur det var för mig när jag fick mitt amerikanska galleri. Det var så att Rodrigo träffade en tjej, JEN DE NIKE, genom en vän. En konstnär från New York på en båt i Venedig. Jen bjöd in oss på en grej hon gjorde i Miami. Sedan kom hon till Sverige och då kände jag en likhet med henne. Hon jobbade också som konstnär och curator. Och var energisk. Då hade jag redan gått ner till ungefär 25 procent på Tensta Konsthall, och så sa hon att jag borde komma och bo lite med henne i New York. Men när jag kom dit så visade det

» MÄN KOMMER I DUSSINTAL. HUNDRA MÄN GÅR FÖRLORADE FÖR EN MAN SOM DET GÅR BRA FÖR.«

sig att hon och jag inte hade någonstans att bo. Helt plötsligt befann jag mig i en situation från att ha varit chef på Tensta Konsthall till att vara hemlös i New York. Jag bodde bland annat på folks soffor, och i en koja utan fönster. Allt var rörigt. Det här var hösten 2006.

Rodrigo: Ylva sa »nej nu är jag trött på den här curatorgrejen. Nu drar jag!« Jag var tvungen att vara kvar ett tag i Sverige, så jag kom till New York senare.

Ylva: Jag kom ihåg när du ringde och jag försökte förklara situationen. Jag försökte förhala att han skulle komma och hälsa på. Jag var ju typ hemlös. Och sen när han kom blev han så chockad så vi tog in på hotell i två nätter.

Rodrigo: Sedan fick vi bo hos en konstnär, Amy Sillman.

Ylva: Jag hade redan gått över alla gränser för hur man kunde bo. Man får offra en viss sorts bekvämlighet som man är van vid här i Sverige. Har man tur kan man bli stöttad av det svenska systemet när man åker utomlands, som Iaspis, Svenska Institutet och Moderna Museet som betalar för svenska konstnärer att komma fram internationellt. Men risken finns att man blir ett varumärke för Sverige. Loggan skall alltid finnas där. Jag ville arbeta som en genuin konstnär som gör mina egna val och inte vänta på att någon annan ska ta beslut åt mig. I New York kände jag att jag möttes av mer respekt på grund av det. Den amerikanska galleristen AMY SMITH-STEWART kom till min ateljé som jag skaffat där. Hon tog mig för en New York -konstnär på en gång. Ett annat exempel är att konstmagasinet Flash

Art i april i år kom ut med en New York Artist Dictionary där är jag listad som New York-konstnär.

TROR DU ATT DU HADE VARIT MED PÅ DEN LISTAN OM HAFT STÖD FRÅN ETT SVENSKT INSTITUT?

Ylva: Nej. Jag tror att det var avgörande att folk i New York såg att jag tog risker, och att jag ville vara där som en verklig del av den scenen.

Rodrigo: Det är ju skillnad om man har stöd från något institut, två hundra tusen kronor i fickpengar och hyran betald. Vi visste ju inte ens var vi skulle bo. Folk lever ett utsatt liv i New York. En del bor i kojor och är fantastiska konstnärer. Då förstår man perspektivförskjutningen. Många unga konstnärer som kommer över till New York med institutionsstöd ser sig själva i underläge, även fast de i själva verket har bättre förutsättningar. Då kan man bli bemött på ett negativt sätt.

VARFÖR SATSADE DU PÅ CURERANDET I STÄLLET FÖR DIT EGET KONSTNÄRSKAP NÄR DU GICK UT MEJAN 1998?

Ylva: Jag har inte haft ett uppehåll utan målat i olika tempon. Under perioden då jag curerade gjorde jag två, tre målningar om året. Och de var väldigt viktiga för utvecklingen av mitt konstnärskap. Men när jag hade gått ut Kungliga Konsthögskolan 1998 såg jag min värld framför mig utstakad sextio år framåt och tänkte bara: »Det här kommer vara väldigt enformigt, det här kommer att se exakt likadant ut. Jag kommer kämpa efter samma mål som

alla andra, upp i hierarkin. Det kändes inte som att det var därför jag ville jobba med min konst. Då bestämde jag mig för att jag ville se saker från olika perspektiv. Det var extremt lärorikt för mig, eftersom jag var ganska kategorisk innan. Nu förstår jag att olika konstnärer har olika språk. Och att jag kanske innan jag började curera inte riktigt hade hittat mitt språk.

YLVA, DU HAR JU HAFT SÅ MÅNGA ROLLER: CURATOR, UTSTÄLLNINGSPRODUCENT, GALLERIST OCH KONSTNÄR. ÄR DET SVÅRT ATT SKILJA PÅ DEM?

Ylva: Inte för mig personligen, men det kanske är svårt för andra. För mottagarna. Många kan bli lite provocerade av det. De tycker att det är svårt att ta det seriöst att man gör så många olika grejer.

ATT MAN LIKSOM INTE ÄR EN RIKTIG KONSTNÄR DÅ?

Ylva: Lite så kanske, fast jag är ändå mottagen som konstnär nu. Men jag måste vara sann mot mig själv. Då kan det gärna ta längre tid.

TROR DU ATT DU KOMMER BÖRJA ARBETA SOM CURATOR IGEN ELLER TRIVS DU BÄTTRE I ROLLEN SOM KONSTNÄR?

Ylva: Min tvillingsyster Snöfrid som lever i spegelvärlden är ju redaktör för sitt magasin och jag hjälper henne med det. Jag tänker fortfarande i sammankopplingar, skeenden och strömningar men jag har ingen längtan till den administrativa delen av curerandet.

KÄNDE DU DIG LÅST I STOCKHOLM?

Ylva: Ja, för att jag var så tydligt sedd som en curator. I New York var jag friare, men också ensammare.

NI ÄR JU LITE AV ETT TEAM DU OCH RODRIGO. VILKA ÄR FÖRDELARNA OCH NACKDELARNA MED DET?

Ylva: Det är både enklare och svårare. Det är enklare för att man kan driva varandra och det är svårare för att man ses som en enhet. Det handlar väl om att det fortfarande i själva mottagandet i konstvärlden anses vara viktigt att marknadsföra sig som en enkel produkt och att då göra det mer komplext genom djupare samarbeten, som i vårt fall, bemöts ibland med en skepsis. Men inuti själva samarbetet känns det väldigt levande, oförutsägbart och öppet. Vi jobbar ju gärna med andra också, som på Tensta Konsthall med Jelena Rundqvist och när vi hade gruppen Konst2.

HUR HAR DU LYCKATS FÅ SÅ MÅNGA INTERNATIONELLA UTSTÄLLNINGAR?

Ylva: Det är inget jag fått genom mina svenska kontakter. Det är jag själv som har dragits till olika sammanhang, mött någon och berättat lite om mig själv och vad jag har gjort. Jag är inte pushig i de här sammanhangen utan ganska blyg faktiskt. Sedan så sprids rykten. Till exempel om det är en tung internationell samlare som köper något som jag gjort, och sedan får en gallerist eller curator se verket.

DET ENA FÖDER DET ANDRA?

Ylva: Ja.

» PLÖTSLIGT
BEFANN JAG MIG
I EN SITUATION
FRÅN ATT HA
VARIT CHEF PÅ
TENSTA KONSTHALL
TILL ATT VARA
HEMLÖS I
NEW YORK «

HUR VIKTIGT ÄR MINGLANDET I KONSTSAMMANHANG? OCH DÅ MENAR JAG SÄRSKILT INTERNATIONELLT. JAG HAR SJÄLV BOTT I NEW YORK OCH SETT HUR MÄNNISKOR DÄR ARMBÅGAR SIG FRAM OCH GÅR ÖVER LIK FÖR KARRIÄRENS SKULL. ÄR DET LIVSVIKTIGT ELLER INTE ALLS SÅ VIKTIGT TROR NI?

Ylva: Nej, jag känner mig personligen inte som en bra minglare. Jag tror att det viktiga är att man är sig själv och inte en produkt av systemet. För då blir man kanske i bästa fall en dagslända. Och ens liv och konst är mer värda än så.

Rodrigo: Ylva brukar prata om att man ska vara sitt eget centrum.

Ylva: Om någon vill mig något får de komma fram och prata med mig. Jag går inte gärna fram själv. Det hände nu i Grekland. Jag ställde ut på ett powergalleri, Bernier/Eliades Gallery. På vernissagen kom det fram många curatörer, samlare och konstnärer och efteråt var det en fest i en av galleristernas lägenhet till min ära. Och det var cirka 150 personer där.

I SVERIGE BRUKAR DET JU KOMMA JÄTTEMYCKET FOLK PÅ VERNISSAGEN OM EN SVENSK KONSTNÄR STÄLLER UT. MEN INGEN GÅR DIT OM DET ÄR EN UTLÄNDSK KONSTNÄR.

Ylva: Ja, så är det. Jag hamnade i centrum bland alla gästerna och det var snittar, champagne och mycket folk. Galleristerna frågade mig om jag ville bli presenterad för alla de viktiga personerna som var där. Men då sa jag att för mig var det inte nödvändigt att gå runt och prata med alla. Det kändes som att jag redan hade sagt mitt med konsten. Jag vill inte gå runt och säga »hej hej« till alla. Det är skönt att sjunka in i längre samtal och inte vara så representativ.

FÖRLORAR MAN RESPEKTEN OM MAN ÄR FÖR PÅ OCH PUSHIG?

Rodrigo: Vissa är ju jätteduktiga på det.

SOM TERENCE KOH?

Rodrigo: Absolut

Ylva: Han bjuder ju på kokainparty för alla möjliga.

Rodrigo: Men man behöver inte det. Det handlar om hur man ser på sig själv. Vi vet var vi står och vet vad vi vill göra. Möten ska vara genuina. Man måste inte vara på och psyka curatören. Helt plötsligt står man med någon och utbyter tankar. Då kan man se om man har en gemensam nämnare och sedan kan man kanske göra något tillsammans. Det är inte som en arbetsförmedling, men vissa människor tror ju det. Vissa tar sig fram på det viset. Det är helt okej.

SÅ DET ÄR INTE SÅ ATT MAN MÅSTE MINGLA ELLER DÖ?

Rodrigo: Man kan ju antingla. Vi tillhör en community. Alla människor är historiska.

MENAR DU SOM EN EPOK? EN NY SCEN?

Ylva: Ja en internationell konstscen med konstnärer och gallerier som vill ungefär samma sak. Det är som ett team. Där kan man vara trygg i vad man gör. Det finns ju platser, gallerier som Reena Spaulings eller Fruit and Flower Deli, dit människor söker sig som är intresserade av samma saker. Det är jävligt häftigt.

VAD ÄR FÖRDELARNA MED ATT HA SÅ MÅNGA UTSTÄLLNINGAR PÅ VARANDRA OCH PRODUCERA I SÅ SNABB TAKT SOM DU GÖR?

Ylva: Jag ser till varje situation och ser om det kan vara intressant eller inte. Man måste kunna tacka nej till vissa saker och inte haka på allt också. Fördelen är väl att om man har ett flöde inom sig måste man ju kunna följa det. Hur skulle man annars göra? En curator som jag träffade, PAOLO COLOMBO, sa så här: »Jag jobbar hela tiden, vad fan skulle jag annars göra – ta livet av mig?«. Det finns vissa människor där konsten är allt. Och jag tror att vi båda hör till den kategorin.

SÅ NI ÄR KONSTNÄRER 24 TIMMAR OM DYGNET?

Ylva: Det är inte ett jobb.

Rodrigo: Det är ett liv.

Ylva: Och det märks när saker blir allvarliga, som när min pappa gick bort för ett och ett halvt år sedan. Jag kommer ihåg att direkt efter det gjorde jag klart åtta målningar plus att vi släppte Snöfridmagasinet. Först på Performa i New York och sedan på Tensta Konsthall. Jag kunde vara i allt det där och samtidigt helt i sorgen. Sju av målningarna gick till Art Basel Miami och den åttonde målningen var Oraklet till Rodrigos galleri Fruit and Flower Deli.

FICK DU UTRYMME ATT SÖRJA?

Ylva: Jag fick använda min sorg i min egen process.

Rodrigo: Det kommer ju verk ur det också som handlar om hela den här situationen. Alltså som jag ser det utifrån, jag har inte varit med om samma sak. Men sorg är en form av kontemplation. Det skapar ett annat utrymme. Saker får nästan en magisk betydelse. Saknaden blir så stark att den skapar en egen tillvaro, och så tycker jag att Ylva har gjort några av de bästa grejerna under den tiden.

»JAG ÄR SÅ HIMLA TACKSAM FÖR ATT JAG ÄR KVINNA«

Ylva: Och jag är fortfarande inne i det här flödet. Själens djup. Jag har lärt känna mig själv i den här sorgeprocessen och det har varit väldigt givande. Och då blir det väldigt starkt att leva och att skapa. Jag vill åt ett tillstånd som finns både i livet och i konsten, en slags gränslös känsla. Det blir som en identifikation eller möte mellan konsten och betraktaren, där jag också kan vara betraktaren. Det är därför mitt måleri blir mer och mer performativt. Som när vi bodde på Brändström i vintras, och den andra utställningen som jag gjorde med MAP som var i vårt hem. I Neapel ställde jag ut stilleben med mitt eget kön som huvudmotiv. Jag gjorde en målning om dagen som man fick titta på genom ett peephole. Det var en performancesituation. Man såg inte mig, men det var utsatt, för jag var där bakom målningen.

KAN DET BLI SJÄLVDESTRUKTIVT MED
ETT SÅDANT UTELÄMNANDE?

Ylva: Nej, det handlar inte om det.

Rodrigo: Om man tänker på Fassbinder så var ju han väldigt självdestruktiv, men så levde ju han ett sådant liv.

Ylva: Vad menar du? Att han söp och knarkade?

Rodrigo: Ja Terence Koh lever ju också ett sådant liv. Men Fassbinder hade ju det här djupet i själva arbetet som Terence Koh kanske inte har. Eller så är Kohs liv och konst samma sak. Men det finns ingen risk för Ylva att vara självdestruktiv på det sättet.

MEN SKULLE DU ÅNGRA
NÅGONTING SOM DU HAR GJORT?

Ylva: Integritet och samvete är två nyckelord för mig. Men även att jag jobbar med det här gränslösa tillståndet,

som är så svårt att sätta fingret på.

Rodrigo: Det är en balansgång bara om man är ute på tunn is. Om man gör saker för andra, eller om man gör något spekulativt. Jag var supermoralistisk tidigare, och nästan fientligt inställd till JEFF KOONS. Hans verk med CICCIOLOINA var ju bara höjden av... men många år senare såg jag den här intervjun han gjorde med STINA DABROWSKI och då tänkte jag att den här människan han vet precis vad han håller på med. Det finns ingenting spekulativt i det här. Utan han är en riktig konstnär och han är det ut i fingerspetsarna. Det är det som är skillnaden. Han vet vad han gör. Men man kan ju härma det där. »Å vilket framgångsrikt koncept, jag ska också vika ut mig«. Och då kanske man lyckas med det sådär halvbra och då kan man ju ångra sig.

Ylva: Två av mina förebilder är FRANCESCA WOODMAN för hon står för det hon gör med sin kropp och MARGUERITE DURAS för det sätt hon skriver. Att man kan stå för sina livserfarenheter fastän man är kvinna och utan att känna sig objektifierad i den situationen. Alltså att en kvinna likväl som en man har rätt att utgå från det personliga perspektivet på ett existentiellt sätt, som också INGMAR BERGMAN och TARKOVSKIJ gör.

HUR SER DU PÅ FEMINISM
OCH JÄMSTÄLLDHETEN INOM
KONSTVÄRLDEN?

Ylva: När jag var yngre var jag och Rodrigo feministiska aktivister och var ute och sprejade på nätterna. Men som konstnär tror jag att om man skulle gå in i en sådan frågeställning så degraderar man sig själv. Jag utgår på något sätt från att världen är god.

HUR BEMÖTS DIN KONST SOM
ÄNDÅ HANDLAR OM KVINNIG
SEXUALITET?

Ylva: Min konst handlar inte om kvinnlig sexualitet utan sexualiteten är en del av att vara människa. Jag tror att allmänt så finns det ett igenkännande, och en förståelse för det komplexa i livet. Men en intressant grej angående detta är att det finns ett motstånd mot min konst bland konservativa amerikanska köpare. Ofta från den kvinnliga delen av ett par som inte vill köpa för att de blir svartsjuka på målningen. För att den är ett hot mot deras kvinnlighet.

HAR DU SOM KVINNA LÄTTARE ATT
KOMMA ÖVERENS MED DE MANLIGA
CURATORERNA OCH GALLERISTERNA?

Ylva: Nä inte alls, eller så länge inte kvinnor ser mig som ett hot så tycker de bara att jag står för liknande allmänmännsliga värden. Jag tycker inte att det stämmer att vi kvinnor inte stöttar varandra. Inte i vår generation i alla fall. Det finns många kvinnor i konstvärlden som stöttar mig. Vissa nyckelpersoner som till exempel MAGDALENA MALM som gjorde flera utställningar med MAP och bjöd in mig till Moderna Museet. Hon har varit med i många saker som har varit viktiga för mitt konstnärskap.

VILL INTE ALLA KVINNOR LIGGA MED
CHEFEN LÄNGRE? HAR DET SKETT EN
FÖRÄNDRING?

Ylva: Ja, jag tycker att kvinnor ska sluta klaga på det. Nu är alla killar ute efter den kvinnliga chefen istället.

ÄR DET ENKLARE ATT VARA MANLIG
KONSTNÄR ÄN EN KVINNIG TROR DU?

Ylva: Jag tänkte på det senast idag, att jag är så himla tacksam för att jag

är kvinna. För att om man ser på regisörer eller vad som helst så har kvinnor en outsiderposition bara genom att vara kvinna och det är jävligt coolt. Då har man en stor frihet och man kan göra sin egen grej. Det är positivt för konsten. Även om det kanske inte är lättare i livet.

VARFÖR TROR DU ATT DET
GÅR BÄTTRE FÖR DE SVENSKA
KVINNORNA INTERNATIONELLT ÄN
FÖR SVENSKA MÄN? JAG TÄNKER PÅ
DIG, NATALIE DJURBERG, ANNIKA
LARSSON, KLARA LIDÉN, CECILIA
EDEFALK OCH KARIN MAMMA
ANDERSSON. VAD BEROR DET PÅ?
HAR MÄNNEN BLIVIT FÖR BEKVÄMA I
SIN KONSTNÄRSROLL?

Ylva: Jag tror att de manliga konstnärerna har blivit lite för smala i sitt tankesätt. De vill göra karriär i Sverige. De vill göra karriär inom systemet. Kvinnorna är ju redan outsiders. Det är så tacksamt att vara kvinna på det sättet. Att måla på det sättet jag gör hade hade inte funkat för en man. Då hade jag fått ta ett annat perspektiv.

Rodrigo: Det finns fortfarande det här framgångssystemet mellan män. Det här pappa-son förhållandet. »Pappa och son går på basebollmatch«, det är konstvärlden ur ett manligt perspektiv. Och det är så tråkigt. Vi lever i en tid då det här kommer strypas.

Ylva: En kvinna är född i en outsiderposition. Men många heterosexuella västerländska män i konstvärlden vågar inte ställa sig i en outsiderposition.

KAN MAN GÖRA SIG TILL EN ANNAN
ÄN DEN MAN ÄR DÅ?

Ylva: Men man måste ju fråga sig varför man är den man är och den

frågan kanske inte kommer naturligt om man inte har en undersökande natur utan nöjer sig med lite ryggdunkningar. Män kommer i dussintal. Hundra män går förlorade för en man som det går bra för. Det är som att de blir glada för det lilla, som en liten ryggdunk. Men det är ju bara en av dem som hamnar på framsidan av Art Forum. Fast då kanske de kollektivt kan ryggdunkas i hundratal ...

VAR BOR DU I FRAMTIDEN?

Ylva: Att stadga mig på en plats kommer nog att bli nödvändigt det kommande året. Och som det verkar nu ser vi vår framtid i New York. Situationen är ju helt självvald. Jag känner mig som en nomadpersonlighet. Det känns viktigt för skapandeprocessen att omkullkastas i sina värderingar och sin världsuppfattning om och om igen. Så att kärnan i förändringen blir existentiellt närvarande.

TEXT: MADELEINE NORLING

FOTO: JOHAN WARDEN

SVERIGES POPULÄRASTE
KONST HÄNGER INTE PÅ
GALLERIER. DEN SITTE
PÅ HUDEN. KONSTNÄREN
MÖTER TATUERAREN
PER SOOVIK, OCH EN
BRANSCH SOM VILL
VARA BÄTTRE ÄN SITT
RYKTE.

S L Ä P P

H U D E N

F R I !

Det är en något trött och förkyld Per Soovik som öppnar dörren till tatueringstudion i Linnéstaden i Göteborg. Vi slår oss ner vid hans ritbord i lokalens kontorsdel. Per driver sedan två år studion 413 Elektrisk Tatuering tillsammans med kollegan Diana. Men hans förhållande till tatueringskonsten började långt tidigare.

– Jag har alltid fascinerats av tatueringar. Det är så naturligt för mig nu att det snarare känns konstigt med folk som inte har det.

När Per Soovik fick upp ögonen för tatueringar hämtade han en del inspiration från 70- och 80-talets punkscen, där det inte var ovanligt med utsmyckade artister. Men starkast intryck gjorde *Signatures of the Soul*, en dokumentärfilm om tatueringarnas historia som han såg någon gång i mitten av åttiotalet. Enligt Per Soovik är den fortfarande en av de bästa filmerna i sin genre.

Sin första egna tatuering, en ros på höger överarm, skaffade sig Per 1984 på Tattoo Oscar på Första Långgatan i Göteborg. Och debuten i tatueringstolen gav mersmak. Men det skulle dröja nästan tio år innan han tog nästa steg. I början av 90-talet sa han upp sig från sitt arbete som byggnadsmålare för att börja tatuera professionellt.

– Det var mer tillfälligheter som gjorde att jag halkade in på det här. Jag fick chansen att börja tatuera, utan att vara säker på att jag skulle klara det. Folk i min omgivning pushade och uppmuntrade mig.

Som så många andra utvecklade Per Soovik sin hantverksskicklighet genom att lära av mer erfarna tatuereare. När han började sin karriär som lärling, på American Art på Andra Långgatan i Göteborg, var det bara ett stenkast från studion där han första gången själv gaddade sig.

– Jag hade ingen konstnärlig utbildning när jag började, och jag var inte en sådan som hade ritat mycket tidigare. De första grejerna jag gjorde var faktiskt jävligt dåliga. Men träning ger färdighet och det är jag ett levande bevis för. Det gäller att nöta.

Per Soovik framhåller en sak som avgörande för att bli en skicklig yrkestatuereare: en bra lärare. Att vara konstnärligt lagd är inte lika viktigt, menar han.

– När jag tänker på det nu kan jag på sätt och vis tycka att det var en fördel att jag inte var så bra på att måla när jag började. Det gjorde att jag inte kände mig handikappad eller begränsad. Jag tror att den som är riktigt duktig på att rita och sedan går över till tatuering maskinen blir jäkligt frustrerad. När man gör en tatuering är det mycket mer strikt, och vissa saker fungerar inte att göra på samma sätt som på papper.

Vanligt är att vänner och bekanta ställer upp som försöksobjekt i början. Man måste vänja sig vid utrustningen och materialet. När man börjar tatuera på mänskliga kroppar gäller det till exempel att inte låta nålen gå för djupt. Då är det vanligt med ärrbildning i huden.

Tekniken är emellertid inte det enda som skiljer tatueringskonst från tavelmåleri. Vetskapen om att varje felaktig rörelse med den surrande nålen kan bli fatal skapar lätt en spärr för den som är ovan.

– Det handlar om att våga! Jag vet att rädslan att göra fel kan vara en stor bromskloss, men jag tycker att den som inte gjort fel, den har inte tatuert. Man måste våga chansa för att kunna utvecklas som tatuereare.

Att studera andras arbete är ett bra sätt att utvecklas och inspireras, och Per Soovik har lärt sig mycket på sina resor runt om i världen. För att pryda sin egen kropp har han bland annat besökt Schweiz. Där finns Filip Leu, en tatuereare som Per Soovik håller som en av de främsta i branschen.

Per har även varit i San Francisco, staden som drivit tatueringskonsten framåt

i decennier och genom sin öppna attityd har blivit ett Mecka för tatueringssintresserade. Och han har flera gånger rest och arbetat i Japan, ett land med långa och stolta tatueringstraditioner.

Som flerfaldigt prisbelönad har Per Soovik ett mycket gott rykte i tatueringssverige. Med åren har han utvecklat en egen stil som av andra beskrivs som hård, färgstark och kraftfull. Men erkännandet och kundtillströmningen har inte kommit automatiskt. Per Soovik är totalt hängiven sitt yrke.

– När jag började insåg jag att jag antingen var tvungen att göra det här fullt ut eller så fick jag skita i det. Man kan inte bli bra på någonting om man gör det halvhjärtat. Det handlar mycket om solidaritet mot kunden. Jag vill inte ha halvkassa tatueringar själv, och då vill jag heller inte ge andra det.

Många som tagit steget och skaffat sig en tatuering beskriver intresset som ett beroende. Man planerar att skaffa en liten diskret fjäril eller blomma. Men den första bilden följs ofta av allt fler och större motiv. Per Soovik räknar med att mellan 50 och 75 procent av hans kunder är stammisar.

Att få en nära relation till den som blir tatuerad har han blandade känslor inför. Man måste vara en god människokännare och kunna få andra att känna sig trygga. I synnerhet när någon ska tatuera sig för första gången.

– Om du målar snackar inte tavlan med dig. Den får inte ont. Den blir inte nervös, säger Per och pekar på de stora dukarna med japanska motiv som hänger på kontorets väggar.

– Det är viktigt att sätta sig in i kundens perspektiv och inse att tatuering inte bara är en bild, det är en upplevelse som man minns hela livet. Därför är det viktigt att helheten blir så bra som möjligt. Det är en av de stora utmaningarna som tatuering.

För den upplevelsen är många beredda att betala bra. Generellt får den som vill tatuera sig i en seriös studio i Sverige vara beredd att betala någon tusenlapp för ett litet motiv. Och betydligt mer för en hel armer eller ryggtatuering.

Per Soovik tar betalt per timme. Trots att det uppenbarligen går bra för studion pratar han ogärna om pengar. Men han berättar att det går att leva bra som tatuering. Samtidigt är inkomsterna något oregelbundna; friheten kommer till viss del på bekostnad av ekonomisk trygghet.

Något annat som många småföretagare säkert känner igen är de långa arbetsveckorna. Att rita förslag efter kundernas önskemål utgör en stor del av arbetet, och med en egen studio finns det även annat som slukar tid. Nålar och tuber måste steriliseras, kundbokningar ska administreras och lokalerna hållas fräscha och hygieniska.

– Hur mycket jag jobbar på en vecka vill jag inte tänka på. Men det handlar inte om 40 timmar precis, säger Per Soovik.

Att han arbetar med sin stora passion gör de långa arbetspassen lättare. Men Per Soovik vet att man bara kan pressa sig till en viss gräns. Det är inte ovanligt att

tatuering har svårt att säga nej till kunderna. Många jobbar tills de går in i väggen. Per Soovik har märkt att antalet tatueringar har ökat kraftigt på senare år.

– Så länge efterfrågan fortsätter att vara så stor som den är nu, och har varit i ett par år, fungerar det. Men skulle intresset sjunka kommer många att få stora problem, säger han.

Vad den ökade populariteten beror på kan Per Soovik inte svara på. Men att mycket hänt sedan han började är tydligt. Före internet, tv-serier som *Miami Ink* och dagens floder av bildrika tatueringsmagasin såg kartan helt annorlunda ut. Lokala traditioner och stilar var mer utpräglade. För att förnya sina repertoarer brukade tatueringarna brevväxla med varandra.

– En stor fördel med alla bilder som är i omlopp är att folk får bättre tatueringar idag än för 20 år sedan. De vet i regel mer om hur bra det kan bli, och det har tvingat tatueringarna att bli bättre.

När Per Soovik ska göra ett jobb är han extremt förberedd. Ibland kan denna seriositet förväxlas med en viss hårdhet.

– Det går inte att på förhand veta exakt hur resultatet kommer att bli. Motivet existerar bara som en idé. Det är viktigt att inte stressa upp sig.

Tatueringar är ett konsthantverk som i mångt och mycket bedrivs efter kundens efterfrågan. Men Per Soovik tycker att hans arbete rymmer en tämligen stor konstnärlig frihet. Genom att medvetet tacka nej till vissa jobb kan tatueringarna muta in särskilda nischer och stilar, som de tycker om att göra. Att våga säga nej ser Per Soovik som en förutsättning för att lyckas på sikt.

– Kunden är levande reklampelare. Därför blir det extra viktigt att stå för det man gör. Även om tatuering ofta handlar om kompromisser får kunden aldrig ta över jobbet, säger han bestämt.

Det händer ungefär en gång i veckan att Per Soovik nekar någon som vill bli tatuering. Det kan ibland bero på att kunden vill ha en laddad symbol. Men en vanligare anledning är att Per helt enkelt tycker att motivet är för dåligt.

Han hämtar sin inspiration från alla möjliga typer av motiv. I studion står en bokhylla där tatueringböcker och magasin trängs med symbollexikon och böcker om fauna och flora. En stor inspirationskälla är österländska bildtraditioner och gamla japanska träsnitt, som influerar många tatueringar världen över. Japanen Horiyoshi III är den mästare som Per Soovik håller som allra främst.

De japanska tatueringarna kom till Sverige på 70-talet genom den välkända svenska tatueringspionjären Doc Forest, som fortfarande är aktiv och har sin studio i Stockholm.

Med tiden har denna typ av bildkonst – drakar, lotusblommor och karpar – blivit en av de stilar som Per Soovik gjort till sitt eget specialområde, och vunnit erkännande för.

– De japanska tatueringarna är helt annorlunda uppbyggda än de västerländska. De är större och täcker ofta hela kroppsdelar. Motiven är väldigt symbolad-

FÖR MIG BEHÖVER

INTE TATUERINGAR

BLI ACCEPTERAT.

DET KAN GOTT

HA EN WHITE

TRASH-STÄMPEL

dade, precis som inom västerländsk tatuering, men storleken gör att de berättar historier på ett helt annat sätt, säger Per Soovik.

Det råder ingen tvekan om att den allmänna inställningen till tatueringar har förändrats. Alla möjliga typer, från unga hårdrockare till medelålders kostym-människor, söker sig till studion. Men på frågan om tatueringar är socialt accepterat svarar Per Soovik bestämt nej.

– Det totala beviset för det fick jag när vi skulle skaffa den här lokalen. Det var verkligen inte det enklaste. Innan kontraktet blev påskrivet fick jag prata med många personer som var öppet tveksamma till vår verksamhet.

Likväl är den skepsis han ofta möter knappast något som gör honom nedslagen.

– Det handlar om att vara rebell. För mig behöver inte tatueringar bli accepterat. Det kan gott ha en white trash-stämpel. Det är sådant som säljer tatueringarna, att det är lite farligt. När jag var på väg till studion för någon vecka sedan var det en kvinna i trettioårsåldern som gick förbi och såg mina tatueringar. Hon sa bara »usch«. Jag svarade henne med »ja, fy fan vad äckligt!«, säger Per Soovik med ett skratt.

När frågan om tatueringens solkiga rykte kommer på tal blir Per Soovik märkbart irriterad. Han påpekar att det i alla branscher, överallt i samhället, finns oseriösa aktörer. Men att tatueringens värld skulle vara speciellt drabbad, exempelvis genom kopplingar till kriminalitet, förnekar han.

– För att kunna fungera i den här branschen idag måste man vara professionell. Det funkar helt enkelt inte annars. Det gäller allt från att följa åldersreglerna till att ha steriliserade instrument – och en revisor som sköter det ekonomiska.

Sedan några år finns en samarbetsorganisation för tatuering i Sverige. Den går idag under namnet SRT (Sveriges Registrerade Tatuering) och har omkring 60 medlemmar. SRT:s arbete kretsar kring att professionalisera yrkeskåren och standardisera ett säkerhetstänkande.

Per Soovik är stolt över sitt yrke. Men i en bransch där många framhäver sig själva har han valt att hålla en låg profil. Ett antal av hans många priser från tatueringsmässor, i Sverige och utomlands, har en undanskymd plats på toaletten.

– Vissa konstnärer ser sig som förmer än andra. De

kanske har bestämt sig för att bara måla på dukar som är fem gånger fyra meter, även om ingen köper så stora tavlor. Jag kan både beundra och förakta andra konstnärers trotsighet. Men i slutändan handlar det ju ändå om överlevnad. Man måste sälja in sig.

På fritiden så målar Per Soovik tavlor. Då arbetar han främst i akryl.

– Jag målar för ren avkoppling och för att komma ifrån tatueringarna. I jämförelse med tavlor är tatueringar mycket striktare, i hur man ska gå tillväga och tänka. Men jag kommer också på att detta kan bli ett handikapp för mig när jag målar. Det blir svårt att vara helt fri.

TEXT: BJÖRN SKOOG OCH MÅRTEN ÖHMAN

FOTO: KATJA ANDERSSON

IRON STONE

- VAD HETER DU? → EBBA BOHLIN .
- VAD ÄR DET FÖR NÅGOT? → IRON STONE GOLVPOLISH.
- VAR HAR DU KÖPT DEN? → STÄDGROSSIMPORTEN.
- VAD KOSTADE DEN? → 598 KRONOR.
- VARFÖR KÖPTE DU JUST DEN? → FÖR ATT PRODUCERA KONSTVERK SOM INVOLVERAR GOLVPOLISH.
- HUR ANVÄNDER DU DEN? → JAG HAR ANVÄNT DEN I FLERA VERK FÖR ATT UPPNÅ EN FÖRVANDLING AV DE YTOR VI RÖR OSS ÖVER. JAG ÄR INTRESSERAD AV VAD SOM HÄNDER MED EN YTA SOM GÅR FRÅN ATT VARA MATT OCH PORÖS TILL ATT VARA BLANK OCH SLUTEN; I OCH MED ATT DENSITETEN ÖKAR REFLEKTERAS LJUSET OCH VI UPPLEVER DEN SOM BLANK. DET HANDLAR OCKSÅ OM ETT SYNLI GGÖRANDE OCH OM OMSORG.

ateljé, galleri, utställning,
transport, kameror...

förmånliga försäkringar för
medlemmar i KRO och KIF

Danderydsgatan 14
114 26 Stockholm
tel 08 440 54 40
fax 08 678 29 20
info@gefvert.se
www.gefvert.se

gefvert
FÖRSÄKRINGSMÄKLARE

HYR DITT EGET GALLERI

Beläget i Västervik.

73 m², tre rum och pentry.

Uthyres per vecka/mån/år.

Telefon 0490-10885.

HÖST/FALL 2009

Smadar Dreyfus

Tal R

Sol LeWitt

MAGASIN 3
STOCKHOLM KONSTHALL

KRO/KIF på Almedalsveckan

DEBATT OM JÄMSTÄLLDHET I KONSTEN

Med utgångspunkt ur Vanja Hermeles nya bok *Konsten – så funkar det (inte)*. Skrivet på uppdrag av KRO/KIF.

I panelen: Vanja Hermele, Claes Borgström,
Bo Madestrand, Pontus Raud och Johanna Gustavsson
Moderator: Kristina Hultman

Torsdag den 2 juli, kl. 10.00, sal E22, Almedalsbibliotekets
foajé. Vi finns på plats i Visby med en monter, 1–2 juli,
kom förbi och diskutera jämställdhet och konst med oss!
För mer information se www.kro.se

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare

Lyssnande applåder:

Klockan 10.00 började KRO:s riksmöte, bilden till vänster. Klockan 11.00 var det dags för KIF:s årsmöte i ett närliggande rum, bilden till höger. Strax före lunch applåderade Gunilla Kihlgren årets vinnare av KIF:s Vandringspinne.

RÅDSLÄG, POLITIK OCH EN

Pengar, politik och presentationer. Tre nyckelord för årets riksmöte och årsmöte.

Redan klockan 9.00 på morgonen den 25 april bänkade sig KRO:s riksstyrelse för att gå igenom handlingarna till dagens riksmöte. Klockan 10.00 satt alla de närmare 30 ombuden på riksmötet samlade framför powerpointpresentationerna som duggade tätt.

Det var verksamhetsberättelser, budgetgenomgång, och genomgång av motioner. Flera av årets motioner handlade om den nya regionorganisationen och om hur regionerna ska bekosta sin verksamhet. Den avgående styrelsen var tydliga med

att omorganisationen har genomförts mycket på grund av den svaga ekonomin men påpekade att KRO nu står väl rustat ifall den föreslagna portföljmodellen genomförs framöver.

För 2009 får varje region 25 000 kronor i verksamhetsbidrag som ska täcka porto, telefon och liknande. Det poängterades att den summan kan ändras då ekonomin tillåter. I motioner framkom önskemål om att få tillgång till medlemsregistret för att kunna göra riktade utskick till olika delar av landet. Inom varje region finns nu en registeransvarig som har tillgång till medlemsregistret.

Det fanns också en motion som ville att hemsidan skulle uppdateras med mer

material och ny funktionalitet som är användbar för regionerna, exempelvis en chatfunktion och bättre information om stipendier. Hemsidan är under utveckling och en kommunikatör på halvtid ska anställas vid halvårsskiftet. Den nya funktionaliteten och materialet ska utvecklas om det är ekonomiskt försvarbart.

Riksmötet gav också riksstyrelsen i uppdrag att se över medlemsavgiften och de olika medlemskategorierna.

Slutligen beviljades den avgående styrelsen ansvarsfrihet och en ny styrelse valdes. Anders Lindgren och Britta Marrakatt-Labba avtackades och lunchen kunde påbörjas endast en knapp timme efter schemat.

I ett angränsande rum samlades KIF till årsmöte klockan 11.00. Strax före klockan 13.00 delades årets Vandringspinne ut till konsthantverksjournalisten Malin Vessby. Det var glaskonstnären Hanna Grill Lyssarides som hade formgivit årets Vandringspinne i klarglas och guld.

Efter lunchen var det dags för en dragning av verksamheten framöver. Då samlades både KRO och KIF i det så kallade »vita havet« på sjunde våningen i Marievik strax söder om Hornstull. Där huserar KRO och KIF sedan knappt ett år tillbaka tillsammans med BUS, Sveriges Fotografer och Svenska Tecknare.

Karin Willén och Gunilla Kihlgren

Möten: Till vänster pratar Anna Gunnarsson med Gertrud Båge, ovan diskuterar Camilla Skorup med Thord Karlsson, nedan från vänster tar Elisabeth Lindberg för sig av buffén, Anders Rydell samtalar med Vanja Hermele och Kåge Klang spelar boule tillsammans med Arne Leeb och Carl-Johan Blomquist.

FOTO: MALIN ÅBERG AAS

Anneli Furmark, nyval
Christer Svanberg, nyval
Tom Bogaard, nyval
Suppleanter:
Agneta Sofiadotter, nyval
Rita Winde, nyval
Annica Einarson, nyval

Svenska IAA-kommittén

Karin Johnson, nyval
Anders Lidén, omval
Kajsa Haglund, omval
Jöran Österman, omval

Konstnärernas Kårhus stiftelsestyrelse

Ordinarie:
Tony Abrahamsson, Lidköping, omval
Ingun Wistedt, Stockholm, omval
Anders Lindgren, Stockholm, nyval
Suppleant: Niclas Hallberg, nyval

Förtroendenämnden

Ordinarie:
Big Britt Almström, Stockholm, omval
Per-Åke Magnusson, Borås, omval
Ulla Nordenskjöld, Stockholm, omval
Suppleanter:
Nick Furderer, Lidesberg, omval
Margit Gustafson, Lund, omval
Kristina Hjelte, Färjestaden, omval

Valberedning

Arni Gudmundsson, Region Öst
Sira Jokinen Lisse, Region Mitt
Anders Lindgren, Region Öst
Ulla Nordenskjöld, Region Öst
Eirin Marie Pedersen, region Nord
Boel Wanjeskog, Region Syd
Frida Yngström, Region Väst

SÅ HÄR VALDE KIF:

Ordförande: Gunilla Kihlgren Svartström
Styrelseledamöter 2009-2011
Eva Skarbäck (omval)
Gun Lindblad (omval).
Styrelsesuppleanter 2009-2011
Hanna Grill (omval)
Åsa Berndtsson (omval).
Övriga ledamöter 2008-2010:
Camilla Skorup och Thord Karlsson,
samt suppleanten Anna Y Gunnarsson.

KIF:s invalsjury ordinarie ledamöter:
Horst Hild (omval)
Lars Torvaldsson (nyval)
Helena Bengtsson (nyval).
Suppleant
Marie Pårup (omval)
Åsa Jacobsson (omval)
Niklas Hallberg (omval).

Valberedning
Irina Lindqvist (sammankallande) (omval)
Gertrud Båge (omval)
Annika Andersson (omval)

OCH ANNAN WRAP

Svartström presenterade verksamhetsplanen som ett redskap i styrelsearbetet.

Mötets ombud hade förslag på ämnen och frågor som borde vara med i planen. Ämnen och frågor som nämndes var:

- Framtagande av frågor som kan ställas till politiker i hela landet.
- Avdragsrätten
- Internationellt arbete och yttrandefriheten
- Mervärdesskatten
- Hävda konsten utan nyttoaspekter.
- Lättare för regionerna att koppla upp sig på hemsidan för att se vad som har gjorts så att samma arbete inte utförs igen.
- Engagera sig i politiskt arbete och därigenom engagera politiker inifrån.

Efter verksamhetsplanen var det kaffepaus. Sedan blev det kulturpolitisk diskussion med ett utkast till KRO/KIF:s remiss till Kulturutredningen som underlag. Många var med i diskussionen och värdefulla synpunkter kom fram. Efter detta var det slut på den formella delen av dagen.

Vid sextiden på kvällen var det dags för fest, samtal och boule på Söder. Många visade sig vara pricksäkra på boulebanorna. Anders Rydell, Konstnärernas redaktör samtalande med genusvetaren Vanja Hermele vars undersökning av jämställdheten på konstscenen har resulterat i boken *Konsten så funkade det (inte)*.

MALIN ÅBERG AAS

SÅ HÄR VALDE KRO:

KRO:s nya Riksstyrelse:

Förbundsordförande:

Karin Willén, Stockholm, omval

Ledamöter:

Tina Eriksson Fredriksson, omval

Theo Jansson, omval

Irène Trotzig, omval

Marie Bondesson, omval

Erik Hellsten, nyval

Thomas Liljenberg, nyval

Ersättare:

Ingrid Falk, nyval

Nike Nilsson, nyval

Invalsnämnden

Ordinarie:

KONSTEN SOM GÅVA

Äntligen finns en beskrivning av konsten som funk: konsten är en gåva i en gåvoekonomi!

I remissvaret till kulturutredningen har KRO/KIF, som ofta, skrivit om konstens och konstnärernas roll. Att öka förståelsen för vår verklighet hos dem som bestämmer, öppnar större möjligheter till att politiskt beslutade förändringar blir bra även för konstnärerna.

Per Wennerstrand, engagerad KRO-medlem, uppmärksammade KRO/KIFs politiska utredare Malin Åberg Aas på boken *The Gift* från 1983, skriven av den amerikanska poeten och litteraturvetaren Lewis Hyde. Så här citerar vi Hyde i vårt remissvar:

»Ett konstverk kan existera både i en marknadsekonomi och i en gåvoekonomi. Emellertid är bara detta av vikt: ett konstverk kan överleva utan en marknad men där det inte finns någon gåva, där finns heller inte något konstverk.«

Per fäste även uppmärksamhet på den engelske filosofen Malcolm McLaren:

»I ett samhälle där allting är handelsvaror kan det inte finnas någon kultur.«

Mot bakgrund av Hyde och McLaren skriver Per Wennerstrand så här:

»Konsten speglar den generositet

som är människans innersta väsen och denna kvalitet skulle gå förlorad om konstnärerna inte gavs förutsättningar att gräva djupare än i handelsvarans yt-skikt...Konsten, gestaltar människans möte med sig själv och hittar, till gagn för det samhälle som värderar människovärdighet, vägar för det mänskliga i människan att växa och utvecklas.«

Niklas Rådström har också han hittat *The Gift* och i två utmärkta debattartiklar i DN från 28:de och 29:de april skriver han om kulturutredningens oförmåga att överge ett marknadsekonomiskt nyttoperspektiv:

»Varje försök att ensidigt föra in konsten i en sådan betraktelsemodell är dömt att beröva den mening och giltighet... Marknadsekonomiska argument har naturligtvis hög giltighet för det mesta i vårt samhälle och att tro att konsten helt kan slippa undan är ren naivitet. Det finns dock delar av vårt gemensamma liv som inte låter sig underordnas system vars enda idé är varuutbytet... Till det som undflyr marknadens förvandlingsnummer till föremål för varuutbyte hör den fria forskningen, hållbarheten i utnyttjandet av våra naturtillgångar och konsten. För att förstå dessa funktioners betydelse för ett dynamiskt samhälle behövs ett ekonomiskt synsätt som kan fånga in deras karaktär utan att beröva dem deras egenart.«

Vad jag glädjs åt mest när jag möter dessa formuleringar, är den nyansering som ryms. Här finns gråskalor – »ett konstverk kan existera både i en marknadsekonomi och i en gåvoekonomi«; »att ensidigt föra in konsten« i en marknadsekonomisk modell är dömt att beröva konsten dess giltighet; »ett ekonomiskt synsätt som kan fånga in... utan att beröva dem deras egenart«. Hos kulturutredningens utredare, hos

regionala och kommunala tjänstemän och politiker, och inte minst hos vår kulturminister är en ensidigt instrumentell konstsyn och en snäv idé kring det kulturella entreprenörskapet det som dominerar. Här behövs verkligen mer schatteringar på gråskalan, vilket vi konstnärer inte är främmande för. Vi är inte ovana vid att hantera komplexa och motsägelsefulla värdesystem. Men vi kan inte ställa upp på att avkrävas konstnärsskap enbart på andras uppdrag, i syfte att skapa mervärden i form av till exempel regional tillväxt, och brödinkomster för sig själv.

I MU-kampanjen, som under de två kommande åren vänder sig till konstnärer och arrangörer i syfte att få en bred användning av MU-avtalen*, öppnas en diskussion kring ekonomiska värden för den utställande konstnären och utställaren. Jag hoppas att vi framöver får se en förändrad värdering av konstnärernas insats. Dels att konstnärernas medverkan ska ge mer betalt. Men jag hoppas framförallt att konstnärernas kompetens, och därmed den professionella yrkesutövarens tid värderas upp.

Det skulle innebära ett förändrat fokus från en värdering av själva konstverket, till en ökad respekt och uppskattning av konstnären. För konstscenen skulle detta också betyda en hälsosam balans till den värdering som sker på galleri- och auktionmarknaden. Att beräkna arbetstid väcker många frågor hos både konstnär och utställare. Men det handlar inte om att begränsa friheten, utan om att hantera både frihet och möjlig arvodering. Här har Hyde tankar och skiljer på »work«, som utförs under en specificerad tid, och »labour« – som, med Rådströms ord – »sätter sin egna tidsramar och finner sin belöning i arbetsprocessen och dess resultat, men inte nödvändigtvis i dess varuvärde.«

I sin artikel *Konsten som gåva* fortsätter Rådström med att redogöra för Hydes två antaganden kring gåvoekonomi och mänskligt liv. Det första är att det finns företeelser som är viktiga för oss som inte på ett rationellt sätt kan organiseras av marknadskrafterna.

»Hit hör familjelivet... i vid mening public service, den vetenskapliga grundforskningen, våra gemensamma naturtillgångar och konstnärlig verksamhet i dess funktion som traditionsbärare och förnyare. Inget av dessa områden fungerar särskilt väl uteslutande betraktade som föremål för varuutbyte.«

Det andra av Hydes antaganden blir otroligt viktigt när vi nu i Sverige kan komma att få se omvälvande förändringar för konst och kultur på bas av kulturutredningens förslag:

»att varje samhälle som värdesätter dessa områden och vill se dem utvecklas måste se sig berett att inrätta institutioner, grundade på idén om gåvoutbyte som engagerar sig i att stödja dem.«

Rådström avslutar debattinlägget med följande, och så avslutar jag min spalt här med ord jag fått till skänks:

»Att förstå att den fria forskningen, utbildningsväsendet och konsten till sin unika karaktär inte låter sig hantveras i strukturer av varuutbyte utan att berövas en stor del av sin potential är avgörande för ett samhälles framtida möjligheter i informationsåldern. Det samhälle som inte begriper det avgörande i kraftfulla insatser för forskning och kultur riskerar att det dynamiska nytänkandet söker sig någon annanstans, där det får spelrum och livsluft.«

KARIN WILLÉN
RIKSORDFÖRANDE KRO

NOBBA KADMIUM I FÄRGEN!

Är du en av dem som målar med kadmiumfärger? Här får du veta hur du kan minska utsläppen.

Kadmium kan, om vi människor får i oss det, leda till bensörhet och njurproblem. Kroppen förväxlar kadmium med järn och kan därför ta upp det.

– När kadmium hamnar i avloppsslammet som ska tas om hand och helst spridas på åkrarna så kan det spridas till människor och djur, säger Agneta Bergström på Stockholm Vatten.

Nu har Stockholm Vatten tagit fram en broschyr kring hur du som är konstnär kan minska utsläppen av kadmium.

Svenskt Vatten har, i samråd med bland andra jordbruks- och livsmedelsbranschen, dagligvaruhandeln och miljörelsen satt som mål att kadmiumhalten ska ner i 17 mg kadmium per kg fosfor till år 2025. När vi dit sker ingen ökning av kadmiumhalten på åkrarna.

Som konstnär kan du i första hand välja färger där det står hue, sub eller imit efter kulörnamnet. De färgerna innehåller inte kadmium. Om du ändå väljer att använda färger med kadmium i kan du göra en insats för miljön genom att:

- Torka bort färgrester från händerna innan du tvättar dem.

FOTO: STOCKHOLM VATTEN/KARI KOHVAKKA

- Torka ur penslarna. Skölj dem i en burk med lösningsmedel eller vatten. Torka

sedan av dem igen, innan du rengör dem under rinnande vatten.

- Rena burkens vatten genom att tillsätta flockningsmedlet bauxit, rör om långsamt och håll sedan kadmiumvattnet genom ett melittafilter. Sedan kan vattnet hällas ut i avloppet. Filtret kan stå och torka ett tag innan det tas om hand.

- Alla färgrester, inklusive torkpapper och melittafilter, samt lösningsmedel är farligt avfall och ska lämnas till en miljöstation.

Broschyren kan du hitta på: www.stockholmvatten.se/Stockholmvatten/commondata/infomaterial/Avlopp/Kadmiumfolder08.pdf

FRAM FÖR EN SJÄLVSTÄNDIG BILDKONSTNÄRSFOND!

KRO/KIF har lämnat in sin remiss till Kulturutredningen. I den säger vi nej till både portföljmodell och stora sammanslagningar av myndigheter.

Vi vill istället ha ytterligare en myndighet. Vi vill att Bildkonstnärsfonden som i dag ryms under Konstnärsnämndens tak ska få bli sin egen och styras på samma sätt som Författarfonden gör. Detta vill vi, dels för att tydliggöra att den allmänna visningsersättningen är just en ersättning och inget bidrag, men främst för att vi tror att en självständig Bildkonstnärsfond blir ännu mer snabbörlig och lättare kan täcka de behov som uppstår inom ett föränderligt bild- och formområde.

I vår remiss tar vi också kraftigt avstånd från Kulturutredningens förslag till nya mål för den nationella kulturpolitiken och framhåller behovet av att behålla mål kring kvalitet, självständighet, yttrandefrihet och motverkandet av kommersialismens negativa verkningar.

Vi vill också komplettera de kulturpolitiska målen med mål som rör barn- och ungdomars rätt till kultur och behovet av att värna upphovsrätten. Vi pekar också på vikten av att ha kulturpolitiska mål som ska gälla på regional nivå, särskilt om den så kallade portföljmodellen genomförs.

Att vi säger nej till den portföljmodell som flera andra remissinstanser till Kulturutredningen ställer sig positiva till beror på att vi ser en fara för ökad centralisering av den internationellt intressanta konsten till storstäderna. Vi ser också ett problem på regional och kommunal nivå när det gäller urvalet av mottagarna av de

olika kulturstöden. Dagens urvalssystem har byggts upp och justerats under lång tid för att fungera på en föränderlig kulturscen. En portföljmodell innebär att dessa strukturer måste byggas upp på nytt på flera håll i landet, något som riskerar att bli både tidskrävande och kostsamt.

Vi vill också att en översyn över de anslag

och stöd som ges både till de konstnärliga företagen och till konstnärerna på såväl nationell som regional och kommunal nivå ska genomföras. I en sådan översyn ska det tydligt framgå hur många professionellt verksamma det finns inom de olika konstnärerna och hur mycket sammanlagt stöd som går till de olika områdena.

Ett annat område som behöver ses över och utvecklas är stödet till det konstnärliga företagandet. Det finns i dag ett antal företag och intressenter som försöker sig på olika former av stöd till kulturföretagare.

Kulturutredningen undviker tråkigt nog att göra en ordentlig översyn av hur dessa olika former av initiativ fungerar för konstnärerna. Detta behöver göras för att den bästa formen av resurscentrum ska kunna

vaskas fram och byggas upp rikstäckande. Vi vill också stärka stödet till konsten i det offentliga rummet genom att stärka Statens Konstråds ställning och utvidga rådets uppdrag.

Kulturutredningen har en nyttobaserad syn på kulturens roll i samhället som vi motsätter oss till viss del. Kulturen ska givetvis främja hälsa, minska stress, bidra till näringslivsutveckling och detta gör kulturen redan i dag. Men kulturen och konsten har också ett egenvärde i sig. Detta måste värnas.

Slutligen ansluter sig KRO/KIF till den, enligt Kulturutredningen, enklaste förklaringen till varför den statliga kulturpolitiken har tappat i kraft, relevans och styrka.

»Den enklaste förklaringen till detta skulle kunna vara att problemet i allt väsentligt gäller en kulturbudget som uppfattas som för trång och där ett växande kulturliv får konkurrera om en reall krympande kaka.«

Förnyelseprogram sidan 11
Det behövs mer pengar till kulturen och kulturpolitikens del i statsfinanserna bör definieras och motiveras på ett nytt sätt. Under flera års tid har en omprioritering av pengar skett från kultur till andra politikerområden, som ökat sina budgetar, trots att kultur och konstnärlig kompetens efterfrågas i allt högre grad av såväl medborgare som näringsliv och forskning.

MALIN ÅBERG AAS

P.S. Vill du läsa remissen i sin helhet finns den på www.kro.se under Vårt uppdrag/politiskt arbete.

a

International Association of Art

SVÅRT SKAPA EN ENHETLIG EUROPEISK KONSTNÄRSPOLITIK

»Hitta någon rik kvinna att gifta er med!« Det rådet fick en ung fransk poet på tjugotalet, när han ville komma med i surrealistgruppen men tvekade på grund av sin dåliga ekonomi. Det var vad surrealistledaren, André Breton, själv hade gjort. Och varje konstnär, kvinna eller man, vet ju att vi fortfarande kan tvingas till denna sortens »lösning« på våra finansiella problem, att fortfarande det faktum gäller som gör att vi allt som oftast tvingas vara våra egna mecenater, som gör att det är konstnärerna själva som är konstens största sponsorer.

Detta framgick med stor tydlighet i samband med det Konvent som den franska konstnärorganisationen Maison des Artistes arrangerade i Paris i december 2008, där representanter för IAA-kommittéer och konstnärorganisationer i så gott som alla EU:s medlemsländer deltog. Under dryga timmar i Centre Pompidous bottenvåning kunde man lyssna till den ena detaljerade redogörelsen efter den andra, den ena mer nedslående än den andra, av de system och de villkor som råder för konstnärerna i de olika medlemsländerna.

Om den franska konstnärorganisationen hade hoppats hitta en gemensam plattform med krav på ersättningsmöjligheter som inte är avhängiga av marknaden, som konstnärssamhället skulle kunna presentera för beslutsfattare i Bryssel, så kom den förhoppningen på skam. Därtill är olikheterna för stora. Varje land har sina egna lösningar när det gäller socialförsäkringar, beskattningskriterier, moms på konst, moderskapsersättningar, pensioner, etcetera.

Det viktiga resultatet av mötet är ändå att villkoren för bildkonstnärer runt om i Europa nu har fått en ordentlig genomlysning. Det går att fastställa vissa normer. Den »vitbok« efter Konventet som Maison des Artistes har under utgivning kommer säkerligen att bli en värdefull informationskälla och referenssamling under lång tid framöver.

ANDERS LIDÉN,
SVENSKA IAA-KOMMITÉN

FÅ KULTURJOBBS TILL BILD- OCH FORMKONSTNÄRER

En ny specialundersökning från Arbetsförmedlingen Kultur visar att de inskrivna inom bild- och formområdet tillhör den grupp kulturarbetare som har svårast att få anställning inom kultursektorn.

Istället får bild och formkonstnärer till största delen arbeten utanför kultursektorn när de får jobb. Av dessa jobb är ungefär 30 procent lärarjobb, cirka 20 procent olika administrativa arbeten, 16 procent vårdjobb och runt 7 procent knutna till försäljning.

Undersökningen visar också att de inskrivna kulturarbetarna sällan är heltidsarbetslösa under några längre perioder utan istället har många korta arbeten under

året. Inom bild och formområdet är det främst kvinnor som är arbetslösa längre än tio månader, till skillnad från resten av kultursektorn där det främst är männen som drabbas av långtidsarbetslöshet.

De inom bild- och formområdet som var inskrivna hade i genomsnitt 2,5 jobb per år inom 122 olika yrken. Sammanlagt hade de arbetslösa inom kultursektorn haft 189 olika yrken under året, vilket motsvarar cirka hälften av alla yrken som finns på arbetsmarknaden. Detta visar med stor tydlighet att den konstnärliga kompetensen redan i dag är spridd till en stor del av arbetsmarknaden. Frågan är bara. Tas den tillvara?

Undersökningen visar också att medelinkomsten för bild- och formkonstnärer

både utan och inklusive a-kasseersättning ligger långt under de övriga inom kultursektorn. Dessutom avspeglar sig det stora företagandet i att den genomsnittliga a-kasseersättningen inom bild- och formområdet ligger något lägre än inom de flesta andra kulturområden och att ett mindre antal bild- och formkonstnärer är inskrivna vid Arbetsförmedlingen Kultur jämfört med områdena ord och media samt scen och ton.

Konstnärscentrum Syd har också noterat en minskning av antalet konstnärliga uppdrag inom den privata byggsektorn, en sektor som under de senaste åren har bidragit till att ger fler uppdrag åt konstnärer.

MALIN ÅBERG AAS

INRÄTTA RESURSCENTRUM FÖR KONSTNÄRLIGA FÖRETAGARE

Konsthantverks- och formgivningshistorien rymmer många exempel på utövare som varit både skickliga formgivare, konsthantverkare och företagsledare. Röhsska muséet i Göteborg uppmärksammar just nu Maud Fredin Fredholm, textildesigner med många kollektioner bakom sig tillverkade i egen regi med flera anställda och egna butiker. Hon är allt annat än ensam, Estrid Ericsson, Märta Måås-Fjetterström, Elsa Gullberg, Astrid Sampe är andra namnkunniga inom området konsthantverk och företagande. Ulrica Hydman-Vallien är ett senare exempel på vilken enorm omsättning en konsthantverkare kan skapa.

Då som nu krävs det att man är en stor entreprenör och kreatör för att lyckas som konsthantverkare. Med rätt förutsättningar, regelverk och stöd i samhället skulle det finnas fler efterföljare till dessa kvinnor (det finns för all del en del män också...)

Det är förstås skillnad att verka på 2000-talet jämfört med 1900-talet, det gäller inte bara konsthantverkare. Efterfrågan på varor och tjänster ser inte likadan ut i dag som den gjorde på 1950- och 1960-talen och framförallt är det inte bara Sverige som kan tillverka och leverera. För att svenska företag ska kunna verka krävs en vettig

näringspolitik och det är näringspolitiska medel som konsthantverkare bör ha bättre tillgång till. Ett sätt vore att KIF:s förslag om resurscentrum för konstnärliga företagare upprättades på skilda håll i Sverige med rådgivning, stöd och möjlighet till vidareutbildning och inkubatorverksamhet.

I diskussioner bland KIF:s medlemmar återkommer ofta behovet av bättre kunskaper och resurser i marknadsföring och försäljning. En vision är att skapa förutsättningar för konsthantverkare att anlita andra på områden där man själv saknar kompetens, det skulle kunna utvecklas genom ett resurscentrum.

Kulturarbetarna är ingen stor grupp i samhället och konsthantverkarna är ännu färre så chansen är större att förslag som läggs på andra områden än inom kulturpolitiken påverkar oss mer, som till exempel centerns förslag om att sänka arbetsgivaravgifterna för enmansföretag. De få förslag som kulturutredningen lagt vad gäller villkoren för konsthantverkare och konstnärers företagande, få förslag trots att de pläderar för konstnärer som entreprenörer, skulle också bli betydelsefulla, men eftersom centerns förslag berör så många fler har det mycket större utsikter att bli genomfört. Kulturutredningens för-

slag (initierat och utformat av KRO) om skatteavdrag vid förstagångsköp av konst och förenklade avdrag vid sponsring av kulturevenemang är också viktiga och skulle säkert kunna förbättra vår omsättning.

I Danmark har man genomfört just avdragsrätt vid förstagångsköp av konst med ökad försäljning av konst som resultat. Man ska dock komma ihåg att även i sponsrivana länder som USA och Storbritannien så uppskattar man att sponsringen endast utgör tre procent av den totala kulturbudgeten.

Hur ska konsthantverket kunna utvecklas om det bara är efterfrågan på våra produkter och tjänster som ska styra utvecklingen? I dag finansierar konsthantverkarna sin utveckling själva, stipendier står för en mycket liten del, och en låg omsättning gör att det som andra företag kallar kompetensutbildning sker med så små medel att man kan förundras över att utvecklingen framskrider så mycket som den trots allt gör. Att tid och omsättning inte räcker till för vidareutbildning har konsthantverkarna gemensamt med andra enmansföretag och återigen skulle en satsning på denna typ av företag även gynna konsthantverkare.

Med förmånligare regelverk och stöd så skulle även vi konsthantverkare kunna

anställa en person och om alla enmansföretag gör det så handlar det om hundratusentals nya jobb. Vi är också viktiga för både arbetsmarknadspolitiken och näringslivspolitikerna, följaktligen måste vi få del av de åtgärder som vidtas. Eftersom frågor om vår utbildning på högre nivå och hur vi ska kunna ha ett konsthantverk med både nationell och internationell lyskraft inte finns med i kulturutredningen så kan man misstänka, eller kanske vi istället ska säga hoppas, att andra politiska områdens betydelse ökar för oss och vi för dem.

Bland KIF:s medlemmar finns många embryon till företag i Maud Fredin Fredholms storlek, det vore ett stort misstag om inte de gavs rätt förutsättningar att utvecklas.

ÅSA BERNDTSSON, KIF

KIF:S VANDRANDE PINNE GICK TILL KONSTHANTVERKSJOURNALIST

Den 20:e Vandrande Pinnen gick till Malin Vessby. Den här gången var det glaskonstnären Hanna Grill Lyssarides som tagit fram »pinnen«

Konsthantverksjournalisten Malin Vessby fick den 25 april Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare, KIF:s Vandrande pinne för 2008. Priset delas ut årligen till en person som gjort förtjänstfulla insatser för Sveriges konsthantverk. Det var den 20:e gången som priset delades ut.

Urval och motivering görs alltid av förra årets pristagare. Förra året vann journalisten och författaren Petter Eklund. I hans motivering till varför Malin Vessby ska få KIF:s Vandrande pinne står:

»Jag läser henne med intresse. Hon är engagerad, nyfiken, pendlar ledigt mellan utblickar och detaljer, en riktig glasnörd dessutom, sånt är härligt...«

Den vandrande pinnen formges varje år av olika konsthantverkare

– Jag är väldigt glad för priset. Att jag började skriva berodde på att jag sedan jag

Malin Vessby visade stolt upp årets Vandrande Pinne, formgiven av Hanna Grill Lyssarides.

gått glas- och keramik på Konstfack blev så provocerad av att det aldrig skrevs om konsthantverk. Det var så det började, sa Malin Vessby efter att hon tagit emot priset från KIF:s ordförande Gunilla Kihlgren Svartström och Hanna Grill Lyssarides.

MALIN ÅBERG AAS

SMOCKFULLT HOS KONSTNÄRSNÄMNDEN

Det var fullsatt när Konstnärsnämnden skulle informera om stipendierna till bild- och formområdet. Många fick vända i dörren.

Lars-Olof Gustafsson, sekreterare åt Sveriges Bildkonstnärnsfond, konstaterade att det var fler än i februari när han skådade ut över den till bredden fyllda salen.

Han berättade att Konstnärsnämndens stipendier är uppbyggda så att man först får ett ettårigt stipendium. Om det visar sig att man förvaltats pengarna väl så är chansen större att man får ett tvåårigt arbetsstipendium. Offentliga uppdrag är inget hinder och det är inte heller något problem att visa »kommersiella« arbetsprover enligt Lars-Olof Gustafsson.

Han påpekade att det är viktigt att tala om vad man har gjort och vad man skulle kunna göra om man får ett stipendium. Det finns inte heller någon ekonomisk gräns för hur mycket man får tjäna för att få stipendium. Man kan

också förvärvsarbeta under stipendietiden men bör huvudsakligen ägna sig åt det konstnärliga skapandet. Däremot kan man inte ha stipendium och a-kassa samtidigt.

Det går också att söka bidrag till kostnadskrävande arbeten eller projekt. Ramarna är vida. Tidigare har experiment och nyskapande varit ledord, men nu öppnas den här typen av bidrag också mot kollektiva projekt och publikationer fram till förlagets dörr. Eller varför inte, att lyfta fram ett konstnärsskap som riskerar att falla i glömska. Det går också bra att söka bidrag för redan påbörjade projekt. Bidrag till kostnadskrävande projekt är skattepliktiga och innehåller en rapportdel över hur projektet har gått.

Ungefär 10 procent av alla som söker arbetsstipendier från Konstnärsnämnden får stöd.

MALIN ÅBERG AAS

KULTURPOLITIK

PAGROTSKY VIMLAR IGEN

Det är tydligt att Leif Pagrotsky har tagit över socialdemokraternas kulturpolitiska valpinne efter Margareta Israelsson. Under de senaste månaderna har han återigen syns i vimlet på många av konstscenens festligheter. Management by mingling är en ledarskapsstil som verkar passa den tidigare kulturministern perfekt.

SVAGA SATSNINGAR PÅ BILD OCH FORM

När KLYS hade 50-årskalas passade Siv Holma på att berätta om Vänsterpartiets kulturvalfläsk. Vi inom KRO/KIF är inte imponerade. Ynka 20 miljoner var vad hon hade att hosta upp till bild och formområdet. Mer vill vi ha!

HÄNT SEDAN SIST

STORT INTRESSE FÖR DEKLARATIONSTRÄFF

Det var fullsatt den 15 april när KRO/KIF bjöd in till deklarationsträff. Informatörer från Skatteverket gick igenom årets deklaration och pratade lite om den nya lagen kring kassaregister som träder i kraft den 1 januari 2010.

Några saker som påpekades var att det är restriktivt med avdragsrätt för utbildningar och friskvård i näringsverksamhet något som KRO/KIF ser negativt på. Det fanns heller inga indikationer på att konsthantverk har utsikter att få lägre momsats, något som framförallt KIF har drivit.

Den som säljer varor eller tjänster kontant för mer än fyra basbelopp kommer från och med årsskiftet att omfattas av den nya kassaregisterlagen. De företag som omfattas av lagen är själva skyldiga att anmäla detta till Skatteverket. Alla anmälningar av kassaregister ska göras elektroniskt med e-legitimation. Den som inte följer reglerna kan drabbas av en kontrollavgift på 10 000 kronor.

KRO/KIF PÅ MILJÖPARTI KONGRESS

KRO/KIF ställde ut på Miljöpartiets kongress som ägde rum i Skövde i maj. Karin Willén och Erik Hellsten från riksstyrelsen och Stina Östberg och Frida Yngström från Region Väst informerade kongressombu-

den om bland annat MU-kampanjen och KRO/KIF:s undersökning om konstnärers förhållanden. Många intressanta samtal fördes.

NORDISK HEARING I KÖPENHAMN

Den 17 april träffades representanter från de nordiska länderna för en hearing om de senaste årens förändringar i det nordiska kultursamarbetet. Ett problem ansågs vara att långvariga projekt har svårt att få stöd och att frivilligorganisationerna nu inte kan få stöd eftersom de nya strukturerna vänder sig till professionella. Som ett problem framhölls också att det bara sitter en representant per konststart i sakkunskapsgrupperna, vilket begränsar de fackliga diskussionerna. Det rådde också enighet om vikten av att behålla armlängdsprincipen.

KOALITION FÖR KULTURDEBATT

Remisstiden för Kulturutredningen är slut och de fem seminarierna som arrangerats av Koalition för Kulturdebatt, där bland andra KRO och KIF är med, har genomförts med goda resultat. Den 20 april diskuterades konst och kvalitet mycket animerat på Södra Bar i Stockholm och den 5 maj handlade det om vem det egentligen är som sitter på biblioteket eller går på teatern. Nu går arbetet vidare mot att lyfta kulturfrågorna fram till valet 2010. Första anhalten är Almedalen 2009.

KLYS 50-ÅRSKALAS

Den 11 maj passade KLYS på att kombinera sitt 50-årskalas med årsmöte och release på remissen till Kulturutredningen. Anna Söderbäck, KLYS ordförande, Lennart Eng från Svenska Tecknare, Karin Willén, KRO och Susin Lindholm från Dramatikerförbundet höll ett inledningsanförande kring remissens innehåll. Festen ägde rum på sjunde våningen där KRO/KIF, Sveriges Fotografer, Svenska tecknare och BUS bor. Kulturdepartementet, Konstnärsnämnden, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet var några av dem som uppvaktade 50-åringen.

HANDSLAG TILL ÅSA BERNDTSSON

Konsthantverkets vänner Göteborgskretsen, delade i maj 2009 ut utmärkelsen Handslaget till konsthantverkaren och keramikern Åsa Berndtsson med följande motivering:

»Åsa Berndtsson – väl värd att uppmärks-

sammas även som utövande konsthantverkare – tilldelas utmärkelsen Handslaget för sitt engagemang för konsthantverkets och konsthantverkarens roll och situation i samhället. Initierat och med glimten i ögat har Åsa skrivit ett flertal debatterande artiklar om exempelvis ekonomi, makt och arbetsfrågor – genomgående med syftet att visa på konsthantverkets såväl utnyttjade som outnyttjade potential.«

Anna Eggert, textil och glas-konstnär, tilldelades årets stipendium från Konsthantverkets vänner Göteborgskretsen.

PÅ GÅNG FRAMÖVER

MU-WORKSHOP ÖVER HELA LANDET

»Workshopen tydliggör alla delar i arbetet med en utställning«

Utlåtandet kommer från en av deltagarna som varit med på MU-kampanjens workshop, »Vägen till avtalet«. Under våren har tre pilotomgångar genomförts för att testa konceptet där deltagaren får reflektera över olika situationer som man kan ställas inför en utställning och hur man förhandlar kring avtal.

Det bästa med dagen har enligt deltagarna varit den ökade förståelsen för MU-avtalen och de samtal som har uppstått i den blandade gruppen med konstnärer och utställningsarrangörer. »Bra att man fick ökad förståelse för varandras situation« var en av alla kommentarer.

Ambitionen i framtagandet av workshopen har varit att så mycket som möjligt efterlikna den verklighet vi möter och att kunna träna i den miljön. Workshopens längd på en dag har också det varit resultatet av en dialog med konstnärskollektivet och konstkonsulenterna. I höst kommer konstkonsulenterna runt om i Sverige i samarbete med KRO/KIF att genomföra workshopen. Följande datum är klara:

Jämtland	16 september
Sundsvall	17 september
Ålsta FH	18 september
Kalmar	30 september
Malmö	1 oktober
Kristianstad	15 oktober
Helsingborg	30 oktober
Eskilstuna	20 oktober

För aktuella datum och anmälan, gå in på www.mukampanjen.se

MISSA INTE KRO/KIF I ALMEDALEN

Den 1 juli ställer KRO/KIF upp sin monter i Almedalen för att fortsätta lanseringen av *Konsten – så funkar det (inte)* som du har fått med detta nummer av Konstnären. Boken är Vanja Hermeles undersökning av jämställdheten på konstscenen som hon gjort på uppdrag av KRO/KIF.

Den 2 juli, klockan 10.00 blir det samtal

kring boken med bland andra Vanja Hermele, Claes Borgström med flera i Almedalsbibliotekets foajé sal E22. Om du är i närheten, missa inte den förhoppningsvis hetaste debatten kring jämställdhet på konstscenen 2009.

FLER ENKÄTER GER MER STATISTIK

Till hösten blir det fler enkäter kring bild- och formområdet, något som vi välkomnar eftersom det innebär att vi får mer statistik kring villkoren på konstscenen. Konstnärsnämnden gör en fortsättning/uppföljning av sin enkät om konstnärers inkomster, en doktorand studerar konstnärers familjevillkor och KRO/KIF tänkte försöka följa upp förra höstens enkät med delvis samma frågor men också några nya dagsaktuella.

Vi hoppas att ni inte tröttnar på att svara på dessa enkäter när de kommer till er via post eller e-post.

MEDLEMSSERVICE

GLÖM INTE BORT GÄSTBOSTADEN!

Du kommer väl ihåg att du kan boka gästbostaden på www.kro.se Om du har frågor kring hur du gör kontakta kro@kro.se

KRO OCH KIF

KRO och KIF är två ideella föreningar som arbetar för att förbättra bildkonstnärers, konsthantverkarens och formgivarens ekonomiska och sociala ställning i samhället.

Vi företräder närmare 3 500 professionella utövare. Vårt arbete är inriktat på opinionsbildning, förhandlingar och avtal samt juridisk rådgivning och service till medlemmar. Vi har ett nära samarbete med ett flertal andra organisationer på kulturområdet, främst KLYS – Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, och BUS – Bildkonst Upphovsrätt i Sverige.

MEDLEMSKAP

Sökande med examen från konstnärlig högskola är berättigad till direktinval. Inträde sker löpande, utan särskild ansökningsdag. Sökande utan examen från konsthögskola kan bli medlem på meriter. Då bedöms ansökan av en invalsjury som i KRO sammanträder två gånger per år, och i KIF en gång per år. Sista ansökningsdag i KRO är 31 mars och 31 oktober. Sista ansökningsdag i KIF är 1 oktober.

MEDLEMSAVGIFT

Medlemsavgiften 2009 är 1840 kr för helbetalande.

1312 kr är avdragsgill serviceavgift. 328 kr är moms på serviceavgiften. 200 kr är förbundsavgift till KRO eller KIF. Halv avgift ges de första två åren efter examen från konstnärlig högskola. Studerande betalar 310 kr per år. Information på www.kro.se eller www.kif.se. Tel 08-54 54 20 80.

Bus 20 år

» ... en fungerande marknad måste finnas för att upphovsmän ska kunna överleva«

Denna vår fyller BUS 20 år och mycket har hänt under denna relativt korta tid. Upphovsrätten har blivit ett allt viktigare ekonomiskt tillskott för bildkonstnärer, från relativt blygsamma belopp de första åren har fler avtal och marknader tillkommit. Under de tre senaste åren har BUS stabilt inkasserat runt 65 miljoner kronor årligen. En avsevärd summa för bildkonstnärskåren som dessutom är nya pengar. Jag vet inte vilken kulturpolitisk reform som skulle behövas för att stärka bildkonstnärerna så markant ekonomiskt?

Förutom den ekonomiska utvecklingen har en allmän vetskap om upphovsrätt vuxit fram i samhället, både hos människor generellt men också bland bildkonstnärer. Det är framför allt under de senare åren som upphovsrätten funnits på den politiska dagordningen och debatterats flitigt. Fildelningsfrågan har dominerat och splittrat såväl politiska partier som allianser. Denna fråga har till och med utvecklat ett eget politiskt parti och en lobbyrörelse. Rent generellt tror jag ändå att denna medvetenhet kring upphovsrätt är positiv, framför allt är det bra att bildkonstnärer och upphovsmän själva börjar debattera sin upphovsrätt. Att bara som upphovsman vara ett offer eller en boll för producenters slagträn är olyckligt.

IPRED-LAGSTIFTNINGEN

Den första april infördes den mycket omdiskuterade Ipred-lagen, Ipred står för *International Property Rights Enforcement Directive* och är ett direktiv från EU. Sveriges riksdag röstade igenom lagförslaget i februari nu i år efter en hetsig debatt där många politiker efter tvekan tvingades till ordning i de egna politiska leden.

Ipred är en lagstiftning som möjliggör att upphovsmannen eller dennes företrädare ges möjlighet att via domstol begära att internetoperatörer ska lämna ut uppgifter om IP-adresser vid de fall där upphovsrättsliga intrång bevisligen sker. Intrånget måste dock vara av en viss omfattning för att en rättighetshavare ska kunna få ut uppgifter som till exempel uppladdning av film eller musikaliska verk för allmänheten men det kan också gälla en omfattande nedladdning av skyddade verk. Ipred-lagen är inte avsedd att användas mot personer som laddar ner enstaka verk.

Den politiskt kontroversiella debatten kring Ipred har till stora delar handlat mycket om integritet och att denna hotas på bekostnad av upphovsrättsintressen. Naturligtvis har lobbyorganisationen Piratbyrån och Piratpartiet blandat sig i och vädrat ytterligare morgonluft. Piratpartiet förespås till och med av vissa att kunna ta sig in i EU-parlamentet nu till sommaren genom att många människor förväntas misnöjesrösta på dem.

Som väntat lämnades redan den första april in en begäran om att få ut IP-adresser för misstänkt upphovsrättsbrott, bland annat för cirka 2 000 ljudboksfiler som tillgängliggjorts för en allmänhet. Den berörda internetleverantören meddelade strax därefter att de inte tänkte bifalla begäran, detta är inte speciellt överraskande eftersom internetleveran-

törer generellt varit ovilliga till att ta ansvar eller på annat sätt underlätta denna upphovsrättsfråga.

Naturligtvis har de olika aspekterna kring Ipred-lagstiftning sina skäl, men en praktisk tillämpning eller kompromiss är ett måste för att samhället ska kunna gå vidare. Klart är att det någonstans ändå måste framgå i lagen att uppladdning av upphovsrättskyddat material inte är ok, samtidigt ligger det något i att upphovsrättsintressen kryper in i folks vardagsrum och integritetsaspekten är inte helt tagen ur luften. Personligen tror jag att lösningarna för upphovsmännen ligger i breda avtalslösningar liknande de vi har erfarenhet av vid till exempel kopiering inom utbildningsväsendet. Vi kommer då in på diskussioner om en utbyggd privatkopieringsersättning som till exempel en maskinavgift eller en nätavgift.

THE PIRATE BAY

Den uppmärksammade rättegången mot The Pirate Bay inleddes i Stockholms tingsrätt den 16 februari i år. I domen som meddelades den 17 april fälldes de fyra åtalade, de dömdes till ett års fängelse vardera samt totalt 30 miljoner kronor i skadestånd till de musik-, film- och skivbolag som företrätts i rätten. Domen överklagades naturligtvis omedelbart till högre instans. Frågan är var det hela slutligen juridiskt hamnar och huruvida man lyckas fälla dem eller inte?

Rättegången har en sorts hopplös karaktär över sig; man kan inte frikänna dem samtidigt riskerar man genom ett fällande att skapa martyrskap som kan skada upphovsrätten som sådan. Även denna rättegång stärker naturligtvis Piratpartiets eventuella kommande framgångar. Likaså skakas de etablerade politiska partierna ännu en gång om, framförallt genom ungdomsrörelserna.

Jag tillhör den skara som tror att det genom straffsanktioner kommer bli svårt att stoppa den illegala fildelningen. Fildelning kommer säkerligen att fortsätta även om den börjat ersättas av annat som streamingtjänster. Det intressanta är ändå återigen att en praktisk tillämpning och kompromiss kommer till genom breda lösningar som jag nämnt tidigare, en utvidgad privatkopieringsersättning med andra ord.

Vad jag verkligen är säker på är att upphovsmän måste få en rättmätig ersättning. Jag tillhör absolut inte den romantiska skara som menar på att den nya kulturen förvandlas till en användarkultur där alla är kreativa skapare. Jag är övertygad om att professionella kreatörer inte kommer av sig självt och att en fungerande marknad måste finnas för att upphovsmän ska kunna överleva.

C-STEFAN AHLENIUS
ORDFÖRANDE FÖR BUS
2009-05-04

Bus första 20 år

BUS konstituerande styrelsesammanträde hölls den 13 april 1989 då den ideella föreningen bildades och stadgar antogs. Föreningens ändamål angavs till att tillvarata de anslutnas ekonomiska rättigheter enligt upphovsrättslagens bestämmelser och att verka för en utveckling av upphovsrättslagen i enlighet med de anslutnas intressen. Styrelsen var utsedd av Konstnärernas Riksorganisation som under något år utrett frågan om en upphovsrättsorganisation för bildupphovsmän, ett »bild-STIM«. Genom BUS tillkomst fick även bildupphovsmännen en organisation för hantering av deras upphovsrätt. I denna artikel skall vi göra några nedslag i BUS historia.

KORSIKA © MARGITA DAHLSTRÖM / BUS 2009

BUS FÖRSTA ORDFÖRANDE

Margita Dahlström var BUS första ordförande och en av de pådrivande krafterna till att BUS bildades i april 1989. Det året levde BUS på ett lån från KRO och arbetet bestod i att utveckla organisationens grundvalar. 1990 tog BUS in drygt 2,5 miljoner kronor i upphovsrättserättning, delade ut hälften och kostade ungefär lika mycket.

Margita avgick vid årsstämman 2000 efter elva år som ordförande. Verksamheten hade då utvecklats från en omsättning på cirka 2,5 miljoner kronor till 33 miljoner kronor, BUS verksamhet kostade 6,5 miljoner kronor och drygt 26 miljoner kronor delades ut till konstnärerna. BUS hade vunnit marknadens förtroende som part i avtal om återgivningar av konstverk bland annat genom avtal med Sveriges tidskrifter. Vi hade genomdrivit en svensk lag om följerrätt och etablerat en framgångsrik ordning för inkasseringen. Staten hade givit BUS förtroendet att fördela individuell visningsersättning. Idag har verksamheten utvecklats vidare och BUS omsätter cirka 66 miljoner kronor och delar ut cirka 55 miljoner kronor.

IR

Individuell reprografiersättning, IR, infördes 2003 som ett samarbete mellan BUS, KIF, KRO och ST. Det var oenighet om hur ersättning för fotokopiering i undervisningen borde fördelas mellan organisationerna som drev fram en diskussion om alternativa fördelningssätt. Genom att komma överens om ett system där vi satte upphovsmännen till illustrationer, konstverk och konstthantverk i centrum byttes osämjan till

ett fruktbart samarbete som sedan dess utvecklats på fler områden (Bildupphovsrätt i Sverige, samflytt och så vidare). Efter några år anslöt sig även fotograferna genom SFF och SJF till systemet. Det har sedan utvecklats allt mer och omfattar numera ersättning för bilder i böcker samt tidningar och tidskrifter.

Ersättningens grundval är att lärare ska få ta kopior ur böcker för att bedriva undervisning. I och med att IR ska spegla möjligheten att bli kopierad i undervisningsväsendet utgår den ifrån hur många bilder

man har i böcker och/eller i tidningar och tidskrifter. Det finns en lägsta gräns, om 250 kronor, som man måste uppnå för att få ut ersättning, men även en maxgräns som är 15 000 för tidningar och tidskrift samt 25 000 kronor för böcker.

IV

Individuell visningsersättning, IV, startade 1997 genom ett beslut i riksdagen. Ersättningen har sin bakgrund i det statliga anslaget för visning av den offentligt ägda konsten.

Tidigare hade det funnits en personlig visningsersättning som Konstnärsnämnden avskaffade i början av 90-talet, till konstnärernas förtrytelse. Missnöjet nådde fram till politikerna och 1996 kunde BUS i samarbete med KRO och KIF presentera ett förslag till en individuell visningsersättning som kunde utdelas genom BUS. Förslaget gillades av dåvarande kulturminister Marita Ulvskog och det löste frågan för konstnärerna, efter hand har IV nått ett brett politiskt stöd som en väsentlig del i bildkonstnärspolitiken. IV berör idag över 3 500 konstnärer och tillför dessa mellan 500 och 40 000 kronor årligen.

INFORMATION

BUS uppgift sedan starten 1989 har varit att arbeta med att nyttiggöra upphovsrätten för bildkonstnärerna, genom inkassering och fördelning av ersättningar. Det uppdraget har också kompletterats med uppgiften att redovisa erfarenheterna av hur upphovsrätten fungerar för bildanvändare. BUS uppgift är att se till att det är enkelt och smidigt att använda konstnärernas verk. Därför försöker vi både anpassa våra system och avtal samtidigt som vi informerar om vilka regler som gäller och hur det går till att få nödvändiga tillstånd. Kunskapen om och respekten för bildkonstnärernas upphovsrätt har ökat betydligt under de tjugo år BUS varit verksam.

BUS ÅRSMÖTEN

BUS första riktiga årsmöte genomfördes 17 maj 1990, men organisationen hade bildats i april 1989 genom att KRO tillsatte en första interimistisk styrelse. Styrelsens första uppgift var att organisera verksamheten genom att utforma medlemsavtalet, stadgarna och ordna lokaler samt andra praktiska frågor. Årsmötena har fattat beslut om alla viktigare förändringar av BUS verksamhet, därmed har årsmöten (numera årsstämmorna) pekat ut BUS väg framåt. Styrelsens förslag till årsstämmorna skickas alltid ut på förhand och diskuteras även med konstnärorganisationerna. Årsstämmorna utser också styrelse och ordförande, kommittéer och valberedningar, även dessa förslag sänds ut i god tid innan dagen för årsstämman. Alla medlemmar har rätt att närvara med förslags-, yttrande- och rösträtt. Man har också rätt att ställa skriftliga förslag till stämman genom motioner.

OPINIONSBILDNING

Ett av de viktigare skälen till att BUS bildades just 1989 var att en statlig upphovsrättsutredning, som arbetat under lång tid, just slutförde sitt arbete. Det förväntades att utredningen skulle föreslå förbättringar i det då svaga skyddet för bild- och formkonstnärerna, bland annat genom att införa en ersättningsrätt när konstnärens verk vidare såldes. Ersättningen kom att kallas droit de suite, vilket senare ändrades till

följerätt. När utredningen presenterades 1990 fanns ett sådant förslag med. Frågan om en ersättning till konstnärerna när deras verk vidare såldes hade sedan slutet av 80-talet starkt stöd i riksdag som under flera år efterlyst sådana förslag. Det var väl känt hos konsthandeln som anlagt politisk moteld mot dessa förslag. När regeringen kom med sin proposition 1992 utelämnades förslaget om följerätt. Även andra för konstnärerna positiva förslag var borttagna. Reaktionen hos BUS och konstnärerna blev stark och BUS gick ut med en hårt profilerad attack mot regeringen. Vi begärde stöd direkt hos riksdagen och fick ett mycket brett gensvar, en majoritet stod bakom att ge regeringen i uppdrag att införa följerätten 1994. Döm därför om vår förvåning när, den dåvarande borgerliga, regeringen lät partipiskan vina över riksdagsgrupperna i Centern och Folkpartiet som vek ned sig. Inte trodde vi att frågan hade en sådan betydelse men det var tydlig prestige och det var också tydligt att man lämnat löften till handeln att inte införa följerätten. Efter ytterligare några turer i frågan kom till slut ett beslut och följerätten infördes 1 januari 1996, mycket tack vare konstnärernas och BUS ihärdiga arbete för att rätten skulle tillerkännas konstnärerna.

DROIT DE SUITE - FÖLJERÄTT

När följerätten, som då hette droit de suite, infördes 1 januari 1996 trodde vi att det var slut på konsthandelns ihärdiga motstånd mot att konstnären skulle få ersättning när dennes verk vidare såldes. BUS utarbetade informationsmaterial och inledde diskussioner med de större auktionshusen och konsthandelns organisationer. Det första halvåret började BUS också inkassera ersättningar och kunde föra dem vidare till upphovsmännen, men i juni samma år tog det tvärstopp. Då hade handeln startat sin egen förening, DUR med vilken det skapades avtal som hade effekten att utestänga BUS från all inkassering. Detta ledde till att BUS endast kunde inkassera marginella belopp från några auktionshus och handlare som stod utanför bojkotten. Denna konflikt kvarstod några år, men avgjordes till slut av marknaden själv. Det visade sig att det hot som man trodde att följerätten var mot auktionshandel och konsthandel var helt överdrivna. Man trodde att all handel med konst som berördes

skulle flytta utomlands och att auktions- och konsthandel skulle dö ut. När det dessutom visade sig att den egna DUR-föreningen inte klarade av att fullfölja sina avtal med handeln, genom att de inte kunde betala ersättningen till upphovsmännen, valde handeln att överge upplägget med DUR. I slutet av 1999 lade DUR ned inkasseringen av följerätten och BUS har sedan dess haft en väl fungerande inkassering och ett bra samarbete med både auktions- och konsthandeln.

INDIVIDUELLA UPPDRAG

En av BUS första uppgifter var att skaffa individuella uppdrag. Det var viktigt att upphovsmannen själv gav BUS ett individuellt uppdrag att företräda den personliga upphovsrätten och vi lade därför ned stor vikt på att informera om BUS arbete och hur vi fungerade. Information om upphovsrätt för bilder är eftersökt både av upphovsmännen, de som använder bilder och av allmänheten. BUS har en omfattande verksamhet med utgivning av broschyrer och informationskrifter, hemsida, artiklar i konstnärernas och organisationernas tidningar, möten och telefonsamtal. Det viktigaste är att upphovsmannen själv är informerad om och medveten om sin upphovsrätt, det skapar förutsättningar för att BUS kan göra ett bra arbete.

REPRODUKTION

BUS har sedan starten haft som en av sina huvuduppgifter att lämna tillstånd och ta in ersättningar när konstverk reproduceras. I början var det en oreglerad marknad, alla gjorde det de trodde var rätt vilket innebar att man sällan tillfrågade eller betalade konstnären. BUS ställde krav på att tillstånd skulle inhämtas samt att ersättning och redovisning skulle utgå. Det betraktades till en början som obekvämt och en inblandning i verksamheten. Särskilt tidskrifterna och dagstidningarna vägrade och hävdade principiella invändningar. BUS blev tvingad till och drev med framgång flera rättegångar mot Bonniers och Allers tidskrifter. Efter att vi vunnit dessa kunde vi få till stånd väl fungerande avtal både med branschorganisationen för tidskrifterna och med ett stort antal enskilda dagstidningar. Avtalen ger tidningarna redaktionell frihet samtidigt som upphovsmännen får ersättning. Idag fungerar samarbetet med förlag, tidningsföretag och tidskrifterna mycket bra. Många ser BUS som en serviceorganisation hos vilken man kan få information och tillstånd för återgivning till etablerade tariffer och man vet också att ersättningen kommer konstnären till godo.

Konstmarknaden och följerätten

Mot bakgrund av den mycket goda marknaden för samtidskonst under de senaste åren och den världsomspännande finanskrisen var det väntat att konstmarknaden skulle gå nedåt. Den tillbakagång som påbörjades i höstas fortsätter under våren 2009, dock inte lika kraftigt som under 2008.

Nedgången påverkar konstnärer och rättighetshavare vars konst säljs i andra hand, till exempel på auktion. När vårens viktigaste auktioner, ur följerättssynpunkt, har passerat kan vi notera en minskning på ungefär en tredjedel mot auktionerna som hölls våren 2008.

En effekt av finanskrisen är att stora och betydelsefulla verk i stort sett saknades helt på

de två stora moderna auktionerna. Bara tre utrop som omfattas av följerätt såldes för mer än en miljon kronor, jämfört med elva våren 2008 och åtta i höstas. Man väljer helt enkelt att vänta med att sälja tills det blir bättre tider igen.

Det stora undantaget, när det gäller viktiga verk denna vår, är Buréns samling som Stockholms auktionsverk sålde i början av mars. Samlingen härstammar från galleristen Eva af Burén (1912 – 1978) som efter hennes död gick i arv till dottern Catja Johansson-Burén (1934 – 2008) och det var dotterns påbyggda samling som nu gick till försäljning. Samlingen av samtidskonst betraktas som en

av Sveriges största och försäljningen drog till sig köpare från hela världen.

Auktionen omfattade 125 konstverk och omsatte 40 miljoner kronor, vilket var dubbelt så mycket mot den samlade värderingen. Samtliga objekt såldes, vilket är i stort sett unikt och en sensation med tanke på den ekonomiska krisen. 84 utrop omfattades av följerätt och försäljningspriset för dessa var otroliga 37 993 900 kronor.

ÅSA ANDERSSON

Spatial Works

Jason Dodge
Olafur Eliasson
Alicja Kwade
Tris Vonna-Michell

Stockholm

Färgfabriken
22 maj–9 aug

Östersund

LEVITATION

Peter Hagdahl
Noemi Sjöberg
Sebastian Stumpf
Sonja Nilsson
Peter Kruse

Färgfabriken Norr
Open: thursday-sunday 12.00-16.00
Free entrance.
Guided tour: sat-sun at 14.00

Opening on May 9, from 12.00-16.00
Inauguration speech and
presentation of the artists at 14.00

Stadsdel Norr
Infanterigatan 30
831 32 Östersund
www.fargfabriken.se

annons konstnärens 22-5.indd 1

09-05-22 12:09:29

INVITASJON TIL ÅPEN IDÉKONKURRANSE FOR NYTT KONSERTHUS I STAVANGER

Det inviteres herved til åpen idékonkurranse om kunstprosjekter til parkeringshuset og nærområdet rundt det nye konserthuset som bygges i Stavanger.

Vi oppfordrer spesielt enkeltkunstnere med samarbeidsprosjekter, tverrfaglige kunstnergrupper og unge kunstnere i etableringsfasen til å delta i konkurransen. De foreslåtte kunstprosjektene kan involvere stedet som helhet, eller foreslå mindre prosjekter for bestemte områder.

Frist for innsendelse av forslag: 20. august 2009

Fullstendig utlysning og informasjon om kunstprosjektene ved Nytt konserthus i Stavanger:
www.koro.no/stavangerkonserthus

KORO

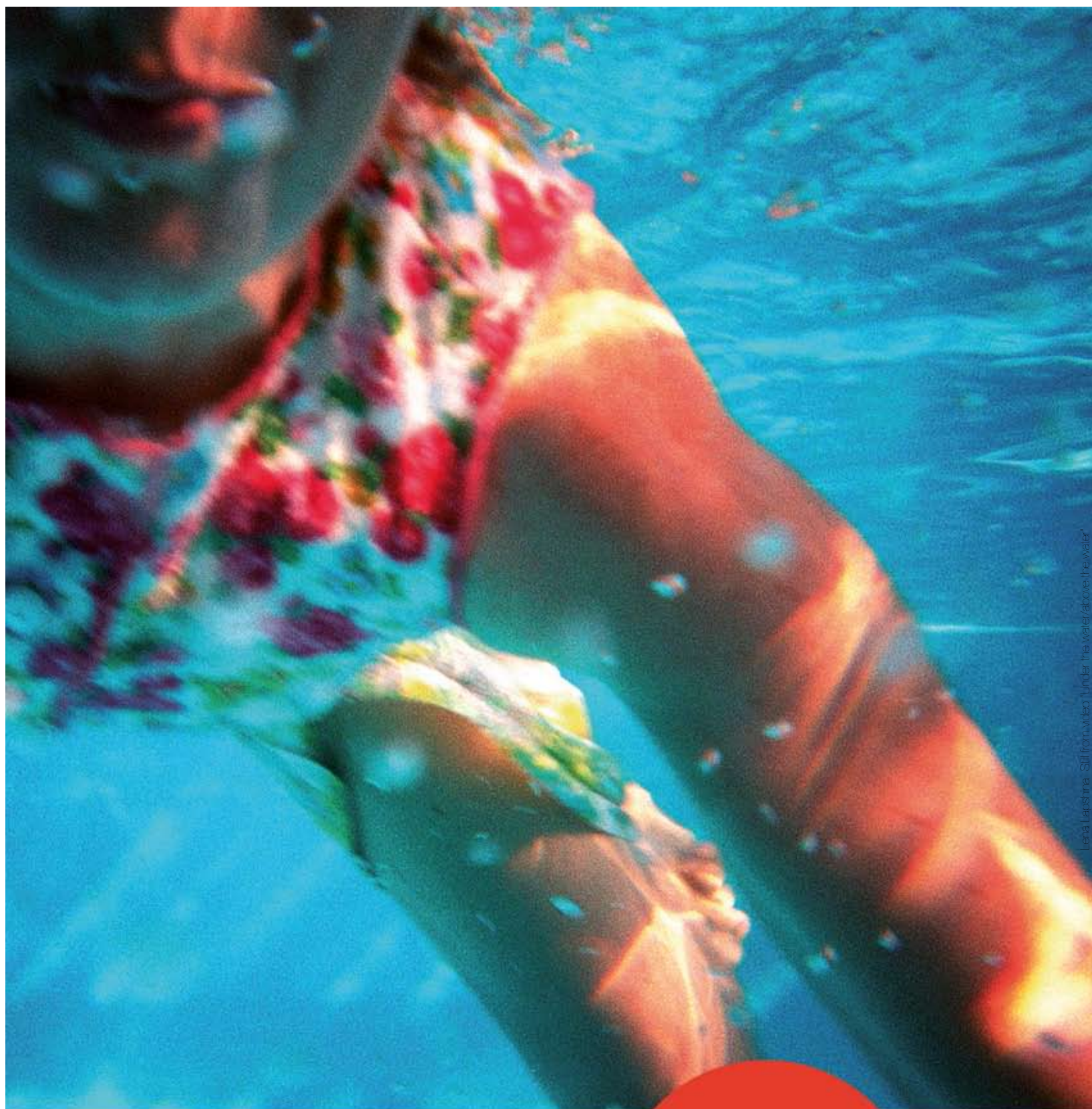
KUNST I OFFENTLIGE ROM / PUBLIC ART NORWAY

**Sveriges spetsigaste konsthall har tagit sommarlov!
Den 28 augusti öppnar vi igen med
Aurélien Froments videoinstallation *Theatre in a Pocket*.**

Bor

Bonniers Konsthall, Torggatan 19, Stockholm. Ons – fre 12 – 19, lör – sön 12 – 17

Lena Lapshina. Still from video "Under the water/above the water"

RISK It is human to make a mistake. Or two...

17 juni - 23 augusti 2009. Kulturens Hus, Norrbottens Museum och Museiparken.
www.kilenartgroup.org

LAB 09

LULEÅ ART BIENNIAL

Arrangör:

Samarbetspartners:

Luleå kommun avd. park/natur

Övriga samarbeten:

Fondation Boreal de São Paulo
Luleå tekniska universitet
Sunderby Konstskola

Med stöd av:

LULEÅ KOMMUN

KULTURRÅDET

DIVISION KULTUR
OCH UTRILNING
AF Kultur

Sponsorer:

LULEÅ
BY GÖRDET, 2010

NORRBOTTENS MEDIA

Läkarjouren

KRONAN

rekilancentra

GoOn

sensus

WSP